

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

HECE

AYLIK EDEBİYAT DERGİSİ

YIL:1

SAYI:9

EYLÜL 1997

HASAN AYCIN ■ ÖMER ERİNÇ ■
 MUSTAFA MUHARREM ■
 ZİYÂÜDDİN SERDAR ■ MUSTAFA
 BOZDEMİR ■ MÜNİRE DANIŞ ■
 SELAHATTİN YUSUF ■ İSMAİL
 KARAKURT ■ EZRA POUND ■
 SÜLEYMAN SAHRA
 ■ HÜSEYİN SU ■ ESVER ÖLÜÇ
 HÜSEYİN BEKTAŞ ■ AŞÇI
 İBRAHİM DEDE ■ NECİP FAZİL
 DURU ■ NECİP TOSUN
 ■ MEHMET AY ■ RAHMİ KAYA
 ■ MEHMET DURSUN
 ■ HÜSEYİN ATLANSOY
 ■ TURAN KARATAŞ ■ ARİF
 KIZILAY ■ MUSTAFA AYDOĞAN
 ■ MEHMET SOLAK ■ OSMAN
 SOSE ■ İSHAK YETİŞ ■ DURMUŞ
 KORKMAZ ■ HAYRİYE ÜNAL
 ■ HÜSEYİN ALACATLI ■
 MEHMET HARMANCI ■ HASAN
 ALİ KASIR ■ CEVAHİR SPAHİ ■
 MİTHAT HOCA ■ CAN XUE
 ■ ÜZEYİR GÜNDÜZ ■ JOSEPH
 CUNNEEN ■ SADIK
 YALSIUZÇANLAR ■ EBUBEKİR
 SİDDİK ■ BÜŞRA MİRAÇ
 ■ ALİ ÇINAR ■ NÛMÂN EFKÂR
 ■ A. CEMİL BEDİR ■

H E C E

HECE

AYLIK EDEBİYAT DERGİSİ

ISSN 1301-210X

YIL: 1 SAYI: 8 AĞUSTOS 1997

(Her ayın onbeşinde
yayınlanır.)

Fiyatı: 200.000- TL(kdv dahil)

Hece Yayıncılık Ltd. Şti. Adına
Sahibi

Ö. Faruk Ergezen

Yazı İşleri Müdürü
Faruk Koca

Yayın Yönetmeni
İbrahim Çelik

Yönetim Yeri:
Konur Sk. 39/9
Kızılay/Ankara

Yazışma: P.K.: 79
Yenişehir-Ankara

Tel: (312) 419 69 13
Fax: (312) 419 69 14

Teknik Hazırlık/Baskı
UYUM AJANS-Ankara
Tel: 229 39 72 Fax: 229 31 07

Abone:
Yıllık: 2.000.000-TL
Yurt dışı: 60 \$ / 85 DM

Posta çeki: 149582
Hece Basın Yayın Ltd. Şti.

Gelen yazılar yayınlansa da
yayınlanmasa da geri verilmez.
İlkelerimize uymayan ilanlar alın-
maz.

Düzeltili :
Bahar Karaçalı, Ali Çınar

Baskı Tarihi: 14.08.1997

Atıf Bedir /Yenildim Teslim Al

Ali Göçer /Evde Yoktu

Hüseyin Atlansoy /Hurç

Rahmi Kaya /Yağmura Yakalanmış

Necip Tosun /Öykü ve Deneme

İbrahim Demirci /Dağlı Kadın

İsmail Karakurt /Yol İlahisi

Şaban Abak /Durmuşoğlu

Cemal Şakar /Atlas

Ömer Lekesiz /Karanfilli

Ömer Erinç /Aşkın Mukassem

Erdal Çakır /Çoğaldım

Ali Sali /Telbis-ü İblis

Ali Göçer /Şiirin Hafızası

Mustaa Muharrem /Ten Yazıtı

Esver Ölüç /Ruzigâr

Adem Turan /Mansur

Cahit Yeşilyurt /J.Baudrillard

Mehmet Dursun /Bakışın

Osman Özbahçe /Işığın Kırıp

Sadık Yalsızuçanlar /Endam Aynası

Albin Michel /İki Alem

Mehmet Solak /Üç Çiçek

Çağdaş Japon Şiiri

Ali Sali /Kraliçeye Mektuplar

Köksal Alver /Mim

İsmail Aykanat /Kanat Çırpan-Arabest

Ion Dallas /König'in Kararı

Mehmet Harmancı /Katranlı

Eren Safi /Yaralı

Walter Allen /Joyce ve Ulyses

Kum Saati

Ali Şükrü Bey'e Rahmet Dilerken

Turan Koç'la Mini Söyleşi

Yazar ve Dil

Değın, Denli ve Karşın

Kitaplık

HÜSEYİN ALACATLI

SÖZ

Sesler sesi getirir
Söz ise sükûneti
Nakışlarda hüznün var
Beklerken kıyameti

Duvarlara yapışmış
Benden kopan heceler
Sürmelemiş gözünü
İçimin iskeleti

Ahşaptır tehlikeli
Yazmaları saklarsınız
Dokunsam kırılacak
Yazmasak ne yaparsınız

Irmaklar kurumadan
Karşıya geçebilsek
Evimizde bir odacık
İçinde canımız var

ESVER ÖLÜÇ

ARTIK KELİMENİN DÜĞÜNÜ OLMAYACAK

I

kuşhaneler şenliğinde bir andı
çocuğun bilyelerine sığan güneş
öperdi ince bir sızıyla filizlenen aşkı
rıhtıma indiğinde çocuk
karnında kendisini taşıyan annesine
duruluktan heyecanlı çırpıntılar içermiş
annesine rastlardı

anlam bitti
suya çakıl taşları değil
troller atıldı
tanklar sinemalar sorumluluk sınavları
rüyaları kanırttı izlenme oranları
elçi?
vurulmuş bir turnanın eşi günlerce
hayata demir tadı katarak ağladı

sen artık kovgun bir şehzâdesin unutma
yirminci yüzyıllardan bir ev satın alıp
halkın dilindeki girdabın rahat kurlarına
sığınamazsın
'vatan yahut silistre' veya bingo

II

kovgun vebalı ve âşığım
demir halatların pasıyla kamaşmaz kanım
evimin direği kamçı bakışlı yollar
çörek açar türkülerimden uzaklar
buharlı makineler değil elbet ananem

öfke yamaç ya da poyraz
farketmez
çünkü hiçbir kelime kendisi olamayacak
kancıklaşan bu çağda
çocukların dizlerindeki o yara
iyi bir vatan olurdu eğer kabuk bağlamasa

güneş
bir cinayet plâni gibi iniyor sulara
yağmur teyzemin kızı ya da bir melek
ey kuş çığlıklarıyla bağı şeffaf güz
ellerimi sakla bu onulmaz günaha
bir daha asla kelimenin düğünü olmayacak

buğday tarlaları önünde diz çöküp
rüzgârı bir hançer gibi göğsüme gömüp
bütün atomlarımı gemi yaptım
fokurdayan kanıma mahşer ayetleri kattım

papatya
ser bilincini gel saçlarını dola
melâlimin iklimine gir
duru mısraları kadeh sundum sana
anlat bana aşktaki esrarı
hesabı öderim kanım yanımda
sen anlat bana anlat ölmektekileri

üstelik ben uçurtmalar yaparım kendi kanımdan
halis kan şakası yok
hiç şakası yok rengi de solmaz
tütün çiğner allanır hem meftun güle biraz
efkâr onu alıp alıp götürür
isyan akşamları sokaklara düşürür

ateş böceği öteleri yoklar diplerde
nisan akşamlarını masal yaparak
çocukları alıyorum yanıma ve ırmakları
gidiyorum aşkın ağusuna bulanarak

SELAHATTİN YUSUF

SAYIKLAMALAR

yenildin Rimbaud, geri çekil...

Ve ben şimdi, derim ki sana
Bahtsız bahtsız!
Kırlarda sislerin içine girmiş,
Kaybolmuş patikalardaki talihsiz...
Dön bir bak geriye,
Kendine saklıyor şimdi o yamaçlar
Eski coşkunkluk şölenlerini.

Bir çocuk beyninin
İnatçı körlüğüyle astın yüzünü, ey sendelemiş ruh!
Çıkıp örtecek dizelerini, yosunlar,
Şurada burada...
Kıvrılıp ümitsiz uyuduğun kayalıkları
Unutacak yorulmuş hafızan.
Bir yalnız gezgin diye heykelini dikeceklermiş
-Uzatacaklar soğumuş bedenini granitlerin üstüne upuzun-
Ve burkulduğunda yüreğin,
Yeni bir dize için, burkulduğunda,
Donup kalacak benzetişlerin sonsuza dek...

Ve derim ki şimdi sana,
İndir, indir
-Kaderini yatıştıramamış Ikaros gibi-
Kanatlarını, horladığın yeryüzüne...
Toplamaya bak yelkenlerini Sarhoş Gemi'nin,
(Nerde ipini koparmış bir kasırga varsa yuvalanmaya geldiği)
Batsın, bırak hüznün
Meryem'in topuklarının gezindiği sularda

Ayağa kalk siperinde, umarsız - ne olacaksa olsun!
Geriye dön, süvarisiz güzel atlar gibi
Görkemli ordular gibi hazin,
Çekil, kükremiş göklerin altında...

Bir bayrađın
Başı önünde düzenli donanması gibi,
Çekil geriye bahtsız, yenilmiş...
“Ađlama, ađlama ah, ađlama!”...*

* Halit Ziya Uşaklıgil

HÜSEYİN BEKTAŞ

IŞIKSIZ BİR KİMLİK RESMİNİN ARKASINDAN NOTLAR - III

-Rahmetli Babam için-

Ben bulutların merhametine muhtaç
Eşikte bekleyen dervişler gibi kırık bir divaneyim
Bahçesinde çitlembikler büyüttüğünüz sarayınızdan
Denizin nefretini duyuyorum bütün düşlerimde
İkinci Şubatın geldiğini söylüyor Cemal
Herkes büyütüyor senin Rum güzelliğine saklanmış gülleri
Sana kapıların arkasında haykıran dalgalarla geliyor insanlar
Bir heves gibi yıldızları avuçlarında saklayarak

Yüzüme baktığında gördüğüm, ışıksız bir kimlik resminin negatifi her şey
Yağmurdan korkmuyorum, kadın saçlarından örülmüş kokulu tüllerden
Eteğinde kum biriktiren yaralı sandallardan ve martısız deniz kıyılarından

Işıksız bir kimlik resmi gibi elimde gemici fenerleri
Hatta ateşböcekleri kadar ışıksız bir fener yanıyor sadece
Dalgalarla buluştuğunda kanatları martıların, beni bilemezsin artık
İkinci Şubatı görmek istemiyorum
Balıkçıların gülüşlerini duymak istemiyorum, bu ada sensiz olsun
Bu ada bahçesiz evleriyle kitabesi olmuş tarihin
Tarih çiğdem tarlalarını zakkuma dönüştürmüş
Hayatımız Senin elinde

Ve
Sevgilim gibi yanıbaşımdaya hep
İkinci Ağustos

MUSTAFA AYDOĞAN

TÜL VAKİTLER

I.

sen orda en uzakta olansın
gün gibi bembeyaz sarmışsın toprağı

kovulmuş saati döndüren zaman
kemiğimi onaran depremsin

ağzında nazlı bir türkü
harmanlanır geldiğin yollar peşinde
tüfek patlar titrek kaslar üstünde
erir kollarında buz tutmuş akşam

II.

sen orda en uzakta olansın
tayların ördüğü tül vakitlerde

kapat kapıları siyah tut beni
tut bu başım beyaz üzredir
koyulardan topla saç açıklara
bileyim zümrüd ü anka şimdi nerededir

HAYRİYE ÜNAL

GÖZLERİ KAMAŞANLAR İÇİN ÜÇ KISA ŞARKI

I

- Allegro -

evet, koparan ben çılgılığı
velveleye veren
dünyanın ölü balık yığını
kalabalığını

Kalburdan geçenlere yazılan
romanlar
Dunsa Scotusca ayağını sürüyerek
yürüyenlerin öyküsüdür
incitiyor
bilgece kafasını göklere
uzatmış olan varlığını

Ey taşınması güç mal varlığı
olanlar
Ey büksül taşkınlığı
rıhtımların
göstererek son kez
eynimdeki çürüğü
çeteleyi denize fırlatıyorum

II

- moderato -

Sor beni
eni konu yakınım olanlara
taştı desinler varsın
varsın
mezürle ölçsünler boyumu
Biri var
aştı diyecek
özünü
darmadağın olan bir buz kütlesi gibi eriyerek
kavradı

III

- andante -

Kabul ediyorum
yükü
perçinleyerek!

RIDVAN CANIM

SAYIKLAMALAR -II-

Ne eski düşünceler taşıyormuşum kafamda meğer
ne eskimiş hayaller
ömrümün en ücra köşelerinden
en aykırı düşünceleri bulup çıkarıyormuşum
bir çocuğun doğmasına tahammül edemeyenler
bu yüzden kınıyorlarmış beni

Yine de
kılanmış olmakla tesellî buluyorum
“anlatılmaz bin derd ile” geçtiğini
yağmalanmış ömrümün
neden sonra anlıyorum
ve ben
kimseyi kınamıyorum

Bazan ak mı kara mı
içinden çıkamadığım düşüncelere dalıyorum
örneğin hangi pencerelerde konaklar
bu kar bu kış gibi
ya bu kuş!
aynalara baka baka ağlayan
veya şu kervan hani
zülûf kokulu gazeller taşırmış bir kıtadan
bir kıtaya
Asyadan Avrupaya
şimdi taşınan nedir Avrupadan Asyaya
bir bilsem
ah bir bilebilsem

ÖMER ERİNÇ

KARANFİL YOĞURAN IRMAKLAR

beyaz giysiler içinde
fecrin namlusuna akan güzel
yüzünden gölgeler geçer
çobanını arayan halk gibi
kaç göç yaşanır daha
talanın şimdiki adresinde

sen çocuğunu kaybeden kadın
istenilse de bıçak
sevgi paylaşılır mı hiç
kalbin uzandığı yerden
kimbilir: süleyman'dan başka
hükmü adil infazları

gözleri elifler düşüren yâr
denendikçe yaşamanın zoru
günahların soldurduğu gövdede
yok senin korkundan başka korku
ikindi sularına kaldıkça ruh
tutunun evlerin camdan dağına
yasak sayfalara çarpa çarpa: eylem
gelişir günden güne: utku
bir minyatür sabah şimdi

ağaran çağı içimizin
emeğin burçlarını saracak rüya
sevgilim onur
yiğitliğin dünyası
o ses: gelirse aşk
diyorum alenî
'cürmü meşhut'
açılan bir künyedir burda

/emek benim
güzel aynam
kendim örer
kendim satarım/

köşelerden köşelere bir âsa
umudun yeni adresi
hacı emîn el-hüseyinî
gecede dolunay gibi
koşuyor yalnız
sahraların ortasına

kudüs:
mimarî melekler olan şehir
bulutların ipekten mendiliyle
göğeren devrimidir toprağın
kitabı alınanda döndüren gerilla
kadim üssünde direnişin
topla artık
yakutlar inciler halkasından
uğruna terler dökülen
dağılmış aile çatısını

/gel ey küheylân
iç derinliğim benim
hayretini esirgeme bizden
derinleştikçe şehir
gecenin aynasına
yağmurlar anlatılsa bir
ne başaklar saçılır
umudun filistin kuşatmasına/

mezmurlar birer işaret
belkıs'ın güneşe secdesine
sel gibi aktıkça bakır
başöğretmenim: hüthüt
askerimdir benim
sözcüklerin tören geçişinde
yok artık uygunadım
hızarlarda arkadaş figürleri

ekinleri kımıldatmayan göç
senden bir haber
aktarılmış değil henüz
rüzgâr: bir attır bana
yakasına hüznler toplayan
derin bir at

yalnızlığı çoğaltan erdem
her sabah
bir güven kapısı
tarihi yontan kalemde
leylâklar leylâklar ve ellerin
yeni bir şelâle
sesi kelimeler olan: intikam
toplu bileklerin marşı

semalara baş/kaldırmayan güzelim
göz açılıp yumulmadan
gelsin saltanat davulu
denilse bir
mercan köşklerin sahibi
katıl kanatlanmakta olana
inananlardan biri olarak
hürya:resimleşen köpük
kalbimin alfabesi
ırmakları yeniden yorumlayan karanfil
şiirlerin dervişi: ben
yurdunu arayan göçebe
sürgün gazeller gibiyim hep
kaderin تنها künyesinde

bilinsin ki
içinden çürür her ağaç
yüreğini âsasına katan çobanım
alevlerin kemirdiği yıllarda
gaybın defterlerini gezdiren
bir melek
ölümün bildik yaprağı

MUSTAFA MUHARREM

HİÇ SERENAD

Sükûtu Alyoşa çekip ah kılıflarından
bana üşüyen bir serçe kadar
kesin birşeyler söyle
ıslanmış bir kibrit çöpü
bir ceset dürüstlüğünde
gevrek susamlarsa eğer anılar
o simit günler üstünde

bir sigara yaktım sokağınızda
görmedin
tüylenmiş bir hazirandı cam dibinizde kedi
mavi bir fısıltı bütün gemiler
mavi
görmedin
saçlarım mürekkepti suda
pusun kalemine çekili
bir mektuptum Alyoşa karanlıktım
adresim yoktu
pabuçsuz ayakların ağzı yırtık zarfına sokulu
ihtimal esrik bir sis okudu beni
belki seherin omuzlarında
o bilgiç o zorba morluklar
ansam bir balığı
yüzgeçlerim olur oysa çocuklar

sık etinde çıban zamanları
Alyoşa
bakacaksın
gözlerin katedral kubbesi
aşkın virtüözü tan
geziniyor piyano tuşları mezarlarda
ölüler karlara nakarat
benzin gibi döktüğün ufka
ses çaputları fırlatarak
örümcekleri yanına alarak
kırlangıçları
çocuk gülüşlerini
yetim dul
yaban yoksul kalmayı alarak
bütün limanları yakacaksın

geçirdim tırnaklarımı geceye
sivilcelerim kanadı
Alyoşa
suratımı taktı bir camcı
o cenin çatılı evdeki
sonsuza nazır pencereye
bu yüzden bütün güneşler benim cürmüm
katiller ve rulet oynayan çiçekler de
koparıp diktim parmaklarımı bir bir
sağanak hayaleti şamdanlara
ellerim sebil Alyoşa bir kez okşanmamış
saçlarda ara
bir ayna olsun istedim cebimde yokluğun
çeki düzen verirdim yüzümdeki adamlara
susmalarım dağınıktır tarak bilmezler
vardır içime yurttaş
sayısız yara

kirpiklerimden delik deşik rüzgâr
ya kımıldamadan öyle dur Alyoşa
bulaşmasın eteklerine vıcık vıcık ay
ya gidersin
ardından öksüzlüğe alışır yakamozlar

orak günler biçer önce başakları
iskeletim yakamda gül
yüreğim saçlarında kurdela
çisenti şivem
kollarımı değil Alyoşa
masalımı açar dururum sana
bir yıldızın kaydığını görürsün
üstüme temmuzların yıkıldığını
teninde Alyoşa taylor hâlinde
koştüğünü yapraklardaki hışırtıların
bir menekşenin suya
teslim olduğunu görürsün

kalkın çalılar
izikler atın bacaklarına sabahın
taşlar kalkın
bir rüya daha vurulacak
kalkın şarkılar
o yer artık yağmura ait
gece
kalk ilikle nn
söz geçiyor
ığ kalk duamızı yaptır

Ç A Ğ D A Ş T U N U S Ş İ İ R İ

TAHİR BEKRİ

Türkçesi:

METE ÇAMDERELİ

GÖLGENİN KALESİ

“Gölgeye hayır diyenlerdeniz biz”
Aimé Césaire

I

Size kavuşmayı unuttum ya ben
örs ile umut arasında
Dostlar
Pırıl pırıl
Işık ve rüzgârla büyüleyen

II

Ve erteler ada
bulutlarınızı
dumanla düş arasındaki
Kim aşırıldı ateşi gecelerinizden
Müntekim dağ mı melez ay mı yoksa?

III

Soyludur yanışın Yeşil portakal
kızıl paslı kalelerin doğuşunda
kalmaz bir karaltı bile
ah o gözlerin Ada
Artır inatçı ozanları ve fırtınaları

IV

Mapu*
işte hurma bahçesi - kalbim
Hayrat Yontulmuş yalnızlıklar sahrası
Ama toprak sertleşmiş
kumu değil çiyi hatırlar

V

Mevsim susuz
yıldız sazlığında günlerin
Kollar uzanacak kıskanç geceye
Ruhsatsız
Tanrıça mürebbiyesidir dağlarla deryaların

VI

Nerdeyim ben?

Uzakta vadi
İsminin eski uğultuları
Sessizlik ve sersemlik burnu
Ve beklenmedik sabahların sürgünü

VII

Havalanışları ataların
türkülerin kapıp götürdüğü
Kanatlar ver bana bir köprü kurmak için
güneşten ya da semtürreiste bir hatıra

VIII

Korlar altında çitirdar kızgın
bağırlarımız Isırıklarımızla yıpranmış ipler
Yaşıyoruz hayatlarımızı kıyısında
gecenin Mümbit kıvılcım kuşları

IX

Asi omuzlu topluluk raksı
Romanslar yoksun bıraktı bedenlerimizi usarelerinden
Uluyan labirentlerde belleğini yitiren damarlar
yüreklerimiz kovar kuru tılsımları

X

Kadınlar yıkıyorlardı ıstıraplarını
derelerde Çarpılan kapılar
Çıplak tokaçlarla serseri köpekler arasında
Ve sağır terler giyinmiş gözkapakları

kısıyorlardı seslerini sessiz gözün

XI

Bugenvilealar ayarttı tanrılarınızı

Uyuşukluğun ortasında kutsanmış devedikenleri

Küstümotu yoktu

ama uykusuzluk

açık kollar

XII

Mavi kor ve abanoz düşleri

Tebessümlerinizin parıltısı silker hintarmudu ağaçlarını

Kızgın, pamuk tarlaları Kara saldırılarda yaralar

Kuşkucu korkunun kemiklerinde tüten küller

XIII

Mezar kazıcıları

Uyandırdı toprağın yüreğini

Tozlu eğimler kekre vakitte

Uyu

Gökkubbeye âşık tatlı şafak

XIV

Yarın

Yıldırım sunacak altın sarısı hintkirazlarını

Meyus yağmur sarılacak yine fesleğen gülüşlerine

Şimşek çakan gözleriyle akacak yine ırmak

(Le Coeur rompu oux acéans'dan)

(*) Mapu : Kurt suretli gulyabanilerin geceleri bir araya geldiklerinde, güçlü dalları
yüzünden tercih ettikleri büyülü ağaç; Haiti'deki folklorik geleneğin beyanıdır.

Ç A Ğ D A Ş Ç İ N E D E B İ Y A T I

ÖYKÜ

CAN XUE

Türkçesi:
ÜZEYİR GÜNDÜZ

Bayan CAN XUE, 1953 yılından Hunan'a bağlı Changsha kasabasında doğdu. Asıl adı, Deng Xiaohma'dır. Okuyucuyla, ilk kez, 1985 yılında tanışan yazar, öykülerini Dialogue au Paradis (Cennette Söyleşi) adlı kitabında topladı. Öykülerinden bazıları, ABD, Fransa ve Japonya'da yayımlandı. Derlemesini Japon bir editörün yaptığı Çağdaş Çin Öykülerinden Seçmeler adlı antoloji, yazarın Le Boeuf (Öküz) ve La Lucarne (Çatı Penceresi) isimli öykülerine yer verdi. ABD (Chicago)'da yayımlanan Formation dergisi ise, bu iki öykünün (Le Boeuf ve La Lucarne) yanı sıra yazarın, L'instant où Coucou Chante (Guguk Kuşunun Ötme Zamanı) ve La Petite Cabane sur la Montagne (Dağdaki Küçük Kulübe) adlı öykülerini de okuyucularına sundu.

DAĞDAKİ KÜÇÜK KULÜBE

Evimizin arka tarafında yükselen çorak tepede küçük, tahta bir kulübe var.

Evde, her gün akşama kadar, çekmecelerimi düzelterek vakit geçiriyorum. Bu işi yapmadığım zamanlarda ise; ellerim dizle-
rimin üstünde, bir koltuğa gömülüp rüzgârın uğuldayışını din-
liyorum. Kuzeyden esen bu rüzgâr, kulübenin servi kabukların-
dan oluşmuş çatısını kudurmuş gibi kamçılarken vadinin orta-
larında yankılanan kurt ulumaları duyuluyor.

- Hımm, diyor annem riyâkâr bir gülümsemeyle. Görüyorum ki sen bu çekmeceleri sonsuza dek düzenleyemeye-
ceksin.

Anneme öfkeyle bağıriyorum:

- Bu evde herkes kör ve sağır!... Geceleri ay ışığında, evin çevresinde kötü niyetli hırsızlar dolaşıyor. Lâmbayı yaktığım zaman, pencere kâğıtlarının üzerinde, onların tırnaklarıyla yırtılmış yüzlerce delik görüyorum. Babam ve sen, bitişik odada öyle bir horluyorsunuz ki, horultunuzun şiddetinden büfedeki şişeler titriyor. Bense tahta karyolama öfkeli bir tekme savurup

şışmış başımı yana çeviriyorum. Bu kez de kulübeye kapatılan adamın, gün doğumuna kadar öfkeyle kapı yumruklayışını dinlemek zorunda kalıyorum. Her ne zaman ki sen, bir şeyler aramak bahanesiyle odama giriyorsun, korkudan tüylerim diken diken oluyor.

Saldırganlığımdan ürken annem, bir taraftan göz ucuyla benim kaçık hareketlerimi izlerken, bir taraftan da ihtiyatlı bir biçimde kapıya doğru geri çekiliyor.

Birgün, kalbim mutmain olsun diye, dağa kadar gitmeye karar verdim. Kuzey rüzgârının uğultusu dinler dinmez yola çıktım. Dağın tepesine doğru, uzunca bir süre tırmandım. Güneş ışınları, mızrak gibi beynime saplanıyordu. Başım dönmüştü. Gözlerim kamaşıyordu. Bir öksürük dalgası içinde, dağda yol arayıp durdum. Kaşlarımın üzerinde biriken tuzlu ter damlacıkları, gözlerimin içine doğru süzülüyordu. Artık ne bir şey görebiliyordum ne de bir ses işitiyordum.

Eve dönünce, kapının önünde bir süre durdum ve aynaya baktım: Karşımda, gözlerinin çevresine mor halkalar oturmuş, pabuçları çamurlu, zavallı bir kız duruyordu. Odamın loş bir köşesinde, evdekilerin bıyık altından gülerек;

- Bir çeşit hastalık işte, dediklerini işitiyordum.

Gözlerim karanlığa alıştığında, onlar çoktan saklanmışlardı. Saklandıkları yerden, kıkır kıkır gülüyorlardı. Benim yokluğumdan yararlanıp çekmecelerimi karıştırmışlardı. Bütün eşyalarım alt üst olmuştu. Oysa çekmecelere ne kadar özen gösterdiğimi biliyorlardı. En küçük kardeşim;

- Sen yokken çekmecelerini düzeltmeye yardım ettiler, dedi.

Bakışlarında alaycı bir hainlik vardı. Sol gözünün, sanki yeşile dönüştüğünü farkederek gibi oldum .

-Biliyor musun, dedim. Kurtların sesini işittim.Bunu özellikle, onu korkutmak için söyledim. Sürü halinde gelip evin çevresinde dolaşıyorlar. Hatta kapının aralığından burunlarını içeri sokanlar bile var. Her akşam, hava kararır kararmaz geliyorlar. Sen rüyanda kâbuslar görüyorsun. O kadar çok korkuyorsun ki, ayak tabanların sırlı sıklam tere batıyor. Sadece sen değil; bu evde yaşayan herkes, uyurken soğuk soğuk terliyor ve ayak tabanları ıslanıyor. Bundan emin olmak istiyorsan yorganlarının ne kadar rutubetli olduğuna bakman yeterli.

Sinirlerim alt üst olmuştu.Çünkü çekmecemde eksik olan

şeyler vardı. Annem, olaydan habersizmiş gibi davranıyordu. Gözlerini yere dikeyor fakat nefret dolu bakışlarını kafatasımdan ayırmıyordu. Bunu hissediyordum. Çünkü her ne zaman böyle yapsa, kafatasımın onun bakışlarına hedef olan noktasında müthiş bir çimdik acısı duyuyordum. Aynı zamanda kütük gibi şişiyordu. "Bit Oyunu" kutumu evin arkasındaki kuyunun yanına gömdüklerini biliyordum. Bunu, daha önce de, bir çok kez yapmışlardı. Ama her seferinde, onu geri getirmek için, gece yarısı , gidip orayı kazıyordum. Ben toprağı kazarken onlar ışıkları yakıp pencereden başlarını sarkıtıyorlardı. Ama benim bu başkaldırılarıma tamamen duyarsızdılar.

Sofrada onlara; "Dağda küçük bir kulübe var." dediğimde, hepsi de başları önlerinde, oburcasına çorbalarını kaşıklıyorlardı. Kuşkusuz söylediklerimi işitmemişlerdir, diye düşündüm. Ekmeğimi bir kenara itip sesimi yükselttim:

-Kuzey rüzgârı estiğinde, yüzlerce tarla sıçanı, tırsa kalkıp cılgınca koşuşmaya başladı. Dağdan kopan kaya parçaları korkunç bir gürültüyle evimizin duvarına doğru yuvarlandı. Sizler öylesine korktunuz ki, ayak tabanlarınızdan soğuk terler boşandı, hatırlamıyor musunuz? Bunu farketmeniz için yorganlarınızı gözden geçirmeniz yeterli. Havalar düzelir düzelmez onları güneşe çıkartıyorsunuz. Yorganlar, gün boyunca, bahçeye gerdiğiniz iplerde asılı duruyor.

Babam, birdenbire, tek gözünü bana çevirdi. Çok iyi tanıdığım bu kurt gözünün ne olduğunu iyi biliyordum. İçimde anı bir ilham belirdi: Babam, her gece, vahşi bir kurda dönüşüyor ve evin çevresinde korkunç çığlıklar atarak uluşan kurt sürüsüne katılıyordu.

Her yerde dans edip zıplayan beyazlıklar görüyorum.

Bu arada, elimi annemin omuzuna koyup sert bir biçimde sarstım:

-Bütün bunlar gözlerimi öyle rahatsız ediyor ki bir anda göz çukurlarıma yaşlar doluyor. Ama sen hiçbir şey hissetmiyorsun. Ne zaman ki eve dönüyorum, koltuğuma oturup ellerimi dizlerimin üstüne koyuyorum; işte o zaman kulübenin servi kabuklarından oluşan çatısını açık seçik görüyorum. Karşımda duran net bir resim. Hiç kuşum yok, bunu sen de görmüşsündür. Dahası, bu ailedeki herkes onu görmüştür. Kulübenin içinde yığılıp kalmış bir de adam var. Uykusuzluktan gözlerinin altına mor halkalar oturmuş zavallının. Bundan eminim.

- Sen ne zaman ki kuyunun yanı başını kazmaya başlıyorsun ve oradaki taşı oynatıyorsun; annen ve ben sanki kendimizi havadan asılı hissediyoruz. Tüylerimiz diken diken oluyor. Yere ulaşamayan çıplak ayaklarımız boşlukta, zavallı bir çarpınıs içinde sallanıp duruyor.

Babam, benimle göz göze gelmemek için başını pencereye doğru çevriliyordu. Camlar, her türden sinek pisliğine bulanmıştı. Babam konuşmasını sürdürdü;

-Kuyunun dibinde benim düşürdüğüm bir makas var. Rüyamda karar verdim; gizli bir biçimde onu kuyudan geri çıkartacaktım.

Fakat uykudan uyanır uyanmaz, her zaman olduğu gibi yanıldığımı farkettim. Çünkü kuyuya herhangi bir makas düşürmem sözkonusu değildi. Nitekim benim yanıldığımı annen de doğruladı. Ancak bu düşünceyi zihnimden bir türlü silemedim. Aynı olayı, daha sonra, birkaç kez daha yaşadım. Örneğin; yatağıma uzanmış beklerken, içimde anı bir pişmanlık duygusu depreşiyor. Makasın kuyu dibinde paslanmaya terk edilmesi beni çok üzüyor. Onu oradan çıkaramadığım için kendimi suçlu hissediyorum. Bu iş, on yıllar boyunca benim huzurumu kaçırdı. Nihayet bir gün, kuyunun yanına kadar gittim. Kalınca bir ipe bağlanmış tahta kovayı oraya sarkıtmaya çalıştım. İp o kadar ağır ve kaygandı ki elimden kaçiverdi. Kova, büyük bir gümbürtüyle kuyunun dibine çakıldı. Korktum. Yelden hız almış gibi eve koştum. Aynaya baktığımda bir de ne göreyim!.. Sol şakağım bembeyaz olmuştu.

-Kuzey rüzgârı ne kadar da sert esiyor!.. Zavallı bir kedi yavrusu gibi büzülüp duruyorum. Yüzümde maviyle mor karışımı çürükler var. Midemde küçük buz parçacıkları oluşuyor. Koltuğumda oturmuş beklerken, içimdeki buzculukların birbirine çarparak çıkardıkları şıkırtıları işitiyorum.

Çekmecelerimi sürekli olarak düzenli tutmak istemiştim. Ama annem, buna gizli bir biçimde karşı çıkıyordu. Bitişik odada, bir aşağı bir yukarı dolaşıp duruyordu. Onun ayak sesleri, zihnimi allak bullak ediyordu. Bu gürültüyü unutabilmek için iskâmbil kâğıtlarını yere serip bir oyun kurmayı denedim: “Bir, iki, üç, dört, beş...” ayak sesleri birden kesildi. Kapı aralığından, annemin soluk yeşile çalan çehresini gördüm:

“Son derece ahlâksız bir rüya gördüm, diye mırıldandı. İnanır mısın sırtımda hâlâ soğuk terler boşalıyor.”

-Tabî bu ter ayak tabanlarında da var, diye ilâve ettim. Bu evde herkesin ayak tabanları ıslak. Dün yine yorganlarını güneşe sermiştin. Bundan daha normal ne var?

Küçük kardeşim bir keresinde ağzından kaçırды: Annem benim kollarımı kırmak istiyormuş. Çünkü çekmecelerimi açıp kapatırken çıkardığım gürültü onu çılgına çeviriyormuş. Çekmece tıktısını ısıtır ısıtmez ağırları artıyor ve kafasını soğuk su dolu bir kovaya sokuyormuş. Şiddetli bir nezleye yakalanıncaya kadar böyle devam ediyormuş. Bütün bu olup bitenler bir rastlantı olamazdı: küçük kardeşimin bakışlarında, her zaman, tuhaf bir yabanîlik vardı. Beni öylesine etkiliyordu ki, ona bakarken, ensemde aniden küçük, kırmızı sivilcelerin oluştuğunu hissediyorum. Babamı ele alalım; yirmi yaşından beri şu makas hikâyesinin etkisinde kaldığını söylememiş miydi? Her şeyin çok ötelere uzanan bir nedeni olmalıydı.

O günden sonra, çekmecelerimin kenarlarını yağlamaya başladım. Son derece yumuşak bir şekilde açıp kapatıyor, gürültü çıkarmamaya özen gösteriyordum. Bu tavrımı günlerce, haftalarca sürdürdüm. Sonunda, kuşku larımı yatıştırmayı başarmıştım. Şu işe bakın; inanılması güç bile olsa, çoğu şeyler beklenmedik bir biçimde çözülebiliyordu. Ama birazcık dikkat istiyor. Mor alım son derece yüksekti. Geceleri, içimde bir sevinç dalgasının büyüdüğünü farkediyordum. Çekmecelerimin düzeni de yerli yerindeydi. Ama bir akşam, anı bir terslik oldu. Odanın lâmbası birden söndü. Ardından, bir yellenme sesi ve annemin soğuk gülüşü.

- Senin odanda yanan ışık beni deli ediyor, anlıyor musun? Öfkeden damarlarım zonklıyor. Şuna bir baksana Allah aşkına!.. Parmağıyla şakaklarını işaret ediyordu. Gösterdiği yerde, sanki bir damar değil de bir toprak solucanı tırmanıyordu.

"İnan bana,yetersiz beslenmeyi buna tercih ederim.Çünkü böylesi çok zor. Düşünsene; gün boyunca, vücudumuzun içinde bir şey dolaşüyor ve bağırsaklarınızı alt üst ediyor. Olur olmaz her yerde zırt pırt koyveriyorsunuz. Tabî sen bunları yaşamadın. Hatta babam bu yüzden intihar etmeyi bile düşündü." Bu arada annem, iri ve semiz ellerinden birini uzatıp omuzuma koydu. Buz gibi soğuk ve damla damla su akıtan bir eldi bu.

Kuyunun başında yine birisi vardı.Kulağıma çkırık sesleri geliyordu. Bir adam, ipin ucuna bağlanmış su kova sını hızla sarkıtıyor, ardından geri çekiyor ve büyük bir gümbürtüyle yerlere çarpıyordu. Bunu, yüzlerce kez tekrar edip durdu.

Nihayet şafakla birlikte eylemine son verdi. Kovayı, kulakları sağır eden madenî bir çınltıyla yere atıp ortalıktan kayboldu. Bitişik odanın kapısını açtım. Babam uyuyordu. Yamru yumru bir kas düğümü hâline gelmiş yeşilimsi ellerini yatağın kenarına bırakmıştı. Bir rüyanın ortasında, acıyla kıvranıyor ve ölümcül iniltiler çıkartıyordu.

Annem ayaktaydı.Saçları dağınıktı. Elindeki süpürgeyi yerdeki döşemelere vurup duruyordu. Sabaha karşı, açık pencereden içeri bir gurup boynuzlu teke böceği girmişti. Uçarken duvara çarpan hayvancıkların topu birden yerlere serilmişti.Annem, ortalığı temizlemek için kalkmıştı. Aksilik bu ya; terliklerini giymeye çalışırken bu zehirli böceklerden biri onu ayak parmağından sokmuştu. Sol bacağı kütük gibi şişmişti.

Annem,parmağıyla babamı işaret ederek;

-Şuna bak, dedi. Sanki böcek onu sokmuş gibi rüyâsında inliyor.

- Dağdaki kulübede de bir adam inliyor. Kuzey rüzgârı o kadar sert esiyor ki, yaban asmasının yapraklarını bile buralara kadar savuruyor.

- İşitiyor musun? Annem, kulağını dikkatli bir biçimde parkeye yapıştırdı. Bu hayvancıklar, şokun etkisiyle sersemlemişler. Sonra da rüzgâra kapılıp içeri girmişler.

O gün, gerçekten dağa kadar gitmiştim. Bunu çok iyi hatırlıyorum: İlk önce, bambu dallarından yapılmış koltuğumda, ellerimi uyluklarıma yapıştırıp uzun süre oturdum. Sonra, kapıyı açtım ve beyaz ışığın içinde yürüdüm. Beyaz çakıl taşlarının gözlerime yansıttığı yalazaları hissederek dağın tepesine kadar tırmandım. Ama orada, ne bir yaban asması ne de kulübe vardı.

(Litterature chinoise)

CEVAT ÖZYURT

KAKTÜS SERİNLİĞİ

Çingeneler kadar özgür değilim belli.
Aşımı, ocağımı koymuşum yolunun üzerine
Dostlukların armağanı sıfatlarım cabası
Yorgun bir ses mola veriyor kulaklarımda
Gel’ diyorsun, mezmurlara özenerekten

mahur beste

Buyurgan ve naçar bakışlarında kaktüs serinliği
Meydan muharebelerinde muzaffer kaktüs serinliği
Son göz damlasını feda ettiğimiz kaktüs serinliği
Omuzları çekik, elleri iki yana açık olarak
Cevaplandırıyor çocuk soruyu; ‘yok ki’

Bütün umutlarını kelimelere yüklediğin gün
Susmayı ve şarkıların kifayetsizliğini öğreniyorsun
Ben sınırları tayin etmekle meşgulken tebessümünde
Yanmamış sigarasını tütürerek bir kitap kapağından
‘Siz böyle seversiniz. Uzaktan, ağlamak için.’
diyor Tanpınar.

günlük

On Aralık bindokuzyüzdoksandört
Bugün yine geldin
Yine başın ağrıyordu, yine griptin
Yine acı ağıtlar yüklü bir tren geçti
Üstünden nehrin

Ç A Ğ D A Ş A R N A V U T Ş İ İ R İ

CEVAHİR SPAHİ

Türkçesi:

MİTHAT HOCA

Cevahir Spahi; Güney Arnavutluk'taki Fier iline bağlı Skrapar ilçesinde 1944'te doğdu. Orta ve lise öğrenimini memleketinde yaptı. 1967'de Tiran Üniversitesinin Dilbilim ve Edebiyat Fakültesini bitirdi. Önce "Zëri i Popullit" gazetesi ve "Nëntori" dergisinde redaktör olarak, sonra da Tiran'ın Opera ve Bale Tiyatrosu'nda opera güftçesi olarak çalışmıştır. Son otuz yılın Arnavut edebiyatının önde gelen şairlerindendir. Şiirlerinde, özellikle zamanımıza ait insanî sorunları dile getiriyor. Mecazî ifadesi ve kendisine özgü üslûbuyla tanınıyor. Şiirlerinin yanında öyküleri de vardır. Kitapları: Sirenler Sabahı (1970), Tanrılara Ölüm (1977), Arnavut Şafaklar (1981), Yarın Orada Olacağım (1987), Sakinlik Yok (1989), Şiir (1990).

Mithat Hoca; 1943'te Korça iline bağlı Pogrades ilçesinde doğdu. Annesi Selânikli bir Türk, babası Arnavuttur. 1966'da Tiran Üniversitesinde Dilbilim ve Edebiyat Fakültesini bitirdi. Öğretmen olarak çalıştı 80'li yıllarda Dilbilim ve Edebiyat Enstitüsünde Sözlük Bilimi bölümünde sözlük çalışmalarına katıldı. Dilbilim Uzmanı unvanını aldı. Necip Fazıl Kısakürek'in şiirlerini, Hacıbektaş Velî'nin Makâlât'ını ve İslam'da Kadın'ı (Bekir Topaloğlu) Arnavutçaya çevirdi. İki Uç Arasında (öykü), Kuyruk (roman) adlı kitapları bulunmaktadır. Türkçeden Arnavutçaya, Arnavutçadan Türkçeye çeviriler yapmayı sürdürmektedir.

MAHKEMELERİN SONBAHARI

Rüzgâr esiyor,
cılğın, yaşlı rüzgâr esiyor;
sonbahar geçiriyor guguklar,
sonbahar geçiriyor mahkemeler;
titriyor dudakları taşların,

ağaçların:

polisler geceyarısı,
sabah suçduyurusu...

Göçmen kuşlarla sonbahar var mı gerçekten?

Yoksa yalnız sonbahar kartal av eden?

"Bjeshket e Namuna"nın

ötesindeki altın sonbaharın

şairler şarkıları var mı gerçekten?

Yoksa yalnız sonbahar

rüyaları da kelepçeleyen?

Pencere yok, yok çukurlu göz, delikli,
susamış çatlak duvarlar yok,
yarı karanlıkta kelime iskeletleri yok,
rüya iskeletleri, yarınki vaatlerin iskeletleri.

Yükseliyor duman sis gibi beyaz,
bir avuç kemik bir gecenin enkaz...

Yıkıntı yanında
içiyorlar sigara rahat rahat iki adam;
ey, size sesleniyorum orada!
Duymuyor musunuz içimde cinleri kükreyen?
Yanardağımdan lâv çıkacak az sonra!

Dönme dedim hatıranı,
unutulmana dönme dedi bana;
bir aşk gecesi armağan ettik cihana!...
Bir gece! Bu da az değildi. Ne âlâ!
Dağ üzerinde ay,
elim omuzunda;
üzerimizde masmavi semâ...

Tutun, tutun!
Düşüyor... düşüyor...

İsimsiz bir gece idi
yıldızların isimsiz oldukları gibi.

“Merhamet eyleyin,
yıkmayın o geceyi!”

bir ses duyuluyor.
Ben mi inliyorum,
kız mı haykırıyor?

Merhamet eyleyin, merhamet!
Bir aşk gecesiydi ki
asla ağarmamalıydı.

Merhamet eyleyin,
yoksa taşlar altında tam orasında
yıkılacağım yıkılmış gecenin ağırlığının altında,
vurulmuş nefretten değil,
ebediyyen ızdırıp denilen
aşk uğrunda!..

KUŞLARIN GÖÇMESİ

Acayip bir ağaç benim benim;
Günden güne
kan yuvalarımdan kuşlar
hareketinde göç etmenin...

GEÇ UYANMAK

Geç uyanmak,
çiçekleri şebnemsiz, başı ağrımakta bulmak
demektir.
Geç uyanmak,
sevginin, arkasında bırakan yalnız gölgesini görmek
demektir.
Geç uyanmak,
ölümün atan imzasını hissetmek
demektir.
Olsun, sen uyan!

MEHMET SOLAK

ÖLÜM FOTOĞRAFLARI

ben ölümüm
her akşam hüznüyle ölürdüm
oysa ne çok şarkı söyler yürürdüm
bilirdim her şarkı dokunur gönlüme
her adım tüketir adımı
ne de çok adım vardı
nereye dönsem deniz oradaydı
bir beyaz martı çığlık çığlığa
ağzında inci mercan nar
narına ölürdüm

ben ölümdüm
kaçtıkça kanardı düşlerim
uykuya sarılır gözlerim kavgaya uyanırdım
kurşun asker değildim postallarım temizdi
omzum boştu lâkin bir başım vardı
kavlamış kulağım bereme gizlenmiş saçlarım
sonra kelimelerim olanca yorgunluğuma eş
yeminim her vakit alkışım
ısınmadan soğuyan soğudukça ısınan yatağım
ki akardım aktıkça genişlerdi suskun
her yağmur ürkütür yolda bırakırdı her kar
ben her seher ölürdüm

ben ölümdüm
denizin rahmini yırtınca o çirkin ses
yüzünce gövdesini köpürten hançer
açardım penceremi hayata inat
uzanırdım körfeze yaslanarak
her nöbet ısınırdı avuçlarım
katırtırnakları batardı sırrıma
kasılır tutardım büyürdü karanlığın ortasında
nicedir serpilen serap binnaz
nazına ölürdüm

ben ölümdüm
pusulam pusluydu rehberim kaçak
yani ben vuruldukça yarasını öpen
teleği tükenmiş kefeni biçilmiş güvercin
gerdanı gayya gözleri köz
öylece daldım arastaya hüner beğenmeye
dostumu ünler küserdi kalemim
poyrazı savurur kibleyi saklardım sımsıcak
ayaklarım bağrında yanardı kum
sûzan sana ölürdüm

ben ölümdüm
doyamaz ölürdüm

İSMAİL KARAKURT

AŞK OLSUN EFENDİM

‘Bizim varlığımız da yokluktur’

Mevlânâ

Sen yoğ isen
Aşk olmaz.
Ben ki, tüterim âşikâr bir ağuda
Zehirli gömleğini giydiğim
Seni sevmek, kaç kez ölmektir?
Yüzyıllardır bir çığ altında.

Ah elleri iyi eder Mesih
Elleri
Bir bıçak güzellemesi gibi inen
İflah olmazlığına kalbimin.

Âşıklığım deli mecaz
Yol üşütür, bahar kısa
Düş sarnıcı kızlar bir anlasa
Varlığın muhabbet mushafı
Uyanırım ayetlerinin çiçek kokusuna
Kışkırtıcı vâridem! nefesi Hızır
Yokluğun cehaletimin sayhası
Ve aşka emanet ateş resitali
Ocağına sürerim içimdeki ben’i
Ah beni... Şiire sürgün eden beni
Bu ağır ceza, bu ağır
Bilirim aslında şifasızdır.

Sen yoğ isen
Üveyikler uçabilmez
Küheylanım yorulur
Sadağından aldığım ok
Özümde saplı durur.

Aşk olsun Efendim
Dinmeyen bir şey var içimde

Can dökerim ışığının fitiline
Güllerine can suyu
Gönlüm ki, yanında semâzen şelâle
Uzağında devrik şâh.

Ah
Bütün dağlar şakayık - Şirin
Külüngünle var isen, a ş k o l s u n!

ÖYKÜ

MEHMET HARMANCI

YOKOLMAK VAROLMAKTIR

Hep gözyaşlarına tutundun. Ne zaman başın dara gelse gözyaşlarından medet umdun. Çaresizliğinde sığınak, dertlerine ortak oldular.

O gün de çaresizdin. O gün de ağlamıştın. Hatırlıyor musun, demiyorum. Çünkü hiç unutamadın.

Hani ninen fare yavrularını sokağa fırlatıvermişti. Hadi hava sıcak olsa neyse! Soğuk mu soğuk bir günde ne yapardı o zavallı hayvancıklar. Koşmuşsun, kurtarmak için onları. Samanların arasına gömmüştün. Üşümesinler, ölmesinler diye. Ama nafi-leydi, bütün emeklerin. Soğuktan olmayacaktı ölümleri. Fakat sen daha sırtını dönmeden üşüşüverecekti kediler samanlığa. Sen bakakalmışken, paramparça edivereceklerdi farecikleri. Samanlar kana bulanacak, elinde olmadan, gözlerinden yaşlar boşanacaktı.

Ağlamaktan iyi, ağlamaktan öte ne bir çare soracak ne bir çözüm bulacaktın artık!

Şimdi yaptığın gibi.

Şimdi aynanın karşısındaki hâlin gibi.

Şimdi, bir yandan başörtünü iğnelerken bir yandan aynada ağladığın gibi.

Çünkü bir türlü akıl erdiremiyordun: Bulurken kaybetmeye... Kavuŕurken ayrılmaya... Merhametten maraz ummaya... Bütün düşlerin ŕerre yorulmasına.. İhtimallerin kötölükler üzre kurulmasına: Bir türlü akıl erdirememiştin.

"Ya..." diye başlayan cümleler kurmaktan nefret etmiştin hep. İhtimallerin alacakaranlığına kurban etmek istemedin rüyalarını. Bir kere girmişsen bir yola sonuna dek yürümek istedin. Sonunda yok olacağını bilsen de.

Hani çocukluğunda da öyleydi ya! Hani en çok, annenler tütün kırarken ve gecenin ısıltısı arzı kaplamışken, toprağa uzanmayı severdin. Karıkların arasında yuvarlanmayı... Yıldızları saymaya kalkışmayı... Abinle kesek savaşı yapmayı...

Bir de lüküsün aydınlığında çay yudumlamayı...

Hani lüküs ortada durur. İnsanların gölgeleri ardları sıra uzar giderdi. Çayın rengi farkedilemez, yorgunluğun kattığı tadla büyük yudumlar alınır. Büyük löpürtüler işitilirdi. Karanlığa yuvalanmış börtü böceğin seslerine, çay kaşıklarının, çay bardaklarının duvarlarına çarpa çarpa çıkardıkları melodiler eklenince mutluluğun sesi işitilirdi. Sen yine de ayrı dururdun topluluktan. Çayını alıp yüksekçe, bir yere oturup, bardağı avuçlarının arasında gezdirirken; lüküsü, çevresindekileri, ardlarınca uzanan gölgeleri izlemeye bayılırdın. Işık hâlelerine, kıpraşan böceklerin hareketlerine, uzaktan uzağa işitilen iniltilere, herşeye ama herşeye...

En çok da lüküse hayatları pahasına tutkulu, ışığa ölesiye âşık pervanelere bayılırdın. Senden başka kimse ilgilenmezdi pervanelerin işleriyle. Onların ışığa nasıl üşüşüklerini, ateşe yaklaşırken pike yapıp nasıl kurtulduklarını, sonra kurtulmaktan da kurtuldukları demlerde ışığa nasıl daldıklarını, daldıkları anda nasıl yandıklarını senden başka kimse görmezdi.

Şimdi de, verilmeden alınmayacağını, yürünmeden varılmayacağını senden başka kimse bilmiyor.

Pervanelerden ne çok şey öğrendiğini şimdi anlıyorsun. Gözyaşlarını, ihtimalleri, vehimleri yüzüstü bırakıp; bulmuşken kaybetmemek, kavuşmuşken ayrılmamak, merhametten maraz ummamak, bütün düşleri hayra yormak bilgeliğine eriyorsun.

Girmişken bu yola. Ve bir ışık görmüşken... Pike yapmayı dürüst bulmuyorsun. Yolun sonunda yokluk da olsa, yürüyorsun. Pervanelerin öğrettiği kadarıyla, yokolmak varolduktur, diyorsun.

ÖYKÜ

MÜNİRE DANIŞ

ÖLÜMÜ YUSUF GÖREN

Gittiler... Gelmeleri sevimsiz, sıkıcı bir ödevmiş gibi etrafımda kendileriyle oyalanıp seslerinin kara ipliğine “Allah rahatlık versin baba” cümlesini dizerek gittiler. Eğildim, kalbimin üstündeki defteri çıkardım ve kalbimin şerhini yazdım.

Siz hiç uzak bir yerden, bir mıknatıs gibi çağrısı kalbinizi çeken sesler duydunuz mu? Hiç acele etmeyen ama vazgeçmeyen bir sesin isminizi okuduğunu ve sizi beklediğini hissettiniz mi? Nasılsa bir gün çağırıldığınızı duyacak, beklediğinizi hissedeceksiniz. Benim için ise o bir gün her gündür.

Hep hazırım. Yol belli; ateşi de gölgesi de... Kârım da zararım da meydanda. Gidebilirim. Dönüp ardıma bakmadan gölgesinde eğleştiğim ağacı terkedebilirim.

Herkes kendi ağacına sırtını vermiş; uykuya dalan, kendine rüya beğenen çok... Benimse gözlerimin önünde hep yol vardı. Oturdum, oyalandım ama dinlenemedim. O yol hep gözlerimin önündeydi; bir mıknatıs gibi kalbimi menzile çekti. Kalbimi inkâr etmedim...

O ağacın çevresinde gözalıcı, rengârenk taşlar vardı. O taşlardan bina yükseltenler, yükseltti. Yolunu kuranlar, kurdu. Makamının duvarlarını örenler, ördü. Ben o taşların beyazlarını ayıkladım ve gönlümün garipliğini kazıdım o taşlara. Bütün hatıram garipliğimi anlatan kelimelerdir. O gariplik fakirliğimdi, mahcupluğumdu, hüznü nazarımdı; başta varolan sonunda elimde kalan sermayemdi...

İnsanların ‘hayat’ diyerek bağlandıkları zevklere, keyiflere, mutluluklara bağlanamadım. Beni hayat denilen keyiflerden sakındıran yalnızlığımın odalarında, o keyiflere bağlananların “nerde o keyifler, nerde o mutluluk” diyerek vahlandıklarını, geçmiş bir hayâl olarak hatırlayıp o mutlulukların faniliğini teessürle itiraf ettiklerini gördüm.

Gördüm ki hayatı bir oyun gibi harcayanlar o vahlanmayı, o

teessürü de bu oyunun bir parçası sayıyorlar. Gördüm ve titrek bir mum ışığının, eski bir minderin kıyısında 'gidebilirim' diyerek yaşlandım.

Beni iç sesimin huzurlu yansımalarından 'hayat' denilen kargaşanın gürültülerine davet eden her çağırışı reddedişimi yorumlayamayan; "İstanbul gibi yerde otuzaltı senede meydana getirdiği mülke bak!" diyerek başarısızlığımı ilân eden oğullarım, benim gitmeye gönüllü yüreğimi nasıl anlasın... "İşin doğrusunu konuşacak olursak babam girişimci olmayı, iş bitirmeyi, ticarete cesur davranmayı hiçbir zaman öğrenemedi. Onunla aynı işi yapanlar babamın sermayesini on kere katladılar. Bizim ki ise Allah'a şükrediyor ki, bana fazla mal mülk vermedin, hep geçinmeme yetecek kadar..." diyerek beni garipseyen oğullarım, gönlümü susturacak gürültülerden duyduğum korkuyu bilemediler. Dâima gönüllüyüm, o korkuları da alıp gidebilirim. Vedam beni incitmez. Bilâkis incinerek oyalandığım bekleyişim nihayetine ümit olabilir. Oğullarım o bekleyişin saatlerinden kalbime ağan derdi bilemediler. O derdin son saatini bekleyerek yaşlandım. O bekleyişte içimdeki yitikliğinden korktuğum kelimeleri savunmak, yüceltmek ve çoğaltmak için çektiğim derdi seviyorum. O dert benim ümidimdir. O derdi de alıp gidebilirim.

Gardrobumdaki elbiselerimin azlığını, eskiliğini "Baba, dünyadan gönlün tok olsun yoksa giyineceksin, yiyeceksin tabî" diyerek ayıplayan oğullarım nefsimin gizli taarruzlarından, usul usul sokulup ok yaydan çıkar gibi gönül bilgimi çekip alan sinsiliğinden nasıl saklandığımı nerden bilsin..

Sakinliğimi, suskunluğumu, tahammülümü, merhametimi ticarî başarımın önündeki duvarlar olarak gören oğullarım, bütün bunların ebedî âleme dalgınlığımdan, vücudumun giremediği ama ruhumun gezindiği bir âleme hasretimden doğduğunu nerden bilsin...

Ben o âleme hasretimle yaşlandım. Artık ayrılığın ölümünden zor bellendiği bir kitabın sayfalarından, ayrılığın bir ümidin başlangıcı sayıldığı sayfaya girebilirim...

Hiçbir zaman geleceği plânlamaya, geleceğin plânladığım gibi gelişmesini beklemeğe kalkışmadım. Hayat her devir benden güçlü ve hızlıydı. Onunla zıtlaşmayı öğrendim. Onun gücü

ve hızı beni boşluğuna fırlatmakta gecikmeyecekti. Benimle ilgili değildir o. Kendiyle ilgilidir ve bana da kendimle ilgili olmamı işaretler. Hayat insana, acıya da sevince de aldırmamayı öğretiyor; uzaktan ve tarafsız bakmayı tembihliyor. Ki, ne kazanç elde edilebilir orda, ne biriktirilebilir; bizi biz kılan kelimelerden başka?... Hayatın tarafını tutmak, hayatın tarafında yer almak bir yanılgıdır. Fanî olanla ebedî olan savunulamaz. Ebedî olan fanî olana yol gösterebilir ancak. Bana yol gösteren sermede varma gününe hazırım. Vedam beni incitmez. Yalnız bir sürgün olduğumu biliyorum.

Kimse dünyaya sürülüşünün anısını hatırlamıyor ve paylaşmıyor. Çünkü o sürgün acı bir anıdır. Ben o sürgünün acılı mesafelerinin ucunda, burada, o mesafeleri yalnız başıma ama kararlılıkla aşmaya çalışıyorum. O sürgünün hüzünlü mesafelerinden feragate gönüllüyüm...

Otuzaltı senedir, iyileri harcamaya çalışarak iyilikleri örten, insanın gönlünü susturmaya uğraşan, yüzlerin derinliğini kirli bir sisle örten ve gönül dağını aynı sisle perdeleyen bu şehirde, kendi derinliğimde, kendi dağımda, kendi köklerimde koruduğum ruhumu bu kirli göğün altına yakıştıramayışımı oğullarım bile anlamıyor. Otuzaltı yıldır yaşadığım bu şehrin taşına, kalabalığına, gürültüsüne, kirine, adreslerine, ışıklarına, bankalarına, tabelalarına, vitrinlerine, merdivenlerine, kargaşasına alışamamış olmamı oğullarım bile yadırgıyor. Oysa ben, kuru bir yaprak görsem dolan gözlerimi, gözü yaşlı bir yüz görsem burkulan yüreğimi, yalvaran bir ses duysam titreyen bedenimi, bir ölü görsem sarsılan ruhumu şehrin buyurgan görüntülerine, çamurlu akışına uydurmadığım için, hâlâ gitmeye gönüllüyüm.

O gözyaşı, o incinme, o titreyiş, o tedirginlik sözle anlatılamıyor. Kavrayış insanın içinden doğabilir ancak. Oğullarım bunu kavrayamıyor...

Kader amcaoğluyla beni büyük şehire savurduğunda, şehri pek acımasız ve umursamaz bir sultana benzetmiştim. Fermanlarını, buyurgan taleplerini duydukça, gördükçe “İçli bir yürek burada nasıl barınabilir?” diye soruyordum amca oğluna. Dalgın gözlerini kısarak durup durup tekrarladığı bir söz vardı: “Hayat bu, ne yaparsın...” Rahmetli oldu ya, nur içinde yatsın,

sesi kalbimde yankılanıp durdu: Hayat bu ne yaparsın...

Rahmetlinin büyük oğlu Almanya'dan izine gelince satın aldığı arazileri anlatıyor bana. Sesi babasının sesine ne kadar da benziyor. Ama babasını değil yalnızlığını hatırlatıyor bana. Her sene izine geldiğinde bir parça toprak satın alıyor, sonra beni ziyaret edip ne kazançlı bir iş yaptığını, arazilerinin ilerde kazanacağı değeri, kârının inanılmazlığını anlatıyor. Dinliyorum. Onu sessizce dinledikçe her seferinde biraz daha uzaklaşıyoruz birbirimizden. Benimle arazilerinin, kazancının dışında konuşabileceği bir konu yok ki, ben onlara kayıtsız kaldıkça uzaklaşıyor benden. Ziyaretini Almanya'ya dönüşünün son gününe bırakıyor ve her seferinde sürelerini kısaltıyor bu ziyaretlerin. Niye kendisinden, gönlünden bahsedemiyor bu adam; niye tükendiğini göremiyor, hangi geleceğin yatırımı onu böylesine heyecanlandıran, hangi geleceğe bu beslenen ümit?... "Amma da yaptın ha baba" di-yerek hep bir ağızdan susturuyor beni oğullarım. Söz dolandır onların başına sarar diye mi kaçınıyorlar. Benimle konuşurken yeğenden farkları olmadığını hissediyor da bu meseleye girerim diye mi çekiniyorlar... Hayatı algılayışları nasıl da değişti böyle.

İyi para getiren bir işim olmasına rağmen sermaye yığamayışımı, kazancıma yaraşır bir hayat sürmeyişi yadırgayan oğullarım benden intikam almak istercesine, işle-rine hırsla sarıldılar ve zenginliğin kapısını aşdılar. Ben aşamadım a oğul, ölüm hep kalbimdeydi. Bir gün galip geleceğini biliyordum. O zafer gününde hezimet ehlinden olmamak için hayatla her karşılaştığımda kalbime sığındım.

Oğullarım yalnızlığında biriktirdiğim gamı hiç olmazsa yaşlılığında sayfiyelerde bir ağaç gölgesinde, güvenli bir düzlükte gidermeye çalışan yaşlılarım gibi davranmayı garipsiyorlar. Gamdan kalabalıklarda yiterek kaçmakla, huzurlu sessizliklerde onu unutmayı denemenin aynı kapıya vardığını göremiyorlar. Hâlbuki gam benim yoldaşımdır. Ben o gamı gözyaşımdan bile esirgedim. Onu da alıp gidebilirim...

İnsanlar gönüllerini susturdular, oradan bahis açmak istemiyorlar. Gönlümü sizinle de konuşamazsam kiminle konuşabilirim, diye soramıyorum oğullarıma. Hafta sonları ziyaretime geliyorlar. Birbirlerine işlerinden, kazançlarından,

kayıplarından, piyasanın tilkileşen insanlarından bahsedip, televizyona dalıyorlar. Biri kalkıp yatsıyı kılıyor. O gelince diğeri kalkıyor... Sanki namaz bir yükmüş de bu yükü benim evimde bırakmak istermiş gibi... Sanki bir güç onları beni ziyaret etmeye zorluyormuş da buna boyun eğiyorlarmış gibi. .. Gönülsüz müsünüz a oğul. Saf bağlayıp birlikte dualar okumayacaksak, birlikte melekleri selamlayıp, hiç olmazsa bazı günler konuşmalarımızın bir bölümünde de, Kur'an Hızır (as)dan niçin bahsediyor diye ortak bir merakla hikmeti aramayacaksak, bizi bilgeliğe ulaştıracak bir 'balığımız' olmayacak demektir. Bunu istemiyorsunuz da ne istiyorsunuz? Baştan kuru bir ağaca tırmanmayı mı? Size okyanuslara açılmanızı buyuramam ama tavsiye ederim.

Gidiyorsunuz, gidin, "konuşamayacak kadar yorgunum" mazeretinden kurtulduğunuzda gelin bana. Siz gelmeseniz de ben beklerim. Nasılsa bir gün dinlenmeye çekileceksiniz...

Çekip gidiyorlar. Onları umursamayan kapılardan giriyor, onları buyur etmeyen döşeklere uzanıyorlar. Bir gün uyanamayacaksın, uyumadan önce aklına geliyor mu bu?

Rüyalarınız ne yalancı, o yalan karşısında ne zavallısınız ve benim tedbirime acıyorsunuz. Ben, gönlümü susturacak rüyaların celladından gölgemi dahi sakındıran tedbirimi seviyorum. O tedbir yaşadığımın delilidir. Her gün tekrarladım, bu gün de tekrar edeyim; o tedbiri alıp gidebilirim.

ÖYKÜ

ARİF KIZILAY

SINIRDA AĞLAMAK

Sana söylemiştim Getrude'm ,asıl
görmeyenler gözleri olanlardır.

André Gide

Gecenin içinde denize atılmış, bir yunus tarafından yutulmuşum. Deniz fırtınalı, gece karanlık, karanlık çalkantılı, umutlar kayıp, sebepler suskundu. Nereye, hangi makama sığınacaktım?

Bildiğim tek şey dünyanın üçüncü yüzünde hiçbir güzelliğin beni beklemediği idi. Uyrukların hizasında bulunamadığım ve gecenin beyazlığını uyaran sesim arzularımın sözcüklerini içime hapsedirdi. Bütün yollar tek bir imgeye götürürdü: Aşk'a. Başka acılar bilmezdim.

Nasıl bir yaratılışım vardı bilmem, hayatta hüzünden başka bir şey görmezdim. Çoğu uykusuz yaşadığım çocukluğumda kaybolmuş yüreğimin şarkısını ararken bile aynı şeyi duyardım. Oturur, portakal kanatlı güvercin için yüreğimi acılarla doldururdum. Acıların yaktığı yüreğimi arındıran bir tarafı vardı. Sen beni bana açıklardın, tanımlardın beni, son-suzluğu ve sonsuz olanı seninle bilirdim.

Gizemi, aşkı ve derinliği tanıdım. Gizemimi ve görkemimi derinliklerime sakladım. Karşılığında ödediğim bedele hiç sitem etmedim: Bazı soruların cevabı yoktur çünkü. Aşk asla pişman olmamaktır. Hayatın akışının arzularıma tabi kılınmayacağını, tekdüze bir hayatın var oluşa yakın durup ona akanmayacağını, her şeyin ne ise o olduğunu, ne olaksa ona varacağını bilirdim. Bütün bunları bilirdim ama "tutku ve arzularla garip bir sapkınlığa eşlik eden dehanın" zarif şiddetinden yüreğimi kurtaramazdım.

Yaşamak, benim için, "Berrak bir gökte çocuklar aşkına savaşmak" değil, sevgimin ve cesaretimin bazı şeyleri değiştiremeyeceğini bilmeme rağmen, yepyeni öykülerle talihin kapılarından geri çevrilmek anlamına gelirdi. Hazin suskunluk-

ta utancımı anılarıma eklerdim. Utanç katlanılmaz bir şeydir, utancımı örtecek bir harmanî bulamazdım. Dikenler şakaklarımı kanatır, güneş mutluluk vermez, yağmur susmayı öğretir, kırık sokaklar sessizliğin şarkısını söylerdi.

Her akşamın bulutu, ulaşılmaz yakınlıkta odaklanan bir çiçeğin gururunu dışa vururdu. Ellerime gelen hüznün için yeterli kuvveti bulur; utancımı, öfkemi ve kinimi doğrulardım. Savaş iyi ve kötü arasında değil, kazanan ve kaybeden arasındadır. Gökyüzünde şimşekler çakardı. Yüreğimde de.

Uzaklarda oluşunun ihaneti kurşun gibi yüreğime düşerdi. Ellerim ağırlaşır, onları taşıyamaz, yeryüzüne bırakırdım. Kendime anlatacak bir şey bulamazdım. Kafka'nın benim için yazdığına inandım: Sen bir bıçaksın ve ben o bıçakla durmadan içimi deşiyorum. Acıyı görür, bitmesi için dua ederdim. "En azından bendeki aşkı acı duymaz bir parçaya, kaygımı eritip yok eden taştan bir kaynağa dönüştüren" bir deva arardım. Gizli bir umuda sarılarak lezzetleri acıya dönüştüren ölümü hatırlamazdım.

Şehirlerde çaresizdim, uçsuz bucaksız bir yalnızlık sarardı beni. Şehir yanıltan ve aldatan görüntülerin geçit yaptığı bir sahne gibi görünürdü. Elmas kristallerinin kırık cam parçalarına değiştiği ülke. Bu ülkede hiçbir şeyi sorgulayama-yacağımın bilincindeydim. Ne var ki kendimi de bağışlanamaz şeyler olduğuna inandırmıştım. İçimde anlaşılmaz ve karanlık bir şey vardı; sınır tanımayan bir şey, benimle ölmek isteyen kalıcı bir şey.

Şafakta ya da gün batımında bir güzellik görmüş ve onu istemişsem, o güzelliğin bana ait olacağı bir zaman dilimini masum sayardım. Görmüştüm ve yoksundum. Yaşadıklarım, cennette yaşayıp zevkini çıkarmanın yasak oluşuna benziyordu. Bütün bildiklerimden yorulmuştum, bitkindim, açtım.

Yavrusunu yitirmiş bir annenin bakışlarında tabiatın mahzun duruşunu görürdüm. O bakışlarda insanlar aşkın elinde çaresiz, tenleri esmer, yürekleri delişmen, altından vadileri umursamayıp hüznlerini ararlardı.

Yalnız bir adanın iffetini incitirsem hayata tertemiz, lekesiz bakamayacağımı bilirdim. Seni her tebessümünden sorumlu tutardım. Hangi gölgelerden kopup gelen bir duyguydu bu? Açıkta acılarımı umursamaz, en ıssız yerlerde onları sözcüklere dökerdim. Aşkın doğasının en uç dallarına uzanır, uzak yerlerde yaşardım. Çünkü bilirdim "Ankanın bile efsanesini canlı

tutmak için uzak yerlerde yaşamayı yeğlediğini”.

Kördüğümler vurulmuş yollardan bir haber aldığımı, bir iz bulduğumu sandığım, senden söz edildiğini duyduğum zaman gök yıldızlarıyla, yeryüzü içindekileriyle bir çocuğun yürek atışlarında çatlardı. Seni gördüğüm her köşeye, her yağmura, her bahçeye geri döndüm. Böylece sokakları, caddeleri kum çöllerine, çeşmeleri, ırmakları umursamazlık denizine dönüştürerek kendi tutkularımdan oluşan bir dünya inşa ettim. Aşkım için üstelemek, seni bilinmezlerden koparıp almak istedim ama buna yol bulamadım. Bana yalnız, hüznümü başka bir saltanata sunmak kalırdı.

Soluğunu yapraklardan ve denizden alıp yorgun şehrin konyunda yatanlar beyazperdede ne gördüğümü sorarlardı. Onlara içimdeki solmuş toprakları gösterir, hayatı orada gördüğümü söylerdim. Sinema düşlerdir. Yalnız düşler incitmedi beni. Olmazların olmasını, bitmişlerin dönmesini düşledim, sevdanın diğer adını. Düş görmeye devam edersem masum kalacağıma inanıyordum. Ne zaman düşlerimi düşünsem onları bir öyküye dönüştürürdüm. O öyküde hiç dinmeyecek bir sevdanın takipçisi olan, o olmayan parçamı isteğimce kurgulardım. Düşler hayat gibidir, eller tutamaz onları, akıp giderler. Düşler yalnız ruhumu değil bedenimi de sarardı. Düşlerimde seni sahiplenirken her türlü kavrayışı yitirmek pahasına yapardım bunu. Bu yüzden şükürüm dokunaklı ve çılgınca olurdu. Şafakta ayın ve şehrin batışını izlerdim. Zamanın kaybettiklerimi onarmayacağını, düşlerimde biteviye çarpan bir yürekte öğrenirdim. İçimdeki bütün korkularımı açığa çıkaran nedenim öldüğünde düşlerimin de öleceğini sanırdım. Yanılırdım. Düşlerimin o dünyasına ait olduğumu düşünmek, o sıcaklığı duyabilmek içimi ısıtıp teselli veren tek şeydi. Gerçek olan hayattır, bunun farkındaydım, ben düşlere yalnızca sığınırdım.

Yoktun, varmışsın gibi anlatırdım kendime. İçimde bir şey, olmadığına inanmak istemezdi. Ama düşler böyledir zaten.

Mü'minler ölümü kadersiz bir hayata doğmanın gerçekliği olarak görürler. Dünyanın ve hayatın dertlerinden sıyrılma. Kendi trajedisine sahip benim için bu bütün bütün böyleydi. Dayanamayınca hayata, yaşanmışlıklara, her şeyi sahibine şikâyet eder, başım kaygısız bir labirentin yüreğinde, ağlardım. Yaşamak için umutlardan, çakıl taşlarıyla anılan kızlardan söz ederlerdi, buna şaşardım. Kaybettiğim şarkının mezarını içimde dokumayı, kalbimin bir köşecğinde saklayıp anmayı, ben seni

sevmişti diyebilmenin hüznünü ve burukluğunu duyabilmeyi, uzaklardan bile yakıcı görünen kederlerde yok olup kaybolmayı... Mutsuzluk anları uzundur. Bin gece ve bir gece. "Güvercin gibi kanatlarım olsa kaçarak uzaklaşırdım". Aç sevgimin ülkesi yorgun şehir! Beni anlıyor musun? Yokum ben, hiçbir yerde değilim. Hasretlere vurduğum bu toprak yürek bana ait.

HÜSEYİN ATLANSOY

RENGARENK YAZILAR

“Cihangir

Önce kalbini fethedeceğim”

Ufuk Uyan'ın dizelerini okuyunca çarpılmıştım. Cihangir'in bir isim, Ufuk Uyan'ın kardeşinin ismi olduğunu bilmiyordum. Bir sıfat olarak düşünmüştüm Cihangir'i. Gerçi her insan ismi biraz sıfat değil miydi? Açık, anlaşılır ve net sözler söylüyordu Ufuk ağabey. Kendisi gibi. Berrak, aydınlık bir insandı. Tebessümünün temizliğinde, inancının saflığında, dostluğunun tezahüründe hiçbir 'solukluk' yoktu. Bir "uçukluk" yoktu. Ben; o vakitler yani takvimin şimdi eskiyen günlerinde 'söz'e meyilli bir gençtim. Bugünlerde olduğu gibi uzak ve yakın geçmişte de 'uçuk' tabir edilen 'lâf' ve 'tavır'lara ayağını bir merkeze yerleştirmemişler arasında gizli ya da açık bir eğilim vardı. Tamam dedim bu dizeleri okuyunca.

Sakın ola ki 'uçuk lafazanlık'lara kanma. Uçukluk bünyesinde solukluğu ve renk yitimini barındırır, bu bilgiyi unutma. Rengini ve kokusunu kuvvetsiz rüzgâr ve yağmurlarda kaybedenlerden olma. Şu paradoksu da unutma: "Bu ülkede ilham yağmur ve rüzgârlara bakar." Dize Sezai Karakoç'undur.

Mavi; güvenliğin, kendini bir güvenlik içinde hissetmenin rengiydi. Yeni evlilerin odaları bir parça çivit mavisini katılmış renklerle boyanırdı. İnsanı konuşturan bir renkti mavi. Postanelerin bu renkle donanması boşuna değildi.

Yakında karakolların sorgu hücreleri de bu renkle şenlendirilirse şaşırmamalı. Kendilerine bir güvenlik alanı oluşturmak isteyenler tutkundur 'mavi'ye. Peki; Erdal Çakır'ın dizesine ne demeli: "sende sükûnun mavisini." Bir ironi belki. Sustuğunda bile 'geveze' olan cinsilatifeye bir gönderme belki de.

Bir serinliktir mavi; 'nehir' biçiminde harflere dökülmüşse akar, 'ırmak' biçiminde ise 'mızrak'tır, -ya kalbe ya toprağa- saplanır. İkisi de -hayret-topraktandır.

Mavi; bir 'yürüyüş'ün rengidir ayrıca. Nuri Pakdil "Mavi Bir Yürüyüş Denemesi" ni yazmıştı yıllar önce. "Gece Yürüyüşü"nde ise bir 'koyu'laşmadan söz açmak gerekir. Sakin, mütevekkil, kesif bir yolculuk. Lâciverte akraba. Kardeş çocuğu âdeti. Gece yürüyüşünde panik yok, telâş yok. Sükûn ve sükûnete hakkı teslim ediliyor. "Geceleyin Bir Koşu" değil yani. Bu iki ismin ("Gece Yürüyüşü" ve "Geceleyin Bir Koşu") karşılık geldiği anlam

katmanlarının farklılığını, orijinlerini, koordinatlarının değişikliğini araştırmak ilginç sonuçlara ulaştırabilir bizi. Gece yolculuğunun Miraç hadisesiyle ilgisi bu yazının ve ayrı bir yazının sınırlarını aşıyor. Maviye gece ilişince bir geçişim silsilesinden bahsetmek gerek. Mavi, lâcivert ve siyah “Gece Ana” isimli bir romanın varlığından bahsederek ‘mavi’nin eril bir renk oluşuna ekleyelim.

Aynı şekilde toprak da siyahtır ve sıfatı ‘ana’dır. Mavinin siyahla seren-camını şimdilik burada keselim. Başka bir deyişle ‘son çekelim’. “Kadına beyaz yakışır hasrete siyah” diyelim.

Mavi, lâcivert ve siyahın ‘arabı’ ne olsa gerektir dense cevabımız pembe, eflâtun ve beyaz olurdu. Bir de şu küçük hatırlatma; renklerin hepsi ‘beyaz’ dandır; yani aydınlıktan, ışıktan, iyilikten.

“Sa/buhara bıyıklarına saklanıyor ağlamaktan.” Bir zamanlar öyleydi. Veysel Vedat’ın dizesinde olduğu gibi. Sonra devran ilerledi. Sa/buharanın gözyaşları onun beyaz sakallarına saklandı. Sahi siz sakalları ve hüznü ve acısı sürekli büyüyen, kalbi büyük (büyük ne kelime; kocaman) bir insan gördünüz mü hayatınızda? Ya da saçları akşamdan sabaha bembeyaz kesilen kadınlar tanıdınız mı? Yoksa bu satırlar kimi Türk filmlerinden ‘klonlanıp’ gözünüzün önüne getirilen fosilleşmiş ‘an’ları mı çağrıştırıyor. Radyo dalgalarına dönüşmesini istemiyorsanız hayatınızın, en azından yıldızları seyrediniz. Tarihi ve şehri unutmadan yeryüzünde kuşların selâmını ilk siz alınız. “yeryüzünde kuşların selâmını ilk biz alırdık” Bunu unutmayınız. Dize İhsan Deniz’indir. Yıldızlar niye doğar, âşıklara sorunuz. Ay’ın yıldızlara minneti yoktur, unutmayınız. Beş dakika sonra 25 Temmuz. Bitişik evin bahçesinde bağlı tutulan köpek uykuya teslim olmuş galiba. Arada bir kuş sesleri.

DURMUŞ KORKMAZ

BİR UMUTLA AKMAK

Yavaşça kayan hüznü, siyah bir gölge gibi, gecenin o geç saatinde kaybolalı nice zaman olmuştu. Ne görünmüştü kimselere, ne de içinden görmek geliyordu kimseyi. Bir şeyler titreşip duruyordu yüreğinde, hafif bir alevin sıcaklığına benzeyen. Bir yitikti artık, şimdi bir yenikti ve bir kaybetmişlik; yitmişlik duygusunun, sürgit taşınacak bir hüznün dokunuşunun da taşıyıcısı olmuştu yüreğinde. Bir plâktı sanki, kırık bir taş plâk; hep aynı güftenin söylendiği, hep aynı bestenin çalındığı, o yaşanmamış, o yarım kalmışa ilişkin. O yaşanmamış olanı çağıran, çağrıştıran bir plâk.

Günbatımlarını seyre dalmanın onulmaz vurgunu, şifa bulmaz tutkunu olmuştu o geceden sonra. Gruûbun o beklenmedik renkleriyle alev alev tutuşan bulutların ortasındaki telâş uzunca bir süre seyrederek, sonra o kargaşanın etkilediği ruhunda karşı konulmaz bir sarhoşluk ve çoğu kez de keder patlamaları ile kendinden geçtiği olurdu. Belki tek avuntusuydu, bu zarif hüznün sağanaklarıyla kendinden geçmek. Dalgın ve mükedderdi hemen her ânında günün. Ruh iklimindeki yoğun karşıt duygu kutupları arasında sıkça taşınıyor olmaktan hayali yorgun düşer, yangınlar geçirirdi. Ya “hiçlik” ti sığınağı ya da suskun bir “yokluk” duygusu, işte o zaman. Bir türbedir sanki o an, yıkık ve perişan. Bir ışık, sarı solgun bir ışık gibi bir kurtuluşu bilinç altında: UMUT. Oysa yasak kılınmış değil miydi o “düş” kendisine? Bir kuru ot gibi, susuzluğunu çeksin diye umudun, dağlar dikilmiş aralarına, yollar uzatılmıştı. Engel olabilirlermiş gibi sanki, o şiirselliği içinde taşımasına, hayalinde yaşatmasına. Birbirine eklenmiş zamanlar koymuşlardı aralarına, o yarım kalan şiirsellikle. İşte burada, bu noktada başlıyordu, bütün bir yoğunluğu ve dayanılmazlığı da diramin; yetmiyordu zira, hayaletmek o şiiri, o şarkıyı içinde taşımak, yaşamak arzusu, dokunmak, tutabilmek duygusu baskın geliyordu çoğu kez. Bir tutkunun yankılarına karşı koyamaz, direncini yitirirdi, bu tutkunun dalgalarına karşı.

Bir yanda sürgünü yaşamak, öte yanda tutkuyu taşımak ve bir de kuşatılmak çaresizlikle. Aşamamak yüceltilmiş dağları, yolları sarıp bir yumak gibi, katlanmış zamanın geçememek ötesine. Azgın dalgaların insafına terkedilmiş kayık konumuna düşmek, düşürülmek... Ne hazine bir yangındı bu, bilinç altının kıvrımlarında. Bir asî ırmak gibi aczin karanlığı, altüst etmişti her şeyi. Bir kırılma başladı, bir parçalanma yaşandı, ruh ikliminde yeniden. Ne esin kalmıştı yaşama, yaşamının güzelliğine ilişkin, ne de bir esinti. Yaşamın bütün bir devinimi askıya alınmıştı âdeta. Bir yerlerinde yaşamının, donup kalmış tebessümler. Doldurulmuş bir sarnıç gibi suskundu. Suskun ve acılarının yerini unutmuştu. Çıkışı yok gibiydi kaosu, bu

gece hâlinin. Bu sonsuz ayrılık fikrinin dehşetinden yarı boğulmuş hâlde, şaşkın bakışları karanlıklarda kayboluyordu. Soğuk, küflü ve bir büyük uçurumun irkiltici korkusu ile bir çıkış yolu arama isteği uç verir gibi oldu bu karanlık mahzenin bir yerlerinde. Kalbinin dudaklarına o kez hücum etti, saldırdı sanki başkaldırı cümleleri. Ne ki, hep bir duvara, duyarsızlığın taştan duvarlarına çarpıp düşüveriyordu; kutlu isyanın, kurtarıcı umut kuşları işte yine bir bir.

Niye bu denli yüksekti duvarlar, neden duyarsızlıklar bunca katı? Bu yarlar, yâr ile arasındaki yarlar neden onca derindi? Ya karanlıkların uzaması, uzatılması? Bu tıkanıklık, yaşamın gırtlaklığını sıkın tıkanmışlık ne kadar uzayacak, nereye uzanacaktı?

İşte yine düşüvermişti bir kez daha ocağına, tedirgin duyguların yeniden kucağına. Her soru bir damla zehir gibi düşmektedir yaşam kadehine. Rüyasız, hülyasız ve korkunç bir boşluğu içinde taşımakta ve bu boşluğun içinde yaşamaktadır, ıssız bir ada gibi bir başına. Yüreğindeki dar karanlık ve çatlaklar ve bir de, gönlünün vatanına ilişkin anılar enkazı. Sevgi yok burada, sıcaklık yok, yazısı silinmiş, yosun bağlamış mezar taşlarıydı bütün görebildikleri. İnsan yığınlarıydı, insan yıkıntıları bunlar, ürperiyordu soğuktan. Bu olmalıydı işte ölüm yalnızlığı. Öldüren bu yalnızlık olmalıydı insanı. Bu değil miydi sahi sınırları her an, her gün daha bir genişleyen bu Sibirya; inceliği, ince yaşamayı zor kılan, dahası yaşam hakkı tanımayan da. Yüzleri olmayan bu adamların, bu gölgeden adamların dünyasında nasıl ince yaşar, nasıl yaşatabilirdi inceliği? Nasıl duyar sıcaklığı, kime duyumsatabilirdi? Hele bu sıcaklığın, bu inceliğin gereği, vazgeçilmezliği kimlere, nasıl anlatılabilirdi?

Bir mekân olmalı, bulunmalı değil miydi yine de; titrete, ürkek duyguların sığınabileceği bir yer, bir liman. Karanlığın içinde o aydınlığa nasıl gidilirdi? Bir avuntu bulunabilir miydi? O huzurun göklerine hangi merdivenle çıkılabilirdi?

Bir suskundu hep. Suskunluk bir tür konuşmaydı, bir çağrı, hatta fer-yadın adı onda. Ne ki kelimelerin dilinden anlamayan bulutsuz, bu yağmursuz insanlar, nasıl okuyup çözebildi “DİL”in kelimelerini? “Sicim yağmurlara, yaşlarını, ulamayanlar”, ulayamayanların işi değildi, suskunluğunu okuyabilmek; anladı. Orada aramalıydı yitiğini. İçinde ancak bulabilirdi o sığınağı, o güvenli korunağı; inandı. Yoksa, hepten yitebilir, sonsuzlukta da yitirebilirdi. Bunu nasıl göze alabilirdi? Bir türbe eklemek olurdu bu, içindeki mezarlara. Oysa yaşamalıydı o, yaşatılmalı bir biçimde. O bulut, ruhunda, yüreğinde hep olmalıydı. Geceyi yırtan şimşek belki o zaman çakar, coşku kadehini taşırayabilirdi. Beklemeliydi ancak, dirençle. Bu direnç götürecekti onu, doğası ve kök saldırdığı toprağına. Ruh kargaşası dinecek, tan aydınlığı işte o zaman açabilecekti.

Yorgun, yoğun geçen bir gündü yine. Bütün gün onu taşımıştı yüreğinde. Bir yangınla taşınmıştı, bir düş yangınıyla geceye. Bütün karanlığıyla gece, bir fil gibi gelivermişti üzerine. “Dumanlar çökmüştü şimdi saçlarına bu şehrin”, grinin tüm tonlarını taşıyan. Yalnızlığının bunca büyüdüğü sürgün gecesinin bir yarısında, hüznün diz çöktürmüştü bütün bu varlığına. Artık dahası olamazdı. Acıdan iki büklüm, gözlerini kapadı ve bir şerit gibi akıp geçişi başladı, geçmişe ait sararmış resimlerin. Bir sıcaklık düştü, bir erime başladı içinde. Kurtarıcı, sihirli bir ot yeşermesiydi, bir rüzgârdı yeni umutlarla esen. Ansızın sardı umut, kaptı, kapladı içini. Bir el değmişti görünmeyen. İnce, zarif bir parmak dokunmuştu, umudun gümüş Lir’ine ve bir titreşimin yankısı, dalga dalga yayılmıştı benliğine. O olmalıydı bu, umudun dönüşü, döndürüşü. Sağalmıştı, yaşamla yeniden gözgöze gelmişlerdi, uzunca bir aradan sonra âdeta. Dokunabildi, sıcaklığını o an duyabildi yaşamın. Muştuyla dolmuştu, bu boş yelken umutla o Kaf dağının ardına akabilirdi. Bir de, onu orada bırakıp gittiği yerde bulabilseydi?

Uyuyamamıştı, bütün bir gece uyku tutmamıştı ve gece gelip aydınlığın sınırına dayanmıştı. Akla karanın katıştığı, o alacakaranlık noktasında bir şey düştü, bir “ses yığını”, içinin boşluğuna. Bir sarsıntı oldu, sonra ürperdi ve ardından bir bükülme ve burkulma yaşandı, çözülmeyi de beraberinde getiren. Bir ezgi yükseldi bağrının derinlerinden gurbetine dâir ve birkaç damla UMUT’u düşüveren o alacakaranlığın kıyısına, tan aydınlığına benzeyen.

JOSEPH CUNNEEN

Türkçesi :
HAYRİYE ÜNAL

SİNEMA VE KUTSAL

(8. sayıdan süren)

Andrey Tarkovski'nin (1932-1986) geride bıraktığı eserlerin tamamı yaygın bir izlenme oranına erişememiş fakat sinema ve kutsal tartışmasına önyak olmuştur. Tarkovski, eski biçimleri ve resmî dogmatizmi yıkan sanatçı kuşağı içinde en çok alkış alan oldu. Onun Andrey Rublyov'u (1971) eleştirmenler tarafından bütün zamanların en iyi on filminden biri olarak nitelendi. Bu film tarihî bir fon kullanır. Yönetmenin "sunî ortaçağ Rus gerçeği" dediği şeyden sakınarak yaptığı film 15. yüzyıl yaşamının kaosunu anlatır. Tarkovski, sıradışı Teslis ikonu yapımcısı olarak bilinen baş figürünün sofuca bir hürmet görmesini istemez. Fakat sanatçının çağından duyduğu dehşetle yılgınlık içinde sessizliğe gömülmesini gösterir. Filmin sonunda Rublyov, yeni bir çanın inşası için uğraşan Boriska'nın azminden etkilenecek ve eserlerine dönmek için iştiahtır. Tarkovski'nin sözleriyle "film Rublyov hakkında... fakat bizim için gerçek tinsel kahraman Boriska'dır. Film, böyle kötü bir devirden bulaşıcı ve çılgınca bir enerjinin nasıl çıktığını göstermeyi deniyor. Bu devir Boriska'nın gözünü açar ve çanla birlikte onda birdenbire bir ateş yanmaya başlar" (Turovskaya, 50).

Tarkovski şöyle düşünür: "Yönetmenin çalışmasının özü zaman içinde heykel yapmadır. Bir heykeltraş bir mermer parçasını alır, yapacağı heykelin özelliklerini bilir ve bunun dışında kalan herşeyi kaldırıp atar. Film yapımcısı da tıpkı heykeltraş gibi davranır. Yaşanmış olayların bir kümesi olan büyük bir 'zaman parçası' alır. Ve sonra ihtiyacı olmayan ne varsa çıkarıp atar". Gerçi okuyucu birincil olarak Tarkovski'nin sanata yaklaşımındaki yüksek istidattan etkilenecektir ama kitap aynı zamanda onun zihninin sanatla yoğun bir biçimde meşgul olmasına dair göstergeleri de içerir. Bergman'a göre, Tarkovski "hayatı bir ayna, bir rüya olarak gösterdiğinden, sinemanın doğasına uygun yeni bir dil keşfi içinde olan yönetmenler arasında en başarılı olandır. "Eğer Tarkovski sık sık sanattan tinsel bir aktivite olarak sözetsen -hatta o, son filmi The Sacrifice'ı (Offret=Kurban) yorumlamak için Hristiyanî lügat kullanır. Seyirci görünüşte gelişigüzelmiş gibi olan imajların güzelliğinden dolayı şaşkınlık duyar. Meselâ, Ivan's Childhood'da (Ivanovo Deitsvo=İvan'ın Çocukluğu) tarladaki çürümüş elmaları çiğneyen atların güzelliği.

Sansür problemlerine rağmen -Rublyov'un gösterime çıkması yıllar

almıştı- Sovyetler’de ticarî yükümlülük taşımadığından dolayı, Tarkovski, yüksek sanat anlayışını devam ettirmede Batıda olabileceğinden daha özgürdü. Ian Christie’nin Turovskaya’nın kitabına yazmış olduğu giriş gösterir ki Tarkovski’nin sanatı ve ahlâkîliğin plâtonik kimliğini düşünmekten dolayı bir rahatsızlığı vardır. Kesinlikle belirtir ki Tarkovski sinemanın tehlikeli gücünün ayırdındaydı:

Sanatın mukniliği, bu sahada ter dökenlerin özel bir sorumluluk taşımalarını gerektirir. Sinemanın seyirciyi etkileme metodları, ahlâkî inhilâl için seyircinin tinsel savunmasına zarar vermek için eski metodların ve geleneksel sanat biçimlerinin kullanılmasından çok daha kolayca ve hızlıca kullanılabilir (Tarkovski, 187).

Tarkovski’nin düşüncelerini pek takdir eden Turovskaya, onun bu yoğun düşüncelerinin Tarkovski’yi mizahsız ve kendisiyle çalışılmayı zor kıldığını itiraf eder. Buna rağmen, Tarkovski herhangi bir ideolojinin sözcüsü olamayacak kadar halis bir sanatçıdır. Son iki filmi Nostalghia ve The Sacrifice (Kurban) vahye ait tedirgin edici görüşler içerse de, o ısrarla “yorum”a hatta sempatik eleştirilere bile karşı koyar. Seyirciyi “çocuklar gibi” olmaya çağırır Tarkovski.

Turovskaya’nın kitabı özellikle değerli bir kitap, çünkü o da Tarkovski’nin yetiştiği Sovyet sinema okulunda eğitim görmüş. Kuşağının hissettiği özgürlük duygusunu yeniden yakalayabilir. Turovskaya, Tarkovski’nin ilk filmlerini izlerken hissettiği keşif duygusunu hatırlar. Tarkovski’nin çalışmaları gittikçe kompleks olmakla birlikte gelişen Rus izleyiciye ayak uydurmaktadır. Bunu artan bir takdir duygusuyla karşılar Turovskaya. Gerçekten, Tarkovski’nin otobiyografik filmi Mirror’dan (Zerkalo=Ayna) sonra aldığı destek mektupları, yalnız ideolojik bürokratlarla değil, onun geleneksel anlatıcı tekniğe olan apaçık kayıtsızlığından rahatsız olan birçok meslektaşıyla ihtilaflı olduğu period esnasında önemlidir.

Ben Turovskaya’nın özellikle Stalker (İzsürücü) üstüne yaptığı yorumu beğendim. Bu unutulmaz film, ilk defa Paris’te Dayanışma Hareketi içinde yer alan genç bir Polonyalı mülteciden duyduğum bir bilim kurgu romanından yola çıkıyor. Turovskaya filmi “kapalı bir alanın, Bölge’nin öyküsü” olarak anlatır. “Bölge, bazı gizemli göksel varlıkların istilâ ettiği yerdir”. “Stalker” ise Bölge’nin yasadışı kılavuzudur. Bölge, bir yazarı ve bir bilimadamını cezbetmektedir, orada “bulanların dileklerini yerine getiren” gizemli bir altın küre vardır. “Fakat bu bilinçli bir dilek olmayacak, daha ziyade bilinçaltında güçlü bir şekilde yer alan bir dilek olacaktır.”

Tarkovski’nin, senaryonun bilimkurgusal tarafını budaması o kadar şaşırtıcı değil. Fakat yaptığı en önemli değişiklik Stalker’ın kendisidir. O, orjinal öyküdeki gibi alaycı bir haydut olmak yerine, karısının da söyleyeceği gibi “Tanrı’nın kutsal ahmaklarından biri” olur. Nihai olarak, “Stalker’ın dünyası tüm basitliğiyle, heyecan verici bir tuhaflığa indirgenmiş bir

dünyadır, öyle ki bu dünya ruhun bir görüntüsü olarak görünmek yerine günahını itiraf yoluyla kendini yükten kurtararak hemen hemen bir ‘dış’ dünya olmaktan çıkmıştır.” Turovskaya, Tarkovski’nin özel efektlere güvenmeksizin olağan olanı nasıl başarıyla olağanüstü kıldığını gösterir, yönetmenin renk çeşitlemelerini analizler ve haklı olarak besteci Eduard Arteniiev’in “rahatsız edecek kadar soyut” müziğini, filmin imgelemesine mükemmel bir kontpuvan olarak metheder. O, filmin vahyî ufkunun şaşılacak derecede anıştırmalı karakterini kabul eder fakat sonunu, “olağan dünyanın sınırları içindeki ‘fantastik’in olabilirliği ölçüsünde” bir umut ışığı olarak yorumlar.

Amerika’daki film dağıtımının usulsüzlüğünü Decalogue’un gösteriminin uzun zaman askıda kalması kadar iyi hiçbir şey gösteremez. Krzysztof Kiésłowski’nin bu bir saatlik filmlerden oluşmuş onluk serisi Polonya televizyonu tarafından yapıldı. BBC’de ve çeşitli film festivallerinde gösterildiği gibi 1991’de New York’da Modern Sanatlar Müzesi’nde gösterildiğinde çok büyük ilgiyle karşılanmıştı; dahası bir eleştirmen tarafından 80’lerin en şayanı dikkat filmi olarak nitelendi. Kiésłowski Decalogue’un 5. ve 6. bölümlerinin (Krotki Film o Zabijaniu=Öldürme Üzerine Bir Film ve Krotki Film o Miłoscu= Aşk Üstüne Bir Film) 90 dakikalık versiyonlarını da çekti. Bu ikisi uluslararası ödüller kazandılar. Fakat yazık ki, ABD ekranları bu filmleri asla göstermedi. Herşey özgür kalana kadar Amerikalılar, Krzysztof Piesiewicz’in iştirakiyle 5. ve 6. nın uzun versiyonlarını da basan Faber’in senaryo neşriyatına minnettar olmalılar. Daha sonra, 1991’de The Two Lives of Veronique (La Double Vie de Veronique=Veronik’in Çifte Yaşamı) adlı film gelir, bu film iki genç bayan şarkıcının yaşamları arasındaki bağların sırrını ele alır. İzlenmeye değer bir filmidir.

Kiésłowski 1941’de Varşova’da doğdu, Lodz Sinema Okulu’na devam etti. Çağdaş Polonya Yaşamına dair belgesel filmleriyle hatırı sayılır bir ün kazandı. Filmleri doğrudan politik değilse de bu tarz çalışmaları varlığını Sovyet iktidarına borçlu olan bir komünist rejimin hâkimiyeti altındaki bir ülkede tehlikeli ruhları cesaretlendirmekle sınırlı kaldı. Kiésłowski’nin şuuru ilk anlatıcı filmi Camera Buff’da (1979, Amatör) apaçık görülür. Bu film görünüşte normal olan bir Lehli’nin eline bir kamera geçince neler olduğunu anlatır. Acemi kameraman toplumun yakından gözlemcisi olur çıkar. Ve toplumun değerlerini sorgulamaya başlar. (İroniktir: O yıl film Moskova’da büyük ödülü alır.)

Decalogue’un son basımının girişini yazan Stanley Kubrick, Kiésłowski’nin yazgı fikrinden sözeder. Komünist hükümetin deklare ettiği savaş yasalarının ardından yasaklanan Blind Chance (1981, Kör Talih) zamanın herhangi bir ânında bir insan yaşamının farklı yönlerini gösterir; komünist otoritelerle işbirliği; dayanışma ile çalışma ya da kendine bağlanma. Kiésłowski için yazgının gücü, insanın kararlarını verirken sorumlu-

luğunu terketmesi için asla mazeret değildir.

Decalogue'da önemli bir payı olan Krzystov Piesiewicz, Kiésłowski ile senaryo üstünde de çalışmıştır. İkisi 1982'de karşılaşıyorlar. Jaruzelski'nin iktidara gelmesinden sonra Kiésłowski politik davalar hakkında bir belgesel yapmaya uğraşırken Piesiewicz, Varşova'da bir ceza avukatıdır. Kovuşturma ve savunma başlangıçta kuşkuluydu ve film bitmeyebilecekti. Yönetmen, kamera ne zaman bir duruşmada hazır olsa, ya o gün mahkûmiyet kararı verilmediğini ya da duruşmanın ertelendiğini aktarır.

Kiésłowski kendisini agnostik (bilinmezci) olarak görür; Piesiewicz ise kendisini "Katolikten ziyade Hristiyan" olarak tanımlar. O, rahip Jerzy Popelwzsko cinayetleriyle suçlanan güvenlik görevlisinin avukatıydı, ki müvekkilinin suçu uluslararası bir şöhrete ulaşmıştı. Davadan önce Piesiewicz "birinin on emir hakkında bir film yapması gerektiğini" söyler. Böylece proje, işbirliğiyle yavaş yavaş şekillenir. "Fikrimiz gayet basitti" der Kiésłowski "Decalogue bugünün toplumsal yapısının ahlâkî zeminidir. Herkes az ya da çok on emire aşınadır. Bu hükümlere inanırlar fakat gerektiği gibi de davranmazlar. Dolayısıyla düşündük ki neden bu zaman bağlamında düşünülerek on emir uygulanmasın?" (Actualité, 34)

On Emir'in basitçe düşünülmüş açıklamalarını resimlemek mesele olmadı. Kiésłowski her emri bir film başlığı olarak düşünmemiştir. Bunun yerine Decalogue 1,2,3... şeklinde isimlendirdi. Filmlerde hiçbir şey açığa çıkmıyor, yalnızca sorular soruluyordu. "İyi işler yapana mükâfat, kötü işler yapana ceza verecek bir şeyleri övmek ya da lanetlemek istemiyorduk. Daha ziyade, şöyle söylemek istemiştik, sizden daha iyi biliyoruz diye bir iddiamız yok. Fakat eğer bilmemek acı verici bir şeyse, ki öyle, bilinmeyi göstermeye çalışmaya değmez mi?" (Kiésłowski, XIV). Film ve denk düştüğü emir arasındaki ilişki öyle basit değil. "Emirlerin günlük yaşatımıza etkileri nasıl kişisel yorumlarımızdan etkileniyorsa filme de öyle aktarılmalı". Ayrıca, Kiésłowski'nin şu sözleri filmlere ayrı ayrı gerçek başlıklarını verme niyetinde olmadığını gösterir:

Bu yolla, seyirciyle bir nevi oyun kuralım. Ben yalnızca duyururum. Meselâ Decalogue 1'de, seyirci filmi izler ve ne hakkında olduğunu bilmek ister. O zaman pek âlâ emirler hakkında düşünmeye başlayabilir. Yani bir şekilde entelektüel bir çalışmanın içine giriyor. İzleyiciden yapmasını istediğim şey de bu. Çünkü sorgulama işini ciddiye alıyorum... İnsanlar her şeyi önünde hazır bulmuyor (Ciment, 39).

Anlatmaya çalıştığım bu güç anlaşılabilirliğe Decalogue 2 iyi bir örnektir. Evli ama başka bir adamdan hamile olan Dorota'nın trajedisini işler film. Dorota ısrarla, doktordan, ümitsiz bir şekilde hasta olan kocasının yaşayıp yaşayamayacağını söylemesini ister. Seyirci başta yine olayla emir arasında bağlantı kuramayabilir. Fakat, ahlâkî bir ikilemi hemen farkedecektir. Kadın kararını verir. Kocasını yaşamaya devam ederse çocuğu istediği hâlde feda etmek

zorunda kalacaktır. Başta yardıma pek yanaşmayan ve Doroto'ya bilimin herşeyi bilmediğini söyleyen doktor, aslında duyarlı bir insandır. Filmin sonlarında doktorun niçin böyle davrandığını on yıl önceki bir olayın deşifre edilmesiyle anlarız. Evini yok eden bir bomba karısını ve çocuklarını öldürmüştür.

Seyircinin Decalogue ile ilgili bilgisi Kiéslowski'nin ve Piesiewicz'in eklediği epizotlarla aktarılır. Baş karakterler her filmde farklıdır fakat bazı karakterler bir başka öyküde daha küçük rollerle seyircinin karşısına çıkarlar. Filmler büyük, kompleks bir apartmanda geçer. Kiéslowski'nin ifade ettiği gibi "Biri tuz istemek için bir dairenin kapısını çalar; insanlar asansörde karşılaşır, böylece seyircinin hafızasında kalırlar." Böyle bir apartman Decalogue için çok uygun bir set olur. Çünkü Kiéslowski pencerelerden, aynalardan ve bu tür diğer şeylerden çok hoşlanır:

Bir pencereyi inceleyin: Arkasında insanlar vardır. Daha yakından bakarsanız, orada ilginç şeylerin cereyan ettiğini görürsünüz. Yani, her insan içinde ilgiye değer birşey barındırır. Maskeyi kolayca indirirsiniz ve bir müddet birlikte olabilirsiniz. Hikâyenin bütününe kavramak için yakın mekânlarda geçiyor olmaları bir avantaj. Olayların geçtiği bina görüş alanını sınırlar. Bu, benim, kameramla ilginç kompozisyonlar yakalamamı sağladı. (Ciment, 37)

Filmler arasındaki bir başka anlamlı bağ da sessiz bir gözlemcinin varlığı. Onun ortaya çıkması genelde temel karakterin çok önemli bir seçim yapmasından ya da özel bir düşünce keşfetmesinden önce vuku bulur. Bu devamlı figür aynı aktör tarafından farklı giysilerle oynanır. "Oyunda hiçbir rolü olmaz. Ancak karakterlerin olaylar zincirinde kendi yerlerini düşünmelerine sebep olur... Onun yoğun ilgisi karakterlerin kendilerine sorular sormalarını sağlar." (Ciment, 38)

Decalogue 8 sözü geçen bağların maksimum olduğu film. Decalogue 2'nin öyküsü bu sefer, yaşlı bayan öğretmen Zofia'nın ahlâk felsefesi sınıfında bir öğrencinin anlattığı bir durum olarak yinelenir. Genç yahudi kadın Elzbieta geçmişini anlamak için Polonya'ya gelir. 1943'teki Nazi İşgali sırasında Zofia, Elzbieta'yı korumayı reddetmiştir. İyiye büyük bir aşkla arayan bu insanların karşılaşması güçlü olduğu kadar şaşırtıcı olur. Kadınlar birbirlerini anlamayı istedikten sonra şu konuşma geçer aralarında:

ELZBIETA: Çalışmalarında Tanrı'yla ilgili birşey göremedim.

ZOFIA: "Tanrı" kelimesini kullanmayı gerekli bulmuyorum. İnsan kelimeleri kullanmaksızın inanabilir. İnsanın seçim yapmak için yaratıldığı doğruysa, Tanrı'yı bunun dışında tutabiliriz.

ELZBIETA: Peki Tanrı'nın yeri?

ZOFIA: Burası. Yeryüzü-inziva. Ve yukarısı? Eğer ölümden sonra gerçekten hayat yoksa, hiçbir şey yoksa, o zaman...

(Kiésłowski, 226-229)

Fransız rahip romancı Jean Sullivan bir kitap yazma tutkusundan sözeder. Kitapta Tanrı adı hiçbir şekilde geçmeyecek, fakat kitap bittiğinde okuyucu derin bir ibadet duygusu hissedecek. Kiésłowski böyle bilinçli bir motiv duymaz; yalnızca her birimizden yaşamlarımızın ve ilişkilerimizin sorumluluğunu taşımamızı ister. O oyun oynamaz fakat ilişkilerdeki hataları ve kırılganlıkları gördüğünden, filmlerinin sonunda, yalnızca geçmiş sorumsuzlukların itirafı değil içten yazıklanmalar da bulunur. Meselâ Decalogue 1'in sonunda aşırı rasyonalist babanunki gibi: "Dönülecek kim var?".

KAYNAKLAR

- Actualité religieuse dans le monde, March 15, 1990, 33-36.
 Afrye, Amédée, Dieu au cinéma. Paris: Presses Univérsitaires, 1953
 Bedoulle, Guy, Du spirituel dans le cinéma. Paris: Cerf, 1953.
 Ciment, Michel, Positif# 346, Dec. 1989.
 Butler, Ivan, Religion in the cinema New York: A. C. Barnes, 1969.
 Crisp, E. G. Eric Rohmer: Moraliste and Realist Bloomington, İnd. İndiana University Press, 1988 Paris, 1987.
 Magny, Joel, Rohmer. Paris: 1987.
 Schrader, Poul, Transcendental Style in Film: Ozu, Bresson, Dreyer. Berkeley, University of California Press, 1972.
 Kryztof Kiésłowski, Decalogue: The Ten Commendments. Boston: Faber and Faber, 1991.
 John R. May, Image and likeness: Religions Visions in American Film Classics. Mahwah, N.J: Paulist Press, 1991
 Eric Rohmer, The Taste for Beaty. New York: Cambridge University Press, 1989.
 Andrey Tarkovsky, Sculpting in Time. New York: A.A. Knopf, 1987, s.256.
 Maya Turovskaya, Tarkovsky: Cinema as Poetry. Boston: Faber and Faber, 19.

ZİYAÜDDİN SERDAR

Türkçesi:

MUSTAFA BOZDEMİR

KİTAP MEDENİYETİ

(8. sayıdan süren)

Allah'ın bir emaneti olarak kabul edildikleri için merkezî kütüphaneler tamamen halkın emrine amade idi ve bundan dolayı da gerçekten halk kütüphaneleriydiler. Kütüphaneyi kullanmaya davet edilen her sınıf ve muhit-ten insana açıldılar ve bunlara da istedikleri el yazmasını okuma ve kopya etme izni verilmişti. Ayrıca, bu kütüphaneler sadece kitap deposu değil, fakat tam anlamıyla çalışma (araştırma) kütüphaneleriydiler. Yoğun araştırma programı dışında, aynı zamanda tartışma, konferans, müzakere ve diğer entelektüel halk etkinlikleri için toplantı odağı idiler. Gerçekten, X. yüzyılda kitap hastası en-Nedim'in ünlü kitabındaki el yazmalarının birçoğu Beyt el-Hikme'den kopya edilmişti. Bu konu, 60 000'in üzerinde kitap ismi zikreden en-Nedim'in Fihrist'inin gerçekten Beyt el-Hikme'nin kataloğu olabileceğini öne süren birçok orjinalistin zihnini karıştıran (şaşırtan) bir noktadır.

Halkın kitaplara kolayca ulaşabilmesini ve kütüphanelerdeki el yazmalarını inceleyip kopya edebilmesine uygun kolaylık sağlamak için bu kütüphanelerin plân, tertip ve mimarisi için hayli kafa yorulmuştur. Şiraz, Kahire ve Kurtuba'dakiler gibi bu kütüphanelerin çoğu kendine özgü bir şekilde plânlanmış değişik amaçlı birçok odaları, kitapların muhafaza edildiği rafları olan galerileri, ziyaretçilerin oturup kitap okuyabilecekleri ve halka açık konferans ve tartışmaların yapılabileceği, bazı durumlarda müzikli eğlence odalarının da dahil olduğu odalara sahip olan binalarda kurulmuştur. Bütün odalar zengin ve konforlu bir şekilde döşenmiş ve zemin, okuyucunun, üzerinde rahat bir şekilde oturup okuyabileceği halı ve hasırla kaplanmıştır. Pencere ve odaları kaplayan ağır perdeler hoş bir atmosfer oluşturup, odaları uygun bir ısıda tutardı. Tarihçi Yakut'un yaptığı Adud ed-Devle kütüphanesinin tasviri bu müesseselerin tertibi konusunda güzel ve genel bir izlenim verir: "Kütüphane kemerli büyük bir oda ve buna ekli odalardan ibarettir. Sultan, büyük oda boyunca depo olarak kullanılan bölümler, hemen hemen insan boyunca yükseklikte ve üç yarda (3x0.9144=2.74 m.) genişlikte, yukarıdan aşağıya oymalı ağaçtan rafları olan iskeleler yaptırmıştır. Kitaplar raflarda sıralanmıştır ve her bilim dalı için ayrı bölmeler vardır. Bütün kitapların

isminin yazılı olduğu kataloglar da vardır. Bağdat'ın Beyt el-Hikme'si gibi daha büyük kütüphanelerin yazıcılar, ciltçiler ve kütüphaneciler için ayrı ayrı odaları vardır. Çok kapsamlı bir araştırma olan "Dünyada Belli Başlı Büyük Kütüphaneler" adlı eserinde S.M. İmadüddin müslümanların tarihî kütüphanelerinin "Merkezî bir noktadan bütün kütüphanenin görülebilecek bir şekilde plânlandığını göstermektedir." demektedir. Bu nedenle okuyucular kolayca kitaba ulaşabilirdi.

Böyle müesseselerin kütüphanecileri müstesna bir şekilde yüksek kabiliyetliyidiler. Fihrist, bir zamanlar Beyt el-Hikme'de kütüphane müdürü olarak hizmet veren üç kütüphaneciyi - her üçü de ünlü bir yazar ve Yunanca ve Farsça eserleri çeviren kişiler - zikreder. Subur'daki kütüphane bir bilim adamı olan ve bilim çevrelerinde hayli nüfuza sahip olan el-Murtaza tarafından yönetiliyordu. Kahire'deki Darü'l-İlm, hukuk alanındaki kavrayışı ile meşhur olan fakih Abdülaziz tarafından idare ediliyordu. Bu meslek, erbabına büyük bir nüfuz ve oldukça iyi bir maaş sağlıyordu. En-Nedim Fihristin'de, toplumdaki yüksek mevkileri ve ilimleri nedeniyle Beyt el-Hikme'nin yöneticilerine açıkça gösterilen kıskançlık işaretlerini belirtir.

Merkezî kütüphanelerin dışında, sayısız halk kütüphaneleri de vardır. Merv gibi bir şehirde, büyük seyyah ve coğrafyacı Yakut 12'den fazla kütüphane sayar. Şehirdeki üç yıl ikameti boyunca hazırladığı coğrafya sözlüğü için gerekli malzemenin büyük bir kısmını toplar. Ödünç kitap alımında o kadar çok kolaylıklar gösterilir ki bir defasında 200 cilt almıştır. Bağdat, Şam, Kahire, Kurtuba, Fez, İsfahan, Lahor, Delhi, Semerkant gibi büyük şehirlerde olduğu kadar küçük şehirlerde de çok sayıda halk kütüphanesi vardı. Bu kütüphanelerin çoğu devletten tahsisat (para yardımı) alıyordu. Bazıları da ilmin yayılmasını amaçlayan şahıslar tarafından kurulmuş vakıflarca destekleniyordu. Coğrafyacı el-Makdisî bize, onuncu yüzyılda Basra ve Ramhürmüz'ün merkezî kütüphanelerine gelen ziyaretçilerin, araştırmaları için malî yardım aldıklarını anlatır. Buna ilâveten Basra kütüphanesinin, kendisinden mutezilî fikir ve düşünceleri öğrenebileceğiniz, devamlı çalışan bir profesörü vardır.

Halk kütüphanelerine ilâveten, fen ve edebiyatın değişik bölümlerine hizmet vermek için özel kütüphaneler de kurulmuştu. Bundan dolayı hastahanelerde tıp kitapları koleksiyonlarını, rasathanelerde matematik, astronomi ve astroloji üzerine eserleri, cami ve okullarda din ve hukuka ait yazmaları bulabiliriz. Gerçekten, hemen hemen her sosyal, kültürel ve ilmî kuruluş zengin bir kütüphaneye destek veriyordu.

Merkezî kütüphaneler ve halk kütüphanelerinden başka binlerce şahsî kitap koleksiyonu vardır. Abbasiler döneminde, Bağdat'ta, Yahya bin Halit el-

Bermekî'nin özel koleksiyonu en zengini olarak bilinirdi. Bu kütüphanedeki her cildin üç kopyası vardı ve Beyt el-Hikme'deki nadir eserlerin çoğu da orada bulunuyordu. Onbirinci yüzyılda, büyük koleksiyoncu ve yazıcı Mahmud ed-Devle bin Fatik'in kütüphanesi bin Fatik'in bütün zamanını kütüphanesinde okuyarak ve yazarak geçirmesi nedeniyle ün salmıştı. Aile efradı kendilerini o kadar ihmal edilmiş hisseder ki, öldüğünde kızgınlıkla kitaplarını darmadağın etmeye teşebbüs ederler. Dokuzuncu yüzyılın ünlü âlimi el-Vakidî'nin Bağdat'tan Tigris'e taşınması için 600 sandık ve 120 deve gerekmiştir. Kitap koleksiyoncuları kütüphane kurmak ve âlimleri bunları kullanmaya davet etmekle iftihar ederlerdi. Gerçekten bu iş o zamanın başlıca modasıydı. Müslüman kütüphaneciler literatüründe sık sık anlatılan bir fıkra, özel koleksiyoncuların, hatta okuma yazma bilmeyenlerin, kütüphanelerini kurmada ulaştıkları dereceyi bize gösterir: Tarihçi Mekkarî, el-Hadramî'nin şöyle dediğini rivayet eder:

“Bir zamanlar Kurtuba'da bir müddet ikamet ederken iştiaqla elde etmek istediğim bir eseri bulmak ümidiyle her gün kitapçılar çarşısına giderdim. Bu işe bir müddet devam ettim ve bir gün aradığım şeyi, zarif bir şekilde yazılmış ve güzel bir yorumla anlatılmış çok güzel bir kopyayı tesadüfen buldum. Onun için hemen açık artırmaya girdim ve artırmaya devam ettim. Fakat büyük bir hayal kırıklığıyla, her ne kadar ücret, kitabın gerçek değerinden çok fazla olsa da, tellalın benim verdiğimden daha fazla fiyat istediğine tanık oldum. Bu işe şaşırmış bir vaziyette tellala yaklaştım ve ondan, kitabın gerçek değerinin çok üstünde bir fiyatla beni geçen kişiyi göstermesini istedim. Bana yüksek tabakadan bir adamı gösterince ona yaklaşarak dedim: 'Allah seni yüceltsin! Eğer bu kitabı mutlaka almayı arzu ediyorsanız ondan vazgeçeyim. Çünkü karşılıklı artırmamızdan dolayı fiyatı gerçek değerinden çok yukarı çıktı.' O şöyle cevapladı: 'Ben ne çok bilgili biriyim, ne de kitapların içeriğinin ne olduğunu biliyorum ama yeni bir kütüphane kurdum ve maliyeti ne olursa olsun, onu kasabamızın en tanınmış kütüphanesi hâline getireceğim. Orada tam da bu kitabın dolduracağı kadar bir yer var. Güzel yazıldığı ve zevkle ciltlendiğinden dolayı hoşuma gitti ve neye mal olacağı da önemli değil. Çünkü Allah bana büyük bir kazanç verdi.'”

Özel birçok kütüphane, gelen bilginlere malî yardımda bulunurdu ve birçok kütüphane de sahipleri tarafından vakfedilirdi. Ali bin Yahya el-Müneccim Hızanat el-Hikme olarak adlandırdığı kütüphanesindeki kitapları incelemeye gelen ziyaretçileri bizzat karşılar ve onlara yemek verip yatacak yer gösterirdi. Makdisî'ye göre “Cafer bin Muhammed el-Mevsulî'nin Darü'l - İlm'inde, kitaplar ilim öğrenenlerin kullanması için vakfedilmişti; hiç kimse- nin kütüphaneye girmesi engellenmiyordu ve araştırma için ne zaman bir yabancı gelse, eğer maddî zorluklar içindeyse o (Mevsulî) ona kâğıt ve para

verirdi. “Burada kitaplar istisnasız bütün araştırmacıların kullanması için vakfedilmiştir ve onlara kişilere özel olarak ayrılmış malî yardım yapıldı.” (Kolejlerin Yükselişi, Edinburg Üniversitesi Yay. 1981, s. 26) Kitaplara ve kütüphanelere olan böyle bir bağlılıktır ki, Ruth Stellhorn Mackenze’nin sözeleyle, müslümanlara “kütüphaneyi daha önce görülme-yen büyüklükte” bir müessese olarak geliştirme imkânı vermiştir. Yakın zamana kadar kütüphaneler İslâm topraklarındaki gibi kitaplarla dolu ve yaygın bir şekilde himaye görmüyordu. (Müslüman Kütüphanelerinin Tarihî Arkaplanı, Amerika’da Sami Dilleri ve Edebiyatları Dergisi, No: 51, ss. 114-125, 1935.)

Kitaplara karşı böyle yoğun bir ilginin çok canlı bir kitap ticaretine neden olması çok şaşırtıcı olmasa gerektir. Devlet, savaşta kullanılabilecek silâhlar ve at ticareti yanında kitap motiflerinde süsleme ve kitap ticaretini teşvik ediyordu; kitaplar İslâm dünyasının baştan sona her tarafında vergiden muaftı. Sonuç olarak, devletlerarası ticarete sadece temel ihtiyaç maddeleri kitap trafiğinden fazla olabilirdi. Değerli el yazmalarını aramak için âlimler bizzat kendileri olduğu gibi, hükümdarların ajanları, özel koleksiyoncular, kitap satıcıları, gayrimüslim toprakları dahil olmak üzere çeşitli ülkelere seyahat ederlerdi. Hemen hemen her camiye bitişik küçük bir kitapçı kulübesi vardı. Fakat Hüdabahş’ın söylediği gibi, İslâm’ın altın çağlarında bütün kitapçıların küçük olduğunu söylemek yanlış olurdu. (İslâmi Araştırmalar, Lahor, Sind Sagor Akademisi Yay.) Gerçekten, büyük kataloğu Fihrist’te adı geçen kitapların bulunduğu Nedim’in kütüphanesi tek başına, kendini “dünyanın en büyük kitapçısı” olarak tanıtan Londra’daki Foyles’den birkaç defa daha büyük olması gerekir. Bu yüzden, tarihçi Yakubî bize bu dönemde sadece Bağdat’ta 100’ün üzerinde kitapçı olduğunu söylerken, küçük kitapçılardan Nedim’inki gibi muazzam kitapçılara kadar her boy kitapçıdan söz eder. Hemen hemen, klâsik dönemin bütün İslâm şehirlerinde merkezî pazarlarda kitap satıcıları için ayrılmış bölümler - Suk el-Varakan - (Kitapçılar Çarşısı) vardı. Özellikle Bağdat, Kahire, Kurtuba, Sevilla ve Semerkant’ın kitap pazarları ünlüydü.

Kitapçılara ilâveten, bu dönemde müslüman tarihçilerin gözünden kaçmış gibi gözükken başka bir müessese vardır. Bu, icare müessesesidir. Hukukî bir terim olarak icare, başka bir şahsa ait bir şeyin kullanılması için ödenen bedel karşılığında verilen izin anlamındadır. Kitapçılığın özel ıstılahında, sadece incelemek için değil, fakat aynı zamanda kopya etmek amaç ve hakkına sahip olarak “kiralanan” bir kitaba işaret eder. 16. yüzyılın sonuna kadar, icare müessesesi İslâm şehirlerinde yaygın bir şekilde uygulanır. Bunlar, sadece ödünç vererek ticaret yapan kütüphaneler değil, aynı zamanda kitap neşriyat merkezi olarak da hizmet verirlerdi. İshak bin Nusayr el-Abbadî, genç ve yoksul iken, Bağdat’ta her akşam bir kitapçıya gider ve kopya etmek

için kitabın birini verir, diğerini ödünç alırdı. Ne zaman ki kitapçı kendisine, borcu olan kira ücretini ödemesini ister, İshak ona, biraz para kazanuncaya kadar sabırlı olmasını söyler. İshak'ın icare sahibine hiç para ödeyip ödemediğini bilmiyoruz ama birkaç yıl içinde kendisine ait göz kamaştırıcı bir kütüphanenin sahibi olur.

Muhteşem sultan kütüphaneleri, bağış eserlerle fevkalâde zenginleşmiş, halk ve uzmanlık kütüphaneleri, icareler ve çok canlı kitap ticaretine rağmen, İslâm âlimlerinin kitaba olan istek ve iştahı doymak bilmiyordu. El-Birunî'nin, Manî'nin Şifr el-Esrar'ının bir nüshasını arayıp bulması kırk yıl sürer. İbni Rüşd bazı felsefî problemleri çözmek için birkaç mutezilî esere başvurmak ister ama onları bulmayı başaramaz. Tevhidî'nin bir rivayetine göre, Ebu Bekr el-İhşid, Cahız'ın Kitabü'l-Fark Beyne'n-Nebi ve'l-Mütenebbî adlı eserinin bir nüshasını aramaktadır ve yıllar süren aramaya rağmen onu elde edemez. Daha sonra hacca gider ve Mekke'de kaldığı sürede, Arafat'ta, bu kitabın bir nüshası için yüksek sesle anons yapan bir tellal kiralır, Arafat'taki hacca dünyanın her tarafından gelen müslümanların en büyük toplantısı olmasına rağmen, Ebu Bekr çok arzuladığı bu kitabı bulmayı başaramaz.

İslâm kütüphaneciliği ve kitap ticareti tarihinin bu kısa analizi, klâsik dönemde İslâm medeniyetinde bilginin yayılmasında alt yapının nasıl doğal olarak geliştiğini gösteriyor. Bir bakıma, sevgili Peygamberimiz S.A.V.'in Mekke'den Medine'ye hicretinden sonra yüzyıldan daha az bir zamanda, kitabın, bilgi ve kültürün yayılmasında kendini kolayca ulaşılabilen temel bir araç olarak kabul ettirmesi hayli şaşırtıcı bir olaydır. Bununla beraber, ilk müslümanların fert, toplum ve medeniyet düzleminde kullanmış oldukları ilim, vakıf ve ibadet gibi kavramların perspektifinden bakıldığında, İslâmın ilk asırlarında kitabın olağanüstü yayılması o kadar şaşırtıcı görünmüyor. Gerçekten, toplumun bütün katmanlarında yeniden gerçekleştirilseydi, İslâm'daki bu kavramlar, katmanları arasında büyük uçurumlar olsa bile bu toplumda bilginin yayılması için bir alt yapı oluştururdu. İslâm'ın eskimez kavramları gerçek bir dünya içindir, idealize edilmiş bir toplumda uygulanmazlar ve/veya çok fazla bir anlamları da olmaz. İslâm'ın ilk devirlerinde, mezhepçilik - birçok mezhep birbiriyle sürekli çatışma hâlindeydi ve gerçekten birçok kütüphane bazı mezheplerin görüşlerini yaymak için kurulmuştu - tefrika ve siyasal bölünmeler dahil ciddi birçok sorunları olan bir toplumda ilmin prensipleri ve vakıf kurumsallaştırılmıştı. Fakat bütün bu çekişmelere rağmen, kavramlar kalıbı, İslâm medeniyetini zirveye ulaştıran, bilgiye dayalı bir altyapı oluşturabilmiştir.

Çağımızda İslâm ümmeti, müstemleke olma, dar görüşlülük, körü körüne bir kadercilik, ekonomik ve çevre felaketleri de dahil olmak üzere, ilk

müslümanlarınkinden daha büyük problemlerle karşı karşıya gibi görünüyor. Bu şartlarda, İslâm'ın eskimez kavramlarını yürürlüğe koymak daha da anlamlı olur. Klâsik dönem müslümanlarını budalalık ve birbirleriyle kavga etmekten uzak tutan etken önemli İslâmî kavramların iyice özümсенmesidir. Ve bu kavramların evrensel ve ebedî doğruluğa (değer) sahip olduğu için, ancak bu kavramların geçerli kılınması çağdaş İslâm ümmetini uzaktan çok korkunç gözüken kesin felaketlerden kurtarabilir. İslâm ülkeleri, ancak, enformasyon politikalarını kesinlikle İslâmî kavramların kalıbına oturtarak en-telektüel kuvvet modelini oluşturabilir ve güzel sonuç ümmetin çağdaş problemlerinin çözülmesiyle hasıl olur.

EZRA POUND

Türkçesi:

Süleyman SAHRA

YEHOVA DÖVENİ BÜROKRASI*

Bürokratlar irindir. Lâzım oldukları sanılır. Vücuttaki belli salgıların hayat için lâzım olduğu sanılır, fakat uygun bir sınırın ötesine yükseldikleri anda ölüm nedenidirler.

Bu zaman, Lenin'i salt dalaşmayla değil itina ve tahlil ile çalışmaya başlamamız gereken zamana erdi. Her şeyden çok tarihî bir çehredir ve onu Kardinal Richelieu, Mazarin ya da halk eyleminde tartışmasız etkin her hangi bir diğer insanı tarttığımız gibi soğukkanlılıkla tartmalıyız. Yüksek ihtimal, biz onda şu seçkin yüksek Fransız papazlarının her birinden daha ilginç ve daha az uzlaşılmaz bir şahsiyet bulacağız.

Ve artık öyle görünmeye başlıyor: Muhitine bakıldığında Lenin bağnaz ve hisce coşkun - çoğunlukla hedefsiz öfkelenmelerle yalpalayan insanlarla kuşatılmış çok mutedil bir insandı. Önemli bulduğu toplumsal görünüş dışında, teknik olarak, ciddî yazarlara ilgi duydı. Kendi içinde ilgi doğuran bir cümle bile yazmadı, fakat yazma ile eylem arasında orta yollu bir ifade biçimine, yeni bir vasata ereyazdı. Tıpkı Napolyon kanunlarının yaratma olması gibi bu da tam bir yaratmaydı. Lenin bürokrasinin bir şeytan olduğunu ve mümkün olduğunca hızlı bertaraf edilmeye mahsus olduğunu gözlemledi. Bürokrasiyi Steffens'in Rusya dönüşünde kullandığı sözcüklerin mümkün olduğunca yakınına bırakan Lenin demiştir: Bütün iş siyasî şubedir ve yapabildiğimizce çabuk defedilecektir.

Hiçbir ülke art arda iki Napolyon ya da iki Lenin çıkarmamıştır; öyleyse biz Rusya'dan ütopya üretmede makul ölçüde yavaş olmasını bekleyebiliriz, fakat konu bir devlet hukukunu bir tek insanın idraki olunca, gereğince doğrudan bir tanıklığımız var. Yani, bir öbek insan bir hükümet ya da bir düzen kurdu mu, bürokratlar hemen onu tahribe başlarlar.

(*) Exile, Güz, 1928

İster bir otokrasi, tiranlık, demokrasi ve hatta ister şu karşılıklı katışan

sapsalak sakarlığa dayanıp tasarlanmış korkulardan biri olsun hiç fark etmez; devlet varolduğu an, bürokrat kendi lehine genel kamu aleyhine asalak eyleme başlar. Sürgit toplantıdadır, sürekli işler. Ve ‘aynı ticaretteki insanlar’, Adam Smith’in belirttiği gibi ‘asla genel kamuya karşı bir fesat olmadan biraraya gelmezler.’

Amerika öndersiz ve başka yerlerde tanınan şeyler bizim bilincimize çok yavaş işliyor. Fransızlar bir adet bürokrat ve ‘memurlar’ın alışkanlıkları hakkında ciddî bir incelemeye çoktan beri başlamışlardır. Fakat Fransa, ne yazık ki, bunaklık içinde. Bir önceki asırda böyle bir tahlil eyleme başlangıç olurdu; artık Fransızlar tahlilci arayışı bu uzlaşılamaz hayvanatın dirileşmesi hâline getirirken sadece gözleme ya da 25 santimlik bir pulu satması sekiz dakika alan ya da Toulouse’da demiryolu bilet gişesinde yirmi dakikalık dinelme kuyruklarına neden olan veznedar için mazeretler bulmaya eğilimliler.

Zayıf bir millet, en övgüye değer etkinliklerle birlikte ve entelektüelce varolduktan sonra, 1830’dan 1918’e dek düpedüz tatile hak kazandığını hissediyor. Eğer ölürse saygıdeğer bir yaşta ölecek. Bizse, tam tersine, henüz değil bir medeniyet doğurmuş olmak, erken doğum ölümüne karşı sakınmalıyız. Şimdilerde bu hastalığın adı bile genel kamuya aşına değildir, Tanrı biliyor ya, hastalık yeterince şahlanmış, fakat hasta çok genç ve kim-senin farkına varmadığı kadar şaşkın.

Fall-Sinclair davası, gördüğüm her Amerikan yayınında sanki apayrı ve öteki her şeyden değişik bir şeymiş gibi ele alındı. Birileri, her nasılsa bu davanın koca bir kandaş ve müttefik uyusukluk kütlesi tüm Washington daireleri boyunca var olmadan oluşabileceğini sanabilmekteyse, beni aşar. Cevap sanmadıklarıdır, her ne ise, ‘düşünmek’ten başka bir şey düşünüyor onlar.

İngiliz teorisi (‘en yukarı’ arasındakilerin yani); İngiltere’nin fiilî hükmenlerinin teorisi hükümet teorilerinin hiçbir öneminin olmadığı ve hükümet biçiminin kesinlikle önemsiz olduğu ve fiilî ya da mümkün herhangi bir milletin bütün ve azamî yönetim yeteneği ve enerjisinin yargı ve bürokrasiyi dürüst tutmasının gerektiği teoridir. Bu yüzdendir onların ‘bir monarşi anakronizmi’ne silme aldırmaçlıkları. Bu yüzden yüklü ücretler yargıçlara ödendi, ağır emeklilik ikramları her çeşit hükümet hizmetlisine.

Bütün bu işlerde, bir formu olsun olmasın, onlar bizim kamu hizmetlileriyle pintice alışverişimize, senatörler vb. tarafından bunlara zor-baca davranılmasına, devlet güvencelerinin gecikmesine ve mümkün en iyi hükümet hizmeti için genel bir talep yoksunluğuna en hayranlık verici örneği yerleştirmektedirler.

B.D. hükümeti bundan böyle emek temininde üçüncü dereceden ticaret şirketleri ile bile rekabet edemez. Sonuç beklenen bir sonuçtur: Çürük hizmet, bürokratik dolandırmalar, işlerin çoğalması. Yani bir adam ücret ve güvence elde edemezse, bir sekreter, birkaç fıstık gibi yazıcı vb. elde etmeyi kotarabilir ve daha ne kadarını elde ederse varoluşunu bir o kadar haklılaştırır.

Bu, belki de, Başkan Taft'ın yönetiminde getirilen etkinlik manyaklığına borçlu olduğumuz yeni bir aşama.

İdeal bürokrasi mümkün en küçük ve asgariye indirilmiş işlevleri olan bir bürokraşidir. Kipling üçüncü ustalık uğrağında hükümetin başlıca işlevini 'trafik ve bunun îmâ ettiği her şey ile ilgilenmek' olarak tanımladı.

Açıktır ki, bu, Wilson, Harding, Bryan, Volstead, domuz-oğlanlar, teologlar ve sermayemizin öteki musibetleri tarafından uygulanan alçaltıcı hükümet kavramlarından mümkün olduğunca uzaklaşmaktır.

Ve ayrıca benden gerçekçi olmamın beklendiğini biliyorum, ancak siz bir ülküyü tanımlamaya ya da kendi gerçeklerinizi toparlamaya niyetlendiğiniz hizalardan ve hizalandıkları zaman onlara verebileceğiniz bir tür yorumlayıcı değerden emin olma arayışını ara sıra bırakmalısınız.

Taft'ın etkililik uzmanlarının yetersizliğine dair tatlı fıkralar da zikredilebilir, fakat konu bir hüner olarak bu etkinlik fikrinin (bürokratlara uygulandığı zaman) verem mikropları arasındaki etkinlik fikri kadar ölümcül olmasıdır. Oysa zaman geçtikçe gevşemiş ve milleti nispî bir huzur içinde bırakmışlarken, Taft yönetiminde çalışma ve üzerinde çalışacak işleri keşfetme yolu ile varoluşlarını haklılaştırmaya başladılar. Kamuya yararlı olmuş ya da genel menfaate hadim işleri bulmaktan ayrı olarak çalışmaya olan ihtiyaç. Bir arpalıkla yakalanmanın tehlikesinden kendini koruma işi.

Sonra Wilson geldi ve ona arzu ettiğiniz bütün 'itimat'ı vermeniz ve Mr. Baker'in bütün kölece yaltaklanmaları bile Wilson devrinin nihayette Amerika'daki resmî hayatın organizmasında nerdeyse fasılasız bir talihsizlik dönemi olduğu gerçeğini saklamak için yeterli olmayacaktır.

Savaş; Avrupa'nın en son aptallığı; Amerika'daki cehaletin yavaşça kırılması; palavra ve hissin sınırsızca yutulması geldi, belki de 1914'te hızlı bir Rooseveltce Dört Temmuz kutlamasıyla bizi ayıracaktı. Çok sayıdaki dairelerin, vazifelerin, öfkelerin vb.nin yaratılması geldi ve bizim bedbahtçasına basit cumhuriyetimizde ilerlemenin, azarlamanın ve sövmenin asla yetmeyeceği profesörlerin öğrencilerle davranışının seçilmiş görevlilerin seçmenlere davranışıyla ikamesi.

Res republica; halk işi, halka uygunluk demektir.

Burnunuzu bir başkasına sildirmek uygun değildir ve bu yüzden iki yaşından sonra burnumuzu kendimiz sileriz.

Olgun yurttaşların görüş noktası budur. Fakat vazifelinin görüş noktası: Bir vazifem olmalı. Meşguliyetimi muhafaza etmeliyim, bir şeyler yapmalıyım. Ve kesinlikle hiçbir işin olmadığı bu minval üzere gidip gelirken "insanlar"a göre ya da 'için' bir şeyler yapmaya hazır değildir, kesinlikle ve büsbütün 'Hint İnciri' avamın bunun yapılmasını isteyip istemediğine ya da bundan bir fayda ya da ziyadesiyle bir rahatlık sağlayıp sağlamadığına bakmaz.

Böylece o yani vazifeli önce orta karar bir belâ ve sonra şiddetli bir belâ ve nihayet sonu gelmeyen bir lânet olur, her yerde hazır, hiçbir yerde istenilmez ve hergün tantana, dangalaklık, hüner ve misyonunu kutsallığına inanç ile çoğalarak kendi gözünde devletin can damarı olur. Devlet onsuz varolamazdı, insanlar kanunsuz bir sürü olur (bu zamana erince de artık o kanun ve hükümet arasında hiçbir ayırım yapmaz) ve, zamansız korkulardan korkar olur, herkes kendi burnunu siler ve resmî burun siliciler burun başına küçük bir komisyon fazlasının yanısıra burun silici ücreti almazlardı.

İyi dairelenmiş devletlerde bürokrasinin erişebileceği faydasız maharete gelince Mr. Antheil'in bize bildirdiği bir vakıa var: Savaştan önce Almanya'da bütün yabancılar kayıtlı idi. Adresini değiştirmiş bir arkadaşını bulmak isteyen Mr. A.'ya arkadaşının gittiği yeri 'onlar'ın Stadsverwhichumwhach olarak bildikleri söylendi. Ha evet, onlar tümüyle kayıtlıydı, 1813'ten bu yana şehre gelmiş herkes için ilmuhaberler vardı, fakat kayıtlara ancak M.S. 1848'e kadar geçirilmişti. Yani kasabaya gelmiş herkes için tastamam ilmuhaberler vardı, fakat M.S. 1848 yılında öylece bırakılmış sayısız ilmuhaber her birine bakmadan kimse bulunamazdı.

Tiran'lık yönetimindeki zararsız bürokrasi türü budur. Hazinesinin iki kuruşluk mangır çuvallarını bağlama amacıyla belli bir uzunluktaki kırmızı tel bağların hâlâ satın aldığı Taft öncesi Amerika'ya tekabül eder, iki kuruşluk mangırlar, diyelim ki, 60'lı yıllar gibi bir zamandan beri yapılmamaktadır. Diyelim ki, hükümet yılda yaklaşık 60 doları heba etti. Bu masumanedir.

Keşfle mest olmuş bir etkinlik uzmanının yaptıkları beni saf komediye götürürken konudan uzaklaştırdı. Bunlar apaçık gerçeklerdir. Eski ve bilge hükümetler arpalıkların; küçük basit arpalıkların faydalarına ve sadakatin faydalarına aşınadırlar. Adaletsizlik ya da tanrısız krallık hakkı gibi gülünç bir ilkeye dayanan hükümetler mecburen hükümet makinesinin düzgün işlemesini, resmî 'hizmetliler' vb.nin tatlı dilliliğini hedeflerler.

'Olgun' insanların devrim hakkında tereddüt etmelerinin, avazı yüksek klişe üzerine dayanan bir hükümet biçimi ve mesleklerin dokunulmaz doğruluğu lehine komik opera teorisi üzerine kurulu bir hükümeti tasfiye etme hakkında tereddüt etmelerinin nedeni budur.

Bu nedenle New York limanındaki müfettişlere adaleti temsil ettikleri ve goriller gibi davranmaları söylenir. Yüce yaradan ile güçlü, haklılık vb. ile yapıp tutuşarak hep En Ulu Bir'in adına savaşarak. Muhtemel kurbanı, resmî değil halk olan doğal düşmanlarını izlemeyi sürdürürler.

Bu bir şeytan seçimidir.

Çürümüş bir tiranlıkta bu adamlar muhtemelen kurbanlarının eserlerinden, diğer deyişle bir kısım zamanlarından pay alacaklardı; geriye kalanlar ufak tefek rüşvetleri kabulle meşgul edileceklerdir.

Buradaki konu ya da sonuç bir hükümetin teorik tamlığının onu tiranlığa kaçınılmazcasına sürüklemesidir. Çok eski günlerde hükümdarın tanrısız tevarüsüyüdü; zamanımızdaysa bu daha ahlâkî coşku ve güveni böylesine tehlikeli bir yere, yani kanun gücü olarak ve merminin arkasına yerleştirilen, avam vb.'ne göre, için ve tarafından, teorik adalet ve organizmanın kusursuzluğudur.

Buradan çıkarılacak sonuç, herkesin sürekli bir uyanıklıkla gözlemlemesi gerektiğidir; memurun ücretinin 'halk tarafından' ödendiğini, memurun kesinlikle işçileri olduğunu bilerek bir garsonun akşam yemeklerini getirmesi sırasında gösterdiği hizmet bilirliliğin aynısıyla davranmalarında ısrarcı olmalıdırlar.

Bu konuda nasıl olursa olsun hiçbir belirsizlik olmamalıdır. Garson tabaklarla gösteri yapmak, yemek salonunda bulaşık yıkamak, çorbaya su taşımak ya da müşterilerin özel hayatlarını teftiş etmek için orada değildir.

Diğer yandan iyi bir garsonu yarı fiyatına istemezsiniz.

Bürokratlarımız olmalı? Eğer her hâl ve şartta bürokratlarımız olmalıysa onlara insanca davranmalıyız; ücretlerini artırmalıyız, onları rahatlatacak güvenceler vermeliyiz, onları ister Havaililere uyum sağlatarak, ister Mayıs Burnu sahilinin her milince kum pirelerinin sayısını hesaplatarak çalıştıralım, fakat hiçbir şart altında onları vatandaşla temasa geçiren, mümkün her ne uğursuz iş varsa yapmalarına izin vermeyelim. Vatandaşlar bir memurla asla görevini yerine getirirken karşılaşmamalı ya da görmemeli. Bürokrata her düşünüşle davranın ve sonunda öldüğünde onu yerinden oynatmayın.

Gelecek yirmi yıl için Amerikanın işi hükümeti asıl yerine geri sürmek yani hükümeti sadece asıl vazifeleri olan işlerle kendini meşgul etmeye zorlamak olacaktır.

Amerika yazı ustalığının çoğu yirmi yıl önce sivil olayları yazma konusuna akıtlmıştı. Belki daha yetenekli değil ama mevcut genç yazarların mahsulü, bu olaylar kendilerinin olana tecavüz ettiği zaman bile, kendilerini sivil olaylarla meşgul edemeyecek kadar çok tembel Özgün bir kompozisyon için olgunlaşabilir zaman gelinceye kadar yönetimindeki çağdaş eblehliklere karşı makale yazmakla kendilerini meşgul edebilecek ancak edebiyatta henüz bir şeyler yapamayan altı yüz genç var.

Tembel ve çekingen olması gereken ideal vazifelerinin, gümrük memuru ya da ötekilerin nitelikleri hoş bir tarzı haiz olup bir gücü ve çok da zekayı haiz olmamaktır. Yüksek bürokratlara Sadece bir uzman 'eğitimi'ne ihtiyaç duymalarının dışında TA HIO ve Konfüçyus'tan seçme parçalar öğretilmelidir. İdeal devlette hiçbir hıristiyanın idarî görevde olmasına asla izin verilmemelidir. Eğer bu öneri açık değilse bunu tartışmaya bütünüyle istekliyim.

HASAN ALİ KASIR

ŞİİRİMİZDE GURBET

Gurbet

Gurbet, sözlük anlamıyla “doğup büyünen ülke, şehir, köy dışında kalan yerler; yabancı memleket, yad el”¹ demektir. Yabancı yerlere gitmek anlamında “gurbete gitmek” ya da “gurbete çıkmak” deriz. Gariplik, yabancılık, eşten, dosttan ve tanıdıklardan uzak ve ayrı kalma ise, gurbetin getirdiği sonuçlardır. Bir başka yönüyle gurbet; “asıl âleme göre geçici bir durak olan dünya, geçici âlem”² demektir. Gurbetin bu anlamıyla bizler, insan olarak yeryüzünün garipleri durumundayız. Çünkü yeryüzü gurbetinde yaşamakta ve dünya gurbetini paylaşmaktayız.

Gurbet, birçok konu ve tema gibi edebiyatımıza da girmiştir. Denilebilir ki şiirimizde en çok işlenen temalardan biridir. “Gurbet temi Türk edebiyatında çok işlenmiş bir konudur. Bilhassa Halk Şiirinin moda olmaya başladığı Mütareke devrinde, tarihî ve sosyal şartların da tesiri ile, pek çok gurbet şiiri yazılmıştır.”³ Bu şiirlerde şairler, kendi duygu aynalarına yansıyan yönleriyle gurbeti tanımlamaya, gurbet hakkında hissettiklerini anlatmaya çalışmışlardır. Örneğin; Yahya Kemal Beyatlı, Gurbet adlı şiirine, “Gurbet nedir bilir mi o menfâya gitmiyen? / Ey gurbet, ey gurûbu ufuklarda bitmiyen” dizeleriyle başlar. Burada, görüldüğü gibi şair; 1) Gurbet’i bir menfâ, yani sürgün yeri olarak nitelemektedir. 2) Gurbet’i, güneşin battığı zaman, akşam vaktinin yarı karanlığı olarak görmektedir, ki bu sürekli bir hâldir. Yani gurub’u bitmeyen, tükenmeyen; diğer bir deyişle sürekli gurub hâli olan bir hüznün iklimidir. Şiir bu minval üzere devam etmektedir: “Ömrün derinliğinde süren kaygı günleri / Yıllarca, fakr içinde, hayâtın hüznüleri / Bir çöl çoraklığında hayâlin susuzluğu / Hem uyku ihtiyaçları, hem uykusuzluğu.” Gurbet zamanı, şair için geçmek nedir bilmez ve “en sinsi bin ezâ” taşır bağrında. Bununla da yetinmez. Bu bir türlü “geçmeyen zaman”ın “bin türlü başka cevri de vardır” ki, bunun adı yalnızlık’tır. Öyle ki şair, bu duyguyu anlatabilmek için; “Yalnızlığın azâbı her işkenceden beter / Yalnız bu kahır insanı tahrîb için yeter” demektedir.

Gurbet temi, hasret, ayrılık, ölüm temalarıyla birlikte, Âşık Şiirimizde çokça işlenmiştir. Her ozan, her âşık mutlaka gurbet denen bu zehri tatmış ve bunun etkilerini şiirine konu etmiştir. Örneğin Gevherî, bir koşmasında “üç nesne”den bahsederek şöyle demektedir.

“Kurtulamam üç nesnenin elinden
Biri firkat biri gurbet biri aşk
Üçü bilmez birbirinin hâline
Biri firkat biri gurbet biri aşk...”

Âşık Şiirimizdeki yoğunluk kadar olmasa da, modern şiirimizde de

gurbet teması bolca işlenmiştir. Gurbet'in modern şiire konu olmasında, biraz da Âşık Şiirimiz etkili olmuştur. Bu etki kimi zaman, şairin gurbet'ten ne anladığını dile getirmesi, kimi zaman da gurbet'in şairin gönül aynasına yansıyan duyularını anlatmak biçiminde gerçekleşmiştir. Örneğin, İlhami Bekir Tez; "Gurbet bıçaktır yarada" diyerek, sürekli bir acıya işaret etmektedir. Yaşar Miraç'a göre gurbet bir "lâcivert ülke" ve bir "duvaksız tepe'dir. Şair birine kaçmak, diğerine ise tırmanmak istemektedir. Turgut Uyar ise, gurbet'i "bir yazgı" olarak algılar. Bu yazgı, bilinen bir "duyarlıktır, bir meslektir".

Sıla

Gurbet'le birlikte anılan bir başka kelime vardır: Sıla.

Sıla; kısaca kişinin doğduğu, büyüdüğü, yaşadığı yer, mekân, vatan demektir. Yani gurbet'in zıddıdır. Seyit Mehmet Şen, bu mânayı biraz açar. Ona göre:

"Sıla bir ırmaktır, sularında arındığım
Sıla bir ağaçtır, gölgesinde barındığım
Sıla bir topraktır, sinesinde sarındığım
Sıla bir lokma ekmek, bir yudum su"dur.

Süleyman Nazif, "vatan hasreti, sıla hasreti" demek olan Daüssıla adlı şiirinde; vatanından uzakta oluşunun, yaşadığı sürgün günlerinin acısını ve hüznünü dile getirmektedir. Şair vatanından uzaktır. Vakit gecedir. Ve hatıra sıla gelmekte, özlem kabarmakta, hasret hüznüyle yoğrulmaktadır ki; şu mısralara dökülmektedir:

"Bu şeb de cûşîş-i yâdınla ağladım durdum...
Gel ey kerîme-i târîh olan güzel yurdum.
Ufukların nazarımdan nihân olup gideli,
Bu hâkdân-ı fenânın karardı her şekli.
Gözümde kalmadı yer, gök; batır, çıkar, giderim...
- Zemîne münkesirim, âsmâna muğberrim..."

Niçin Gurbet

Gurbete gitmek ya da gurbete çıkmak gerekli midir? Gurbete niçin çıkarız? Bunun pekçok sebebi var. Ülkemizde örneğin; geçim sıkıntısı, eğitim, askerlik, kan davası, memuriyet, iş vs. gibi nedenlerle gurbet'e gidilir. Genellikle bu gidişler mecburidir ve sosyal bir sebebe bağlı olarak gerçekleşir. Onun için olmalı ki Faruk Nafiz, ünlü Han Duvarları şiirinde; "gurbet beni muttasıl çekiyordu kendine" demektedir.

Bunlardan başka sebepler de vardır. Örneğin bazen, sıra olarak bildiğimiz köye-kente sığmaz oluruz. Bir değişiklik gerektiğine inanmaya başlarız. Başka köyler-kentler ve hatta ülkeler çekiverir bizi. Kalkar gideriz. Bu psikolojik bir sebeptir ve içimizden gelmiştir. Yani gurbete isteyerek tâlip olmuşuz demektir. Ya da gerçekleştirmek istediğimiz bir gayemiz vardır. Bunun için gurbet'e çıkarız. ibn Arabî, gurbet'e bu anlamda bir tanım getirmektedir. Ki O'na göre gurbet; "maksada ulaşmak için vatandan ayrılmak"tır. Veya "Gurbet hicret sünnetidir"⁴ diyerek gurbet'i tercih ederiz. Belki de bir arayış içerisindeyiz, bir hakikat'in peşindeyiz. Bunun için gurbet'e tâlip oluruz. Çünkü, bir hadiste; "hakikat arayışı"nın "gurbet" olduğu rivayet edilmiştir.

Usûlî, bir başka sevdadadır. Tecrid sanatına başvurarak gönlüne seslenmekte ve âdeta gurbet'e davetiye çıkararak, şöyle demektedir:

"Gönül geç olmaz hevâdan gel gurbete gidelim gel
Uçur kuşu bu yuvadan gel gurbete gidelim gel
Gezelim Şâm'ı Konyâ'yı meded Allâh deyu deyu
Ko bu vefâsız dünyâyı gel gurbete gidelim gel

Gam dopdolu cânda tende huzur kalmadı vatanda
Gönlümüz eglenmez bunda gel gurbete gidelim gel
Terk eyle yârı yoldaşı gözetme hâli hâldâşı
Akıdıp gözlerden yaşı gel gurbete gidelim gel..."

Ne sebeple olursa olsun, gurbetin arzulanmadığı; gurbetin getirdiği acı ve özleme dayanmanın ise - Usûlî'ye rağmen- her babayiğidin harcı olmadığı meydandadır. Gedâî, bunu şöyle dile getirmektedir: "Kimseler gurbeti etmesin arzu / Ne tükenmez hasret, ne gurbettir bu / Ben nâr-ı firkatle yandıktan geru / Yere batsın kisb ü kârı gurbetin..."

Gurbet Elde Garip Olmak

Gurbet, yalnızlık demektir, yokluk demektir, hüznün demektir, acı demektir. Onun için kişinin adı gurbet elde "garip" demektir. Gurbet'in olduğu yerde garip vardır. Diğer bir deyişle garip; gurbeti şu ya da bu şekilde yaşayan demektir. Gurbet ve garip, şiirimize yalnızlık, yokluk, hüznün, acı gibi özellikleriyle de girmiştir. Örneğin; garip'in ilk akla gelen özelliği kimsesizliktir. Aşık Garip, garip'in bu özelliğine dikkatleri çekerek; "Gurbet ilde baş yastığa gelende / Gayet yaman olur işi garibin / Gelen olmaz giden olmaz yanına / Akar gözlerinin yaşı garibin..." demektedir. Yunus Emre, aynı temayı, kendine özgü üslûbuyla işler: "Bir garip ölmüş diyeler üç günden sonra duyalar / Soğuk su ile yuyalar şöyle garip bencileyin.." Türk Edebiyatı'nın en büyük şairlerinden biri olan Fuzûlî, kimsesizliğinin sınırını, sözün harikasını bularak, çok veciz bir şekilde ifade eder:

“Ne yanar kimse bana âteş-i dilden özge
Ne açar kimse kapım bâd-ı sabâdan gayrı...”

Sevenlerinden ve sevdiğinden uzak olması, kişinin garip olması için yeter sebeptir. Araya dağlar, ovalar, ırmaklar, hatta denizler girmiştir. Dağlar ve ovalar ki, yollarımızı “gurbete bağlar”, ya da sılamıza, dolayısıyla sevdiğimize ulaşmamıza engel olur. Usta şair Zâtî, bu durumu şöyle dile getirir:

“Garîbem gurbete düşdüm gönül âvâre yârım yok
Benim âh etdiğim ayb eylemen kim ihtiyârım yok
Şu karşiki kara dağdan geçem mi ebr-veş yâ Râb
Hevâ-yı zülf-i yâr ile benim bunda karârım yok...”

Hüseyin Suat Yalçın, “aşkın diyâr-ı gurbeti”ni bir çöl’e benzetir ki, bu çölde; “yerler yanık, semâ yanık, âfâk hep yanık”tır. Garip ise, bu çölde Mecnun gibi dolaşmaktadır. Şeyhî, Mecnun’un yerine ünlü hükümdar Dârâ’yı koyarak şöyle demektedir:

“Dâr-ı gurbette gedâ-yı derbederdendir beter
Ger ola yâr u diyârından ırak Dârâ garîb...”

(sürecek)

-
1. D. Mehmet DOĞAN; Büyük Türkçe Sözlük, İz Yayıncılık, İstanbul 1996, S. 431.
 2. A.g.e., s. 431
 3. Mehmet Kaplan; Cumhuriyet Devri Türk Şiiri, Milli Eğitim Bakımevi, İstanbul 1973, s.10
 4. Abdülkadir Es, Sûfî; Yaz Basamak, Çev. Yusuf Tatlısu, Yeryüzü Yayınları, İstanbul 1982, S.68
 5. Süleyman Uludağ, Tasavvuf Terimleri Sözlüğü, Marifet Yayınları; İstanbul 1991, S. 194

İçimizdeki Gurbet

Gurbet, fizikî şartlarla yani mekân ve insanlarla bağlantılı bir durum olmasına rağmen, asıl gurbet insanın içiyle, ruhuyla, iç dünyasıyla alakalıdır. Gerçek gurbet, şairin içindeki gurbettir. Dış dünya ile ilgili beşerî gurbet duygusunun asıl kaynağı da zaten insanın içindedir, yüreğindedir, ruhundadır. İç gurbeti dış gurbetle örtüşen kişilerde; ilk kez gurbete çıkmak, alışkanlıklarına bağlı olmak ve içine kapanık bir karakter taşımak gibi etkenler ileri sürülebilir. Ancak bunun temelinde yalnızlık ve kimsesizlik duygusu yatmaktadır. Bu duyguların neticesinde de korkunun hâkimiyeti başlar. Gurbet'in vahim boyutu asıl bu olsa gerektir.

Hilmi Yavuz, içgurbet'i, "kendi elimizle kurduğumuz gurbet" olarak niteler ve bundan "daha zor bir sürgün yoktur" der. Avni Doğan, "Gurbet olduk / Gurbet kaldık biz / Kendimize / Kiblesiz / Neslimize" diyerek, konuya bir başka boyut ekler.

İçimizdeki gurbet'le ilgili en güzel şiir, kuşkusuz Kemalettin Kâmi Kamu'ya aittir. "Gurbet o kadar acı / Ki ne varsa içimde / Hepsi bana yabancı / Hepsi başka biçimde!" diye başlayan Gurbet şiiriyle "Gurbet Şairi" diye anılmaya başlayan Kamu, şüphesiz, edebiyatımızın en güzel gurbet şiirinin şairidir. Gurbette olmak önemli değil; asıl önemli olan, asıl dert ve ıstırap kaynağı olan; gurbeti içimizde duymaktır. Onun için şair;

Eriyorum gitgide;
Elveda her ümide,
Gurbet benliğimi de
Bitirmiş bir içimde!

Ne arzum, ne emelim...
Yaralanmış bir elim,
Ben gurbette değilim,
Gurbet benim içimde!

demektedir.

Dünya "Acı Gurbet" midir?

"Sûfilere göre insanın aslî vatanı ruhlar âleimidir."¹ insan, bu yüzden bu dünyada hep gariptir. Çünkü bu dünya onun için hep gurbettir. Ruhlar âlemi sıldır ve ruh sürekli sılasını özlemektedir. Yunus'un "şöyle garip bencileyin" demesinin bir sebebi de bu olsa gerektir.

Necip Fazıl, "öz vatan pınarından" sözeder bir şiirinde. "Ölümü" ise bu pınardan içilmiş "şerbet bil"mek gerektiğini ifade ederek şöyle der? "Mutlu adam, dünyayı bir acı gurbet bilen"dir. Bahaettin Karakoç; Cenab-ı Hakk-ı

kastederek; “sensiz her mekân gurbettir” ölçüsünü ortaya koyar. Bu tavır, mü'minin, inanmış insanın dünyaya bakış ufkunu yansıtmaktadır. Bu konuda mü'min hassasiyetini en güzel şekilde dile getiren şairlerden biri kuşkusuz Berat Demirci'dir. Demirci, Nice Sözler Söylesem adlı şiirinde, bu durumu şöyle ifade eder:

“Gurbet ne hafakandır, ne mekân gurbet bize
Gurbet zaman ve mekân ötesi mekân bize
Neyleyim güller açmış, bülbül terennüm eyler
Sevgiliden eser yok, gülistan gurbet bize
Çarh senin, devran senin, senin hükmünce döner
Adını anmadığım tek bir an gurbet bize
Hicret, hicret hep hicret, yürürüz yalynyürek
Gönül gurbeti özler ve vatan gurbet bize...
Gariplik muştı bize, gariplik muştı bize
Tâ elestü bezminde pay oldu düştü bize...”

Dünya gurbet olunca, insanın sıla-yi aslîsini özlemesi, hatta bu gurbet dünyasında bile kimi muhayyel vatanlar peşinden koşması kaçınılmaz olur. Ahmet Haşim böylesi bir arayışı şiirleştiren şairdir. Ünlü O Belde şiirinde bu arayışı dile getirerek, şiirin bir yerinde şöyle der: “O belde / Hangi bir kıt'a-i muhayyelde? / Hangi bir nehr-i dîr ile mahdûd / Bir yalan yer midir veya mevcûd / Fakat bulunmayacak bir melâz-ı hülyâ mı? / Bilmem... Yalnız / Bildiğim sen ve ben ve mâi deniz / Ve bu akşam ki eyliyor tehzîz / Bende evtâr-ı hüzn ü ilhâmı / Uzak / Ve mâi gölgeli bir beldeden cüdâ kalarak / Bu nefy ü hicre müebbed, bu yerde mahkûmuz...”

Gurbet Akşamları

Gurbet'in getirdiği yalnızlık, kimsesizlik, hüzn gibi duygular, daha çok akşamları çöker garip'in üstüne. Gündüzleri, iş-güç, meşguliyet gibi nedenlerle olsa gerek, bu duyguların baskısı fazla hissedilmeyebilir. Ama adeta hüznün davetçisi olan akşamları öyle midir?

Gurbet akşamları bir başkadır. Onun için birçok şair, özellikle gurbet akşamlarının şiirlerini yazmıştır. bu nedenle, edebiyatımızda başlığı “Gurbet Akşamı” ya da “Gurbet Akşamları” olan pekçok şiir vardır.

Gurbet akşamları, garip'in kimsesizliğinin ortaya çıktığı, bunun ruhunun derinliklerinde, yüreğinin en mahrem yerinde hissettiği vakitlerdir. Özellikle ilk akşam ve ilk gece... Kişi kendini tam anlamıyla garip hisseder. Gurbetin hüznü yüreğine çökmüştür. Kemal Çoruh'un ifadesiyle, o gece; “yatak garip, yorgan garip”tir. “Sessizlik içinde ta fecre kadar”, şairin “ruh”u ve bütün varlığı bu garipliği duymaktadır. Aşık Kemalî ise “dert kervanı”dır, “kaptanı kaybolmuş batık gemi”dir gurbet elde. Bunu da “alın yazısı” olarak kabul

eder. Ama “canıma tak dedi şu gurbet benim” diyerek, itirazını yükseltir. Bir duyan bulunur belki, umudunu taşıyarak...

Gurbette Ölüm

Erzurumlu Emrah, ünlü semâî sine; “Gönül gurbet ele varma / Ya gelinir ya gelinmez” diye başlamaktadır. Böylece garip’i bekleyen bir tehlikeye, yani ölüme dikkatlerimizi çekmektedir. Çünkü “gidip de gelmemek var, gelip de görmemek var”dır. Gurbette ölüm, garip için trajik bir sonudur. Bu trajik sonu, Âşık Kerem çok güzel tasvir etmekte ve bununla yetinmeyip bir ricada bulunmaktadır:

“Bir han köşesinde kalmışım hasta
Gözlerim kapıda kulağım seste
Kendim gurbet elde gönlüm heveste
Gelme ecel gelme üç gün ara ver
Al benim sevdamı götür yâra ver...”

Karacaoğlan, “gurbette ölenin gözü yumulmaz” diyerek, bu trajediye yeni bir boyut eklemektedir. Âşık Dertli, karşımıza bir başka yorumla çıkar; konuya yeni bir ufuk katar ve der ki:

“Dertli ölüm haktır âsân demişler
Ölümden beterdir hicrân demişler
“Hubbu’l-vatan min’e-l-îmân” demişler
Gönül ol sebepten vatan arzular”.

Seyrani’nin yüreğini de gurbette ölüm endişesi sarmıştır. Bir koşmasında der ki:

“Hicranlar mı çöktü içime benim
Gözyaşımı kimse silmez ağlarım
Mezarım olsaydı kaşkı vatanım
Sılamdan hiç haber gelmez ağlarım..”

Sonuç

Gurbet, şarkı ve türkülerimize olduğu kadar, belki daha fazlasıyla şiiri-mize konu olmuştur. Türkülerin dilinde “gurbet elde bir hal gelir başımıza.” Şiirler, nasıl “bir hal” olduğunu açıklar. Derken, sılaya ulaşamama endişesi sarar yüreğimizi. Ayrılık zor gelmeye başlar. Gurbette ölmek bir korku, bir kâbus gibi çöker üzerimize. Bu kez Karacaoğlan’ın diliyle, bizi anadan ve yârdan ayıranın dağlar olduğunu vehmeder, çâre olarak dağlara seslenir; “yol ver dağlar ben sılama gideyim” deriz. Ya da Sümmânî gibi;

“Kâğıdım yok yazam yâre gönderem

Yanık arzuhalim kime bildirem
Hançer alıp kendi kendim öldürem
Kaadir Mevlâm nasip eyle sılayı”

diyerek; fakirliğimizi, acımızı, hüznümüzü ve dahi çaresizliğimizi arz-eder, niyaza dururuz.

Bir taraftan da gurbetin kaçınılmaz gerçeğimiz olduğunu; buna karşın, dağları aşmanın eskisi gibi artık zor olmadığını anlarız. Ahmet Telli’nin de dediği gibi; “Çünkü varolduğu her yerde insanın / Gurbet mutlaka olacaktır / Sevda ile hasret varsa eğer / Zulüm varsa mahpusluk varsa / Ayrılıklar yakıyorsa içimizi / Gurbet mutlaka olacaktır...”

Evet, “gurbet mutlaka olacaktır”. Bir taraftan bu gurbeti; “gurbeti gönlüm(üz)de duya duya” yaşayacağız; diğer taraftan, gurbet’leri sıla yapmaya çalışacağız. Ayrıca en büyük gurbet’in dünya gurbeti olduğunu da unutmayacağız.

Ç A Ğ D A Ş S E N E G A L Ö Y K Ü S Ü

OSMAN SOSE

Türkçesi:
İSHAK YETİŞ

31 Ekim 1911'de Rufisque'de doğdu. Mayıs 1974'te Dakar'da öldü.

Ülkesinin ilk romancılarından olan yazar, aynı zamanda politikacıdır.

Bir süre Kur'an okuluna devam ettikten sonra sömürge okuluna geçti. Bir Fransız Üniversitesinde öğretim görevliliği elde eden ilk Afrikalı öğrencilerden oldu.

Veterinerlik eğitimi sırasında iki roman yazdı. Bu romanlar Paris'te yayınlandı. Kerim (1935), Paris Serabı (1937). Daha sonraki yıllarda kırsal kesimden kentlere göçen genç Afrikalıların karşılaştıkları sorunlarla ilgilendi. Fransa tecrübesi işine yaradı ve Senegalli bir öğrenciyle Fransız kız arkadaşı arasındaki trajik aşk öyküsünü konu alan romanını yazdı.

Senegal sözlü geleneğinden yararlanarak hayvan hikâyeleri ve tarihî efsaneleri anlattığı "Kara Afrika Efsane ve Masalları" (1942) adlı kitabı yazdı. "Senegal Feneri" (1952-1957) adlı derginin yönetmenliğini yaptı. "Bingo" (1953) adlı dergiyi kurdu. Bir de şiir kitabı yayınladı: "Kelâmın Ahengi" (1956).

ABD'de Senegal Büyükelçisi olarak görev yaptı. Görmesinin iyice azaldığı 1968 yılına kadar Birleşmiş Milletler delegesi oldu.

TORUNLAR

Karşı kıyıda, beyaz evlerin üst yanında kule gibi Başkanlık Sarayı, N'Dar-Toute'un uzun palmiye ağaçları ve bir cami minaresi görülmektedir.

Sakin bir görünüş vardır ve Kerim, güneş gökyüzünde tepede bulunduğu sıralarda, öğleden sonraları doğduğu kasabaya bakmayı severdi.

Eski bir Fransız kenti olan Senegal'in Saint-Louis kenti konumuyla, zera-fetiyle on dokuzuncu yüzyıl boyunca Senegal'de bir tarz başlatmıştır.

Günümüzde Saint-Louis, Dakar gibi yeni gelişen kentlerce geçilmiş bulunmaktadır. Ancak kent Arap etkisini belli eden gururlu resmiyeti ve doğulu ihtişamını elinde bulundurmaktadır.

Kerim yirmi iki yaşında bir delikanlıydı. İnce, uzun ve güçlüydü, cildi tütün gibi kahverengiydi, saçları kestane

rengindeydi. Dişleri sedef anası gibi ısl ıslıdı ve gülümsemesini süslüyordu.

Mükemmel terbiyesi nedeniyle yaşça kendinden büyük olanlarca ağırbaşlı ve dikkatli bir delikanlı olarak kabul ediliyordu. İyi huylu, hoş mizaçlı ve her zaman yardımseverdi. Ancak ne zaman kızlar etrafında dolaşsa o zaman bir parça övünge olurdu.

Bir Fransız okuluna devam etmişti, askerliğini yaptıktan sonra bir ticarethaneye girmişti. Uzun rakam sütunlarını toplamak artık onu yoruyordu. Çokçası büyük hesap defterleri ile ilgilenmeyi tercih ediyordu. Genç kızlar şirin gülümsemeleriyle dışarıdan geçerken bu hep daha etki uyandırıcı oluyordu.

Bir cumartesi öğleden sonra, ordan kızlardan büyük bir grup geçti. Durdular, alçak olan pencere denizliğine dayanarak hep birlikte 'Kerim, Kerim!' diye bağıldılar.

Sonra bunu âşık olan genç insanların bildik gevezelikleri izledi.

Aralarından en atılgan: 'Kerim, yiyecek içecek bir şeyler yok mu bize? dedi.

'Geleceğinizden haberim olsaydı, size lezzetli şeyler hazırlayabilirdim.'

'Tamam, sana inanıyoruz'.

Başka biri, 'Hiç değilse biraz fındık, fıstık, Cola çıkarabilirdin' diye üsteledi.

'Elbette' diye karşılık verdi Kerim ve onlara yüz frank verdi.

'Teşekkürler Kerim, koca Saint-Louis'de bir tanesin sen!'

Bütün bu olup bitenler esnasında genç kızlardan biri bir kenarda oturmuştu. Cildi bronz rengindeydi, mavi bir muslin elbise giymişti. Saçları maden gibi ıslıdıyordu ve badem gözleri koyu siyahtı.

Kerim, her yönüyle güzelliğine vurulmuş, gizlice onu seyreliyordu. Şimdiden onun gönlünü nasıl kazanabileceğini düşünüyordu.

Güzel ziyaretçileri ayrıldıktan sonra düşünceye dalmış olarak kalemi saçlarının arasında dolaştırdı. Kalktıktan sonra pencereden dışarı sarktı ve yaşça en büyük olan Fatu'yu geri gelmesi için çağırdı.

'Yine ne var Kerim?'

Biraz yakına gel, Fatu.'

Fatu pencereye kadar geldi.

'Şu mavi muslin giysili, koyu saçlı kız kim?'

'Meryem' dedi Fatu gülümseyerek.

'Peki nerede oturur?'

‘Kuzeyde, kasabanın öte başında. Bize kapı komşusu.

‘Erkek arkadaşı var mı?’

‘Elbette var. Ancak pazar günü kavga ettiler. Bozuşacaklarını sanıyorum.’

‘Bu hepsinden daha iyi. Dinle Fatu, bana bir iyilik etmelisin.

Ona git ve onu sevdiğimi söyle. Bu gece onu ziyaret edeceğim.

Fatu bana yardım etmelisin. Bana Meryem’den söz et ve bana ümit ışığı sun.’

‘Elbette, Bana güvenebilirsin. Ve emin ol başarılı olacaksın!

Ancak bazı tavsiyelerim olabilir. Bu gece cömert ol! Bir sigaraya zor para yetiştiren şu genç adamlardan olmadığını göster ona.’

‘Tamam, anlaşıldı. Usta Maissa Tenda gibi para saçacağım etrafa!’

Fatu ayrıldı.

Kerim hayal kurmaya devam etti. Sonunda saatine baktı:

‘Saat dört! Tam bir saat buralarda eleşmeliyim!’

Otomatik olarak elini cebine attı ve para cüzdanını çıkardı.

‘Üç yüz frank!’

Maaşından arta kalanın hepsi buydu. Ve bugün daha beşinci gündü! Ya sabahleyin şu Bertin işletmesinden gelen faturadan ne haber?

Haydi o gelecek aya kadar beklesin. Şu anda bunların hepsi önemsizdi. Şu anın gerçeği yalnızca Meryem’in varolmasıydı. Her ne pahasına olursa olsun, o ancak onun gönlünü kazanmalıydı.

Kerim işe koyuldu. Sevinçle saatin beş kez vuruşunu saydı.

Büyük hesap defterini dikkatle bir yana koydu, başına fesi giydi ve işyerinden ayrıldı. Kentin güney taraflarında oturuyordu.

Yolu üzerindeki Fas pazarından bir çift beyaz terlik satın aldı. Neşeli ve heyecanlı eve vardı. Hemen üzerindeki kileri

çıkardı. Geniş, pamuktan pantolonu ve Cezayir tarzı, bol nakışlı, beyaz ipek gömleğini seçti. Beyaz ayakkabılarını ayağına geçirdikten sonra ayağına sürmüş olduğu kınanın morarık rengiyle süslenmiş beyaz kıyafet düşüncesini beğendi.

Tarandıktan ve kendi kendine bolca güzel koku süründükten sonra pantolonunun ceplerine yalnızca mendil, sigara ve para cüzdanını koydu.

‘Akşam yemeğine kalmayacak mısınız?’ diye sordu genç kızkardeşi.

‘Hayır. Hacı, aç değilim. Anneme beklememesini söyle.’

Sonra en iyi arkadaşlarına, Samba, Aliune ve Musa’ya seslendi. Meryem için ona eşlik ettiler.

‘Kardeşlerim’ dedi, ‘Bugün büyük bir zafer kazanmalıyım.

Bugün gerçekten kardeşlerim olduğunuzu göstereceksiniz.’
‘Kerim, biliyorsun, senin hatırına öksürüğümüzü tuttuk,
ateş içinde yürüyoruz!’

Neşeyle, övünerek Meryem’in evine vardılar. Aliune kapıyı
çaldı.

‘Gir!’

Meryem sedirinde oturmaktadır. Kolları kabarık yarım boy
bir bluz giymiş ve ipeksi cildi işlemenin içinde parıldamaktadır.
İnce bileklerini pek çok altın bilezik süslemişti, küpeler, tatlılıkla
neredeyse eğik duran boynuna sarkmıştı ve alnındaki siyah
beliğe bir altın asılmıştı. Sabahlığı Wolof kumaşından el işiydi.
Kerim yanına oturdu. Arkadaşları duvarların önüne dizilmiş
sandalyelere oturdular.

Kerim odanın içine göz attı. Orada aynalarıyla bir dolap ve
duvarlara asılmış arkadaş ve yakınların büyük boy fotoğrafları
vardı. Küçük eşyalar renkli örtülerin üzerine, her yere yerleştir-
ilmişti -bir deve kuşu yumurtası, nefis bir sukabağı. Elektrik
lâmbası parlak bir ışık verdiği tavandan sarkmıştı.

Senegalli adamlar sessizce sandalyelere oturdular. Uzun
giysileri en parlak günündeki ay kadar beyaz ve kıvrım kıvrım,
onlara haşmetli bir görünüş vermişti.

İlk Musa konuştu:

‘Bu kadar sessizlik niye Meryem kardeş?’

Ancak genç kız bu kadar çok gösterişli giyimli erkeğin var-
lığından ürkmüştü ve parfümlerinden sersemlemişti. Bir ses
çıkaramadı. Tatlı bir gülümsemeyle karşılık verdi...

Kapıyı çalmadan genç kızlar girdi odaya. Onlar Meryemin
arkadaşlarıydı, misafirleri ağırlamalarını onlardan rica etmişti.
Samba yanında oturan kıza sordu: ‘Bacı adınız nedir?’

‘Rukiye’.

‘Rukiye, burada toplanan gençleri tanıyor musun?’

‘Tanımıyorum kardeşim.’

‘Bizler Samba Linguere’leriz’.

‘Olabilir. Ama Samba Linguere nedir?’

‘Samba Linguere’ eski zamanlarda bazı düşmanlara karşı
koyan bir adamdır. Bütün servetini verdi, onları fakirlere dağıttı
diye şarkıcılar onun şanını övdüler. Bütün bunlardan başka o
onura âşıktı ve kendine karşı çıkan kim olmuşa onu yere yıktı.
Günümüzde bir Samba Linguere herhangi bir olayla karşı
karşıya kaldığında meydan okumayı yaşatan adamdır. Bugün
Meryem’in gönlünü kazanmaya çalışan arkadaşımız Kerim öyle
bir Samba Linguere’dır. O Meryem’in arkadaşlığına yakışır.
Bunu size kanıtlayacak.’ Sonra Meryem’in kendisine döndü.

‘Sen ne diyorsun buna?’

‘Gerçeği söylediğinden eminim. Her şeyi çok inandırıcı bir sesle söylüyorsun.’

Kerim memnuniyetle ürperdi. Samba ona çok bilmiş bir bakış attı ve göz kırparak cevap verdi.

Rukiye Aliune’a, ‘Müzisyenleri çağır!’ dedi. ‘Bizi eğlendirsinler!’

Senegalli şarkıcılar ve müzisyenler konukları selâmladılar.

‘Selâmüaleyküm.’

‘Aleyküm selâm.’

Yerde serili halının üzerine oturdular. Gitarıcı gitarının sesini ayarladı ve Sundjata şarkısını çalmaya başladı.

Konuşma kesildi. Uyumlu bir biçimde birbiri arkasından tatlı tonlarda sesler yükseldi - bunu kral Sundjata’nın savaş şarkısı izledi; dinleyicileri, zaferi yalnızca en yüce onuru olan Afrikalı kralların gurur dolu zamanlarının içine geri götüren, hüznü, kahramanca ve soylu bir şarkıydı.

Şarkıcılar müziğin sözlerini terennüm ettiler. Düşünceli ve sakın gençler dinlediler.

Kerim elini cebine attı, yüz franklık kâğıt parayı çıkardı ve gitarıcının önüne koydu. Gitarıcı aldı ve ona teşekkür etti:

‘Ey Kerim, Salum’un ulu ağacı altında bir kahraman ölümüyle ölen Kuma Borso’nun torunu, Ey Kerim, içimizde en soylusu sensin, soyunuzun gururu sensin! Meryem, sevgilin olmaya başka kimse lâıyk olamaz.’

‘Gerçekten öyledir’, diye şarkıcılar koro hâlinde haykırdılar.

Yalnız gitarıcı bahşış almasın diye yeniden dönüp Kerim’e övgüler yağdırmaya başladılar. Gitarıcı devam etmeye çalıştı, ancak şarkıcılar korosu onun yumuşak müziğini bastırdı. Şarkıları Kerim’in atalarını övdü, onlara şan ve şeref kazandırmış olan kahramanca işleri anlattılar. Genç adam cesaretle ürperdi, kendisi bir kahraman olmaya yazgılıydı; o anda düşmanlar kılıçlarıyla, mızraklarıyla, silâhlarıyla ortaya çıkmış olsalardı, biraz önce övmüş oldukları cesaretli ataları gibi ölüm ya da zafer sözüyle onları kendi başına süngülemiş olmak isterdi.

Kerim şarkıcılara yüz frank verdi ve bütün arkadaşları daha fazla para kattılar.

Müzisyenler : ‘Yaşa, yaşa’, diye haykırdılar.

‘Bunlar yürekli kahramanlar, Meryem, arkadaşlıklarını sunmalarını kabul et. Asla pişman olmayacaksın.’

Kerim yanındakilere; ‘Gidelim mi?’ diye sordu. Kabul ettiler. Terliklerini giymeden önce, biraz geçmelerine müsaade etti

ve son çıkan oldu. Meryem kapıya kadar ona eşlik etti. Kapının önünde kucaklaştıktan sonra, sevgililer birbirlerine iyi geceler dediler.

Meryem, kendisini gülerek karşılayan kız arkadaşlarına döndü.

'Meryem gerçekten hakikî bir Samba Linqere buldun! Çalgıcılara ikiyüz frank verdi, arkadaşları da soyluluk bakımından daha aşağı değil.' Meryem: 'O harika!' dedi.

'POLITICAL SPIDER,
STORIES FROM BLACK ORPHEUS,
EDİTED BY ULLI BEIER' adlı yapıttan.

İSLÂM FELSEFESİ' NDE

SEMBOİLİK HİKÂYELER (1)

İNSAN YAYINLARI

Bir seri olarak devam edecek olan Sembolik Hikâyeler İnsan Yayınlarının Edebiyat Dizisinde yayımlandı. İbn Sinâ, Ş. Sühreverdî, A. Gazzalî ve N. Râzî'ye ait sembolik hikâyelerin derlendiği metinlerin Farsça'dan çevirisini çoğunlukla Derya Örs yapmış.

Uyarlığımızı bilmeden, onun sosyal şartlarına, zihniyetine âşina olup onu anlamadan, tarihin geleceğe uzanan ellerini görüp sıkı sıkı kavramadan, kendimizi tanımamız, kendimizi gerçekleştirmemiz, hem kişisel hem de toplum olarak mümkün değildir. Geleceğimiz, bugünün geçmişle bağlantılı olarak sürmesi ile daha aydınlık olabilecektir. İnsan Yayınları bunun bilincinde olarak yayınladığı kitaplar içerisine bu tür eserleri de ekleyerek gerçekten büyük eksikliğimiz olan İSLÂM FELSEFESİ ve EDEBİYATI alanında güzel bir çığır açtı. Böyle bir eserin edebiyatımıza kazandırılması olması sevindiricidir.

Kitapta önsözler ile gerekli açıklamaları yapılmış yedi metin (hikâye) var. Bunlardan bir kısmı ise İ. Sinâ, Ş. Sühreverdî, Gazzalî, N. Râzî'nin hikâyelerini şerheden metinler. Bu şerhler, hikâyeyi yazan İslâm Felsefesinin önemli isimlerinin talebelerindendir.

Üç bölümden oluşan kitapta bir de "Ekler" bölümü var.

Birinci bölümde "Dirioğlu uyanak'ın öyküsü" (Hay İbn Yakzan- İ. Sinâ) yer alıyor. Öyküden önce Henry Corbin'in öyküye ait bir önsözüne yer verilmiş. Diğer öykülerde de aynı kanunun işleneceğini göreceğiz; önsözde yazarın öyküyü yazış amacı, önsözü yazan kişinin öyküye hangi kütüphanede rastladığı ve diğer yazmaları hakkındaki bilgiler yer almaktadır. İ. Sinâ'ya ait olduğunu bildiğimiz aslı Arapça olan yalnız Farsça şerhi çevrilen metin manevî hikmet ve îmalar içeren bir öykü. H. Corbin önsözde Cüzcanî'ye ait şerhten bize öykünün yazılışını aktarıyor; hikâyeyi İ. Sinâ Hemedan dolaylarındaki Ferdican kalesinde esaret altında iken yazmış ve dönemin acılı günlerinin bir eseri olmuştur. Bu durum hikâyeyi okurken bu açıdan bakmayı ihmal etmemeyi de gerektiriyor.

İkinci bölüm Ş. Sühreverdî'nin "Garbi Gurbetin Öyküsüne" (Kıssatu l- Gurbetu'l- Garbiyye) ayrılmış. İki önsözü (İ. Yakıt ve H. Corbin) bulunan metin tamamen sembolik bir üslûpla yazılmıştır. Metnin konusunu Ruh'un doğudan batıya geçirdiği seyahat oluşturmaktadır. Burada Doğu; ruhun asıl vatanı olan ve fizik âlemdeki varlıkların ebedî orjinallerinin bulunduğu, nurlar âlemi, adı verilen metafizik âlem, Batı ise; nesneler âlemi, karanlık veya zulmet adı verilen içinde bulunduğumuz fizik âlemdir. Metnin sembolleri çözüldüğünde Sühreverdî'nin metafizik âlemin hakikatlerinin bulunabileceğini savunduğunu İ. Yakıt'ın önsözünden öğrenmemiz mümkün.

Üçüncü bölüm bunu ise "Kuşlar Öyküsüne" (Risaletü't-Tayr) ayrılmış. Dört önsöz ve A. Gazzalî, N. Râzî, Ömer b. Sehlânî SAVÎ, şarihi mechlul bir şerh ve İ. Sinâ'ya ait beş metin görüyoruz. Öykü, yeryüzü sürgününün farkına varmış bir ârifin semavî yolculuğunu ve tekrar geriye dönüşünü remzlerle sunan bir öykü. Kuşlar Öyküsü, hayatın dikey boyutunu unutmuş insana bunu hatırlatmayı amaçlıyor.

İ. Sinâ'nın Risaletü't-Tayr'ının başlangıcındaki şu cümleler çok güzel: "Kardeşlerimin arasında, bana biraz kulak verecek olan yok mu?... Doğruluğun kardeşleri!

Yılan'ın pullarını döküşü gibi siz de derinizden sıyrılın... Canlılar olarak kalabilmek için ölümü sevin. Daima uçuş hâlinde olan, sabit bir yuvada olur. Kanatlarınız yoksa onu edinin..."

N. Razi'ye ait Risaletüt-Tayr metninin önsözünde (Dr. Mahmut Emin-i Reyahî) öykünün hayalî, temsilî, dille yazılmış olduğuna işaret edilmesinin yanında yazılış gayesinin yazıldığı dönemdeki Rey halkının gördüğü zulmü, zamanın büyüklerinden birisine anlatmak olduğunu öğrenmekteyiz. Semboller diliyle anlatılan bu öykünün ilk bakışta böylesi bir gayeyi yüklenebileceği mümkün görünmese de gerçekte bu amacı yerine getirdiğini öğrenmek şaşırtıcı bir bilgilenme oldu.

N. Razî, Attar , Sühreverdi, Gazzali tarafından yazılanlardaki benzerlikler, çok uzun, zor ve maceralı bir yolun aşılması konusundaki benzerlikten ibaret; yoksa, her birinin genel plânı, hikâyesi ve sonucu birbirinden tamamen farklı.

Ekler bölümü ise S.H. Nasr'ın "Kuşların Vahdete Uçuşu" ve Mahmut Erol Kılıç'ın "Muhyiddin İbnü'l -Arabî'nin Kuşları" başlıklı yazılarından oluşuyor.

AHMET CEMİL BEDİR

AŞÇI İBRAHİM DEDE

Çeviriyazı:

NECİP FAZIL DURU

BİR DERVİŞİN DERGÂH GÜNLERİ

Tekkelerin ilgasından bu yana yetmiş küsur yıl geçti. Ve şimdi, imparatorluğun kültür, sanat ve irfan mektepleri konumundaki bu mekânlarında işleyen sistem bir çoğumuzun meçhulü. Günlük hayatın dışına itilmiş böylesi bir hayat tarzının bugün artık hatıradan öte bir manası yok belki de. Hatıra olsa dahi bu kültürün zihinlerde yer almasını, unutulmamasını arzu ediyoruz. Bir bölümünü çeviri yazıyla hazırladığımız, 1872'de kaleme alınan 3 ciltlik "Risale-i terceme-i ahval-i Aşçı Dede" adlı eser, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesinde kayıtlı ve tek nüsha. Hatıratın müellifi Aşçı İbrahim Dede milâdi 1828 yılında Kandilli'de doğmuş. Askerî katiplikte bulunmuş. Muharririn canlı gözlemleri ve günlük hayattan aktardığı izlenimleriyle eser, hem araştırmacılar ve hem de ilgili okuyucular için önemli ve mutlaka günümüz Türkçesine aktarılmalı.

Aşçı Dede Nakşibîndî tarikatı müntesibi olmasına rağmen teberrük¹ yoluyla Mevlevî olmuştur. Aktardığımız kısım İbrahim Dedenin mevlevî tarikatına muhib olarak girişini konu etmektedir. Yazarın üslûbuna müdahaleden kaçındık, tarikat ıstılahlarından lüzumlu gördüklerimizi ise dipnotta vermenin uygun olacağını düşündük. - Necip Fazıl Duru

Şeyh Hasan ve Dede Efendiler hazeratının izinleriyle Kasımpaşa Mevlevihanesi'ne gidip, semâ meşk etmeyi tasmin eyledim. Zira Kasımpaşa Mevlevihanesi'nin şeyhi Şemseddin Efendi hazretleri vefat edip, mahdumu Ali Efendi hazretleri post-nişin olmuştu. Bunun hadâset-i sinni cihetle, mesnevihân-ı meşhur Hacı Hüsameddin Efendi merhumun iradeleriyle Kasımpaşa Mevlevihanesi'nde kıdemli mevlevilerden gayet âbid ve zahid, muttaki, hakkâk Kadri Dede Efendi namında bir zatı vekâleten posta oturtmuşlar idi. Mumâileyh Kadri Dede Efendi'nin hanesi ise Aksaray'da olup zaten Şeyh Hasan Efendi hazretleriyle sevişirler idi. Hatta Şeyh Hasan Efendi mumâileyh Kadri Dede Efendi teşviki ile Lâleli'deki konağa ittisalinde Kızıtaş Mescidi'nde bir müddetcik cuma günleri ale's-sabah Mesnevi-i şerif okutmaya başlayıp, Kasımpaşa dergâhında olan dedegân dahi cuma günleri Mesnevi-i şerif için oraya gelir idiler. Ve arasına biz de bazı ihvân ile mevlevihaneye gider idik. İşte bunların böyle geliş ve bu âsinin gidişi, bizi kapmak (için) imiş. Çünkü nâyzenlerin nâyinden 'beyâ! beyâ!' (gel, gel) sadası can kulağıma gelir idi.

Velhasıl birgün gidip mumâileyh Kadri Dede Efendi'ye keyfiyeti ifade ettiğimde, gûya o gece Hazreti Mevlâna efendimiz taraf-ı devletlerinden kabulümüz Dede Efendi'ye emr u ferman buyurulmuş gibi, bu âsiyi bilâtereddüt derhal aşk u muhabbetle kabul ve fevkalâde mahnûn oldular. Malum ya fanus içinde yanan şem'a her ne kadar muhtefi olsa da, ehl-i basiretten gizlenemez. Mumâileyh, hemen dedelerden birisine emr edip, bir adet sikke-i şerife getirtip, odayı halvet ederek tekbir ile sikke-i şerifi başıma koydu². Ve olunan tenbihat üzere bir müddetcik orada zikir ve rabîta ile meşkul oldum. Ba'de mumâileyh Şeyh Ali Efendi hazretlerinin huzuruna çıkıp ellerini bûs ettim. Ve semâ meşk etmek için matbah-ı şerifte bulunan çilekeşlerden bir dedeyi çağırıp bu âsiyi ona teslim buyurdular.³

Oradan matbah-ı şerife geldim. Biraz orada ikamet ile be-hergün ale's-sabah gidip semâ meşk etmeye karar verdiler. Akşam oldu, arkadaşlarla beraber Lâleli'ye avdet ettik. Ketebe-i aklam'dan olup laleli'de hemcivarımız bulunan efendilerden birkaç zat, zaten Kasımpaşa Mevlevihânesi'nin muhiplerinden olmaları ile, onlar her pazar günü mevlevî elbiseleriyle gidip ayin-i şerifte bulunur idiler. İşte o gece mumâileyh'im ile biryere cem, olunarak aşk ve muhabbet-i Mevlâna ile sabah ettik. Yani yeniden bir a'lâ sikke-i şerif yaptırmak ve mevlevî elbisesi diktirmek gibi sohbet ve muhabbetle sabah oldu.

Ertesi günü ale's-sabah Lâleli'den doğruca Kasımpaşa Mevlevihanesi'ne gidip matbah-ı şerifte semâ meşk ederek oradan doğruca bab-ı ser-askeri ruznamçe kalemine ve akşam dahi, kapıdan çıkıp yine doğruca mevlevihaneye azimetle semâ meşk edip, akşam ezanıyla beraber Lâleli'deki fakirhâneye avdet eyledim. İşte be-her gün bu minval üzere sabah ve akşam devam etmeye, aşk ve muhabbet-i ezeliyye ve kadimemiz dahi günbegün, günbegün-

na cilve ve tecelliyat ile yüz göstermeye ve Osman Beyefendi'miz dahi: "Canına yazık değil mi efendim? Niçin bu hallere düşüyorsun?" diye teselli ile aşkıma kand-ı nebat gibi cila vermeye başladı. Sanıhan ahvali şimdi tefekkür ediyorum, bu akıllı adam işi değildir. Belki Mecnun ola zira 'divân-râ kalem nîst' misdakınca "Mecnunlar için kalem yoktur" aklına ne gelir ise onu işler. Lâkin burasına dikkat lâzımdır ki, şu cinnet nedir? Mutlaka tahayyür-i âşikânedir ve bunları yaptıran kimdir? Elbette bir mahbub-ı matlubdur. "Bu rabbımın fazlındandır. (Neml/40)" Hezâr sad hezâr hamd ü senalar olsun Cenab-ı Hudaya ki bir zerrecik olsun sahba- yı aşkıma maye damlatmıştır. İşte bu hâl tam otuz gün devam etti. Zaten semâ kırk günde çıkmak hikmet-i tarik-i mevleviyeden imiş. Hikmet-i rabbani, otuz gün tamam oldu. Bu âsiyi bir hastalık tuttu. Zahir-i cüzî, manevi-i küllî bir hastalıktır. Otuz gün kadar da hasta olup gidemedik. Sonra kesb-i sıhhat ile on gün daha talim edip kırkinci günü semâ tekmlî oldu. Mezkur mevlevihanenin icra- yı ayin-i şerifi pazar günleri olmakla, yevm-i mezkurda bu abd-i âsinin sair dedegân misillü semahaneye duhulümü mumâileyh Kadri Dede Efendi'ye arz ile istizan ettiler. Onlar da mahnûn olup müsaade buyurdular, fakat âdet-i mevleviyan, ikmal-i semâ edenler yevm-i âyinde semahanenin küşadından evvel, yani saat dört-beş raddelerinde dedegân ile sekiz - on mevlevî tennure giyerek ve mutribde dahi birkaç mevlevî nây ve kudüm vurarak bir acemi talimi icra edilip, ba'de alel usûl vakt-i muayyende sâir dedegân ile beraber semahaneye duhul olunurmuş. Kezalik bu âsi hakkında dahi o kaide icrâ olundu. İşte o günki pazar idi. Cananımız, sultanımız Osman Bey Efendi'ye beyan-ı hâl ile mevlevihaneye teşriflerini rica ettim. Onlar da kabul ederek bade'z-zuhur teşrif buyurdular. Ve bazı ihvan dahi bu âsiyi görmek için o günde mevleviha'nede hazır idiler. Fakirin boyu uzun ve sakal ve bıyık betamamha, mevleviye mahsus sakal ve bıyık idi. Hatta bıyıklarım o kadar terbiyeli ve düzgün idi ki bazı ihvan: "Ya İbrahim Efendi! Bu senin bıyıkların satılmak mümkün olsa, yüz aded Osmanlı lirası verip alır idik" derler idi. İşte böyle endam ile, tesadüfi mevsim bahar. Beyaz tennure ve şalâkı hırka ve kutnisi gayet güzel sikke-i şerife, güzel ve rengi a'lâ pek yakışmış idi. Velhasıl o gün züvvar"bu fakirin seyrine gelmiş idi. Hatta isabet-i ayından havf ile bazı ed'ıyyeler kıraat ederdim. Mevsim bahar olduğundan o gün züvvar pek çok idi. Vaktâ ki meydancı dede bülend- âvâz ile? "Semahaneye buyrun" salâsını eda edip, dedegân sûr-ı İsrail'e mutavaat eder gibi kabirleri olan hücrelerinden birer birer meydan- ı muhabbete baş göstermeye başladılar. O sırada bu âsi dahi dedem ile beraber hücreden topal etek ile, kervana karışır gibi baş gösterir göstermez dedegânın o cemiyet-i kübrasını gördükde, sultan-ı âşk tamamiyle vücudumu istila edip kendimden geçtim. Ancak ayaklarım zaruri hareket ederdi. Gözlerim ve rengim mevta göz ve rengi haline girmekle yanımda bulunan dedem, fakire haf târi oldu zanniyle nasihat ve teselliye kıyam etti. Bu fakir dedim ki? "Hayır bu hal havftan değildir, belki melal-i âşktır." Bunun üzerine? "Maşallah! Öyle

ise teşekkür ederiz, âşk ile memlû olan canınızı tebrik ederiz.” deyî buyurdular. İşte bu hâl-i mestanelik ile dedegân ve züvvar karışık olarak semahâne-i âşkın cümle kapısından içeri girip, mahrem- sera-yı sultan-ı âşk olan meydan-ı muhabbet ki ancak bendegân-ı hâs-ı mahbub-ı Mevlâna olanlara ve bu âsi gibi kıtmir-i muhibb-i Mevlâna olanlara mahsus idi; işte burada hâs u âm fark ve temyiz olunarak (Bir kısmı cennette, bir kısmı cehen-nemdedir. Şûra/7) ayet-i kerimesi sırrının zuhuriyle (Onlar, Adn cennetine girerler.Ra’d/23) remzi gönlüme tulû etmekle, zaten sultan-ı âşk ile dolup iğne ucu kadar hâli kalmamış olan gönlüm, bu tulûattan hasıl olan tecelliyata tabâver mukavemet olmamakla semahanenin kapısından içeriye ağlayarak, ilk ve sağ ayağımı bastıkda gözyaşım fakirden evvel semahanenin zemini bûs etti. Bir kaç ayak ileri varıp usul-ı dedegân üzere Hazreti Şeyhin makam ve postuna başkesmek için başımı aşağı indirdikde iki gözlerimden akan yaş, hırkanın önüne bir hatt-ı müstakim çektiği görülmekle (Dosdoğru olan yol işte budur. Al-i İmran/51) nidası can kulağıma geldi.

Oradan muhiplere mahsus olan mahal ki, semahanenin ufak kapısının sol cihetindedir. Bu hal-i mesti ile oraya çekilip sair muhiblerin alt tarafından (Allahı ayaktayken de, otururken de zikir edin. Nisa/103) işaretiyle kıyamda muntazır-ı didâr-ı Hazreti Şeyh oldum. Gözlerimin hâli perişan olduğundan etrafa nazar edemezdim; fakat Hz. Şeyhin teşrifi teehhür ederek biraz ziyade kıyamda durduğumuzdan, şu müddet zarfında hararet-i âşk-ı cûzi teskin, yani sütün köpüğü iner gibi az bir sükûnet hasıl olmakla başımı kaldırıp bir göz ucuyla etrafa nazar ettiğimde onu gördüm ki Osman Bey Hazreti Şeyhin postu olduğu mahallin arkasında kıyamda başını direğe dayamış, gözleri dolmuş, fakirin haline hayran-ı sergerdan olmuş nazar ediyor. İşte bu hâl, kâl ile tarif olunamaz bir hâldir . Her kimin ki sefine-i vücudu bu diyar-ı âşka uğramış o bilir. Az kaldığı o demde sefinemiz bütün bütün gark-ı derya-yı âşk olsun. Hemen olmak derecelerinde iken merd-resn olan Hazreti İlyas-veş Şeyh Efendimizin teşrifi ile cümle kapısında olan nöbetçi asakiri tarafından: “Has dur, selam dur!” nidası ile eslihalarının şakırtısı fakiri âgâh ve haberdâr-ı varta-i girdaptan halas etmekle, hemen sefinemizi dümen-i akıl-ı maaş ile o vartadan çevirip, muntazır-ı didâr-ı mürşid oldum. Hazreti Şeyh, ale'l-usul: “Esselamu aleyküm” deyî başkesmesiyle beraber cümle dedegân birlikte başkesip⁵ Meydancı Dede Efendi tarafından redd-i selam olunup, öğle namazının edasına meşgul olduk. Malum ya, ibtida alem-i ervahta, min cihetir’ruhaniye eda olunan salat-ı huzurdur. İşte bu fakirin dahi ibtida sülûkumda eda ettiğim salat-ı âşk ve muhabbet bu namazdır. İşte sadât-ı kiram ve pîran-ı izâm hazeratının nice yüzbin derd ve bela ile kûy-ı canan-ı hakikate açmış oldukları bir cadde-i azîme ve tarik-i müstakime bu saatden itibaren kadem- mihade oldum. Bade’s- salat herkes(in) yerlerine ve makamlarına ricat etmeleriyle, fakir dahi mesken-i âşk ve belam olan makama avdet ederek bûs-ı zemin birle oturdum.

Li eclin rasûlûn mübin
İderler bûs-ı zemin

Makam-ı âli-i cenab-ı mutrıbdan hazin hazin bir sada-yı hûb ile aşr-ı şerif kıraat olunmağa başlanınca bir müddetçik başını perde-i hicaba çekmiş ve bir köşede gizlenmiş olan sultan-ı âşk kema fi's-sâbık ve belki maa ziyadetin tevabi ve saltanatı ile meydan-ı muhabbete kadem-nihade ve tahat-ı hükumete cülus ile emr ü fermanını neşr ve ilana başladı. Bu defadaki cülus fevkalade şiddetli olmakla zimam-ı ihtiyarım zaruri dest-i âşkımdan kurtulup, muğayir-i huzur ve edeb bir hal zuhuruna meydan vermemek üzere başımı ayağa eğip, kâffe-i cevarih ve izamla belki her zerre ve mûyum ile müteveccih cenab-ı sultan-ı âşk olup: “Ya Mevlâna! Bu kemter kıtmirin Hazreti Süleyman’ın huzurunda olan bir mîr-ı zaif kadar kuvvet ve kudret tutmazam. Bu meydan-ı muhabbette sırrımı faş edip sermaye-i ezel ve ebed olan muhabbetimi elimden kedilere kaptırma.” diye niyaz ve tazarru ile iki gözümünden bârân-ı nisan-veş rahmet sularını akıtmağa başladım. Bunu müteakip Dede Efendi de mutrıbdan na’t-ı şerife başladı. Na’t-ı şerif bir bahr-i bî- payan olup akibinde Nâyzen Dede Efendinin taksime bed’ ile, sair nâyzenlerin demlenmesi⁶ dahi kâbil-i arz ve beyan olmayan başka bir bahr-i umman olmakla, işte bu halde (Birbirleriyle karışıp karşılaşmak üzere iki denizi salıverdi. Rahman/19) ayet-i şerifi sırrı zuhur edip, rakip olduğum sefine-i vücud emvac arasında çalkanmağa başladı. Ve o dereceye vardı ki, vücud-ı cismanide olan hareket-i hafiye-yi ashab-ı yemin ve ashab-ı şimal müşahade ettikleri gibi, Hazreti Şeyhin ve yanında post-nişin olan müşarunileyh Kadri Dede Efendi hazretlerinin nazarları dahi ale’t-tevali bu fakirde kalmış olduğunu muahhıran ihvan tarafından haber aldım. Hatta Sultan Veled devrine bed’ olunmak üzere hîn-i kıyamda nazar-ı fakiri müşarunileyhanın vech-i şeriflerine tesadûf etmekle, bu âsiye nazar-ı kempâ eserleri olduğunu gördüğüm gibi müşarunileyha dahi gözlerimin perişanlığından, meygede-i âşkdan yeni çıktığımı ve pîr-i muğan olan sultan-ı âşk elinden yeni kurtulduğumu hissetmişlerdir.

1 Belli bir tarikatın müntesibi olunmasına rağmen, tarikata girmeden başka bir tarikat-tan da hırka giymek istenirse bu geçişe teberrük ismi verilir.

2 Tarikata yeni intisap eden nevnıyazın başına giydirilen sikke ile o kişi tarikata kabul edilmiş olur

3. Muhip derecesinde Mevlvî olanlar sürekli dergâhta kalmadıklarından, dergâha geldiklerinde kendileriyle ilgilenmek üzere bir dede görevlendirilirdi.

4. Mevlvî mukabelesini seyretmek ve musıkı ziyafetinden feyz almak düşüncesiyle dergâha gelenlere züvvar ismi verilir. Bunlar için, semahaneden parmaklıkla ayrılmış yerler hazırlanmıştı.

5. Baş kesmek: Şeyhin veya tarikat içinde mevki sahibi bir büyüğün karşısında tazim ile eğilmek. Ayak mühürlendikten sonra, sağ el kalbin üstüne ve sol el böğre doğru konarak baş, biraz öne doğru eğilmek suretiyle vücudun aldığı şekil.

6. Demlenmek/dem tutmak: Mevlvî ayinlerinde ilk taksimde neyzenbaşı taksim ederken, öbür neyler, taksim edilen makamın durak perdesini üflerler ki buna dem tutmak denilir. (Musiki Ans. Yılmaz Öztuna. s.216)

Sultan Veled devrine bed' olunmakta züvvarın cümlesi bu âsinin ahvaline hayran-ı sergerdân olup, her birisi lisan-ı hal ile:

Ey arûs-ı mahrem-i sultan-ı âşk

Daima kalsın yedinde câm-ı âşk

diye tebrik ve tebşir ederler idi. Devir tamam olup eller omuzda, başlar kesik olduğu halde,

Halk-ı âlem yılda bir kez ıyd için kurban eder

Dem be dem saat be saat ben senin kurbanınam

diyerek huzur-ı Hazreti Şeyhe müteveccihen birinci semâ'a bed' olundu sultanım.

Ayin-i şerife hitam verilmekle herkes hücrelerine gittiği gibi fakir de dedem ile beraber hücreye gittim. Osman Beyefendimiz dahi lütfen teşrif ile sigara ve kahve nûş ederek fakirin hal-i perişanını istifsar tariki ile: "Nasıl oldunuz bugün? Fevkalâde mestanelik kaplamış idi." dediğinde dedem buyurdular ki? "Doğrusu cümleten tahsin ettik. Cenab-ı Hak aşk ve şevk ve muhabbetlerini müzdad eylesin; âşık-ı sadık bir mevlevi fukarası olacaktır." Biz böyle muhabbetde iken daire-i hazret-i şeyhden bir dede gelip fakire? "Buyurun, sizi Şeyh efendimiz istiyor." dediler. Derhal kıyam ile dedemden ruhsat ve Osman Beyden izin alarak, 'acaba bir küstahlık' mı vaki oldu? Zira hal-i mestide idim, bilemem' diye tefekkür ve hicab ile huzur-ı Hazret-i Şeyhe çıkıp, abad-ı mevlevi üzerine başkesip, kapısında durdum. Hazreti Şeyhin vekili olan sâlifü'l-beyan Kadri Dede Efendi hazretleri de zaten Hazreti Şeyhin dairesinde ve odasında birlikte olup dergâh-ı şerife, dedegâna emir ve nehiy ederler idi. Müşarunileyh Kadri Dede Efendi hazretleri buyurdular ki? "İbrahim Efendi Şeyh Efendimiz semâ ve âhvalinizi gayet tahsin buyurduklarından fevkalâde müteşekkirdiler. Biz de mahnûn olduk. Sizi nazar-ı Hazret-i Mevlâna efendimize havale ile tebşir ve takdir ederiz." O saatte fakir kalben ruhaniyyet-i Hazret-i Mevlâna efendimiz hazretlerine müteveccih olup bildim ki bu iltifat bilvasıta Hazret-i Sultan-ı aşk canib-i ulyasındandır. Asla ve kat'a nutka kadir olamayıp, yalnız başımı kesip yani eda-yı teşekkür ile huzurda ve kıyamda beş dakika kadar durdum. Derunumdan kıtmir- veş sızlanarak Cenab-ı Mevlâna efendimizin atabe-i saadetlerine yüz koyup merhamet-i devletlerine sığındım. Ba'de müşarunileyh Dede Efendi hazretleri: "Buyurun, istirahat edin." fermanı ile başkesip dışarı çıktım. Daire-i âli kahve ocağında fakir gibi muhib ihvanlar olup fakiri salıvermeyip kahve ocağına aldılar. Onlar dahi? 'Bugün mevlevîhanede sizin muhabbet ve sohbetinizden başka muhabbet ve sohbet yoktur azizim." diyerek fevkalâde iltifatlar buyurdular. Ba'de sair ihvanlarımız ve Osman Beyefendimiz hazretleri ile dersâdete avdet ederek, hanelerimize ric'at ettik. Ertesi hafta yevm-i pazar yine kemâ fi's-sâbık dergâh-ı şerife yalnızca gittim. Ale'l-usûl semâhaneye girdim. Lâkin na't-ı şerif kıraatı ile, nâyların taksiminde yine fakirde eski hal bakîdir; yani gözlerimden akan yaş, hırkayı suya batırmuş gibi ıslatıyor. Bu halde dedegân ve cümle ihvan hayran-ı sergerdân

idiler. Ba'de's- semâ hücreye gittim; bazı ihvan ve dedegân birbirleriyle muhabbet için teşrif ederler idi. Ve fakirden sual edip: "Canım efendim ne çok ağlıyorsun, yani gözleriniz kan çanağı gibi oluyor, buna tahammül olunmaz; azıcık aşkınızı teskin etmek için bir çare ve ilaç edin." derler idi. Dedem tarafından cevap olarak: "Pek a'lâdır. Sizin hasedinize dokunuyor." diyerek latifeler icra olunurdu. İşte her hafta pazar günleri kaleme gitmeyip, Kasımpaşa Mevlevihanesi'ne devam etmeye başladım. Nây meşk etmek murad olunduydu da her nasılsa müşarunileyh Kadri Dede Efendi hazretleri ruhsat vermeyip: "Sen nâyzen olma, semâzen-i fukaradan ol." diye irade buyurdular. Çünkü Dede Efendi hazretleri gayet zahid, müttaki, âbid leyl ü nehâr kelâmı kadîmi elden ve zikrullahı dilinden bırakmaz, yani bihakkın mevlevî fukarasından ve ehl-i yakinden ve bir dereceye kadar ehl-i mûkaşefeden idi. Bilemem sıhhatte ise Cenab-ı Hak ömür ve afiyet ihsan buyursun. İrtihal-i dâr-ı beka etmiş ise rûh-ı şerifini takdis ve makamını cennet eylesin amin.

Müşarunileyh Dede Efendi hazretlerinin kemal-i aşk ve şevkleri kendisini daima mestane etmiş ve gözleri mestaneliği yeni uykudan kalkmış gibi daima mahmur idi. Hatta yukarıda zikri sebkât eden ulemai billah hazret-i şeyhi a'zam Fehmi Efendimiz hazretlerinin gözleri dahi Dede Efendinin gözleri gibi mahmur idi. Ve öyle mahmûrâne nazar buyurur idiler. Mumâileyh Kadri Dede Efendi hazretleri Şeyh Ali Efendi hazretlerinin hadâset-i sinni cihetle vekilleri olup dergâh-ı şerifin her bir umûr ve hususatına nezaret eder ve Şeyh Efendi hazretleri dahi Dede Efendinin emir ve iradesiyle hareket eylerdi. Müşarunileyh Dede Efendi müteahhil olmayıp, şeyh efendi hazretlerinin ise bir hemşireleri olduğundan onu Dede Efendiye vermek efkârında oldukları halde, Dede Efendi razı olmamakla bilâhare meşayih-i mevlevî ve bâ-husus Hacı Hüsameddin Efendi hazretleri tarafından olunan emir ve irade üzerine zaruri rıza göstererek tezevvüc ile müşarun ileyh Şeyh Ali Efendi hazretlerinin eniştesi oldu. Müşaruniley Dede Efendinin o kadar züht ve takvası var idi ki hatta zıfâf gecesi saat üçe kadar âdet-i kadimeleri üzere tilâvet-i Kur'an ile meşgul olup, ba'de Şeyh Ali Efendi hazretleriyle sair ehl-i beyt-i âliyi odasına cem' ve celp ederek pek çok muhabbet, pend ve nasihat ettikten sonra herkes odalarına çekilip Dede Efendi hazretleri odalarında harem-i âlîleri ile kalmışlardır. Ve öyle düğün ve cemiyet icra edilmeyerek âdet-i kadime üzere selamlıkta, yani daire-i hazret-i şeyhte bazı komşu ve ihvan-ı tarikat ile birlikte akşam taamı olunup, sonra salat-ı 'işâ cemaatle eda edilerek hazreti şeyhle beraber harem-i saadete teşrif buyurmuşlardı. İşte evsâf-i âlîleri kaleme gelmez bir sultan idi. Öyle, 'şeyh efendinin eniştesi oldum' diye ahval ve efkârı asla ve kat'a tağyir etmedi. Müşarunileyh Dede Efendinin min tarafi'llâh bu abd-i âsiye olan şevk ve muhabbetleri iktizasınca günbegün zühd ve takva ve aşk-ı Mevlâna tezayüd etmeye başladı. O dereceye reside oldu ki artık eyyam-ı sairede dahi arasına mevlevihaneye gitmeye başladım. Ve ekseriya cuma günleri mevlevî elbisesini iksa ile müşarunileyh dede efendi hazretleri ile beraber Hazreti Eyyüb Ensari efendimiz hazretlerinin civar-ı âlilerinde Bülbülderesi'nde müşarun ileyh mesnevihan Hazreti Hüsameddin hazretlerine gider(di)k. Çünkü müşaruni-

leyh Hüsameddin Efendi hazretlerinin mesken-i saadetleri evvela der-i saadette Hacı İvaz Camii-i şerifinde olup muahhiran kendilerine olunan işaret-i maneviden dolayı Eyüb'de Bülbulderesi'nde olan dergâh-ı âlîye teşrif buyurdular ki orada kendi hocaları medfun idi. Lakin onların künyelerini bilemem. İşte böyle cuma günleri dede efendi hazretleri ile birlikte Hüsameddin Efendi hazretlerinin dahi teveccühât-ı kudsiyelerine nail olurdum. Artık Tezayüd-i aşk ve muhabbet vücud fanusundan şulebâz olduğunu dede efendi müşahade ettikçe teveccühât-ı kudsiyelerini onlar da ziyade ederler idi.

O dereceye geldi ki dede efendi hazretlerinin ruhu ve canı gibi oldum. Birgün böyle tezayüd-i aşk ve şevkımdan Şeyh Ali Efendi hazretleriyle dede efendi hazretleri bahs ve hikaye ederek buyurmuşlar ki: "Vakıa İbrahim Efendi çilekeş değildir, muhibdir. Lakin manen çilekeşleri pek çok geçmiştir. Binaenaleyh bunu bu daireye alıp, şeyh köçeği^s yapalım." diye karar vermişler. Bu âsinin bu karardan haberim yoktur. Daire-i hazret-i şeyhde bulunan çilekeş Abdullah Efendi işitip, bu âsiye tebşir etti ki: "Sana bir müjdem var. Seni şeyh dairesine alacaklar, şeyh köçeği olacaksın." dedi. Bu tebşirden ruha gelen şevk ve muhabbet-i Hazret-i Mevlâna'yı tarif edemem. Çünkü 'zahir, batının ünvanıdır' fehvasınca, böyle zahiren olan terakkiden batının dahi terakki olduğunu istidlal eder.

Ehl-i tarihin malumu olduğu üzere mevlevihanelerde olan çillekeşler, matbah-ı şerifte hizmet ile mukim olup, ancak bu çilekeşlerden birer veya iki çilekeş yukarı şeyh dairesine alınıp, hazret-i şeyhin kahve ocağında hizmet ederler ve bunlara şeyh köçeği tabir olunur. İşte o günki pazar idi. Doğruca gelip daire-i hazret-i şeyhde ve kahve ocağında oturdum. Mumâileyh Abdullah Efendi, İzmirli ve Sultan Bayezid'de kâğıtçı olduğu halde dükkanını akrabasından birisine verip, mevlevihaneye gelip çilekeş olmuş idi. Ve kendisi gayet ahab ve güzel bir zat idi. Mumâileyh Abdullah Efendi gelip: "Buyurun, seni istiyorlar" dedi. Bu âsi de kemal-i şevk ve muhabbetle, huzur-ı hazret-i şeyhe dahil olup, kema fi's-sâbık usul-ı tarikat-i aliyye üzere başkesip kapı yanında durdum. Müşarunileyh Kadri Dede Efendi hazretleri buyurdular ki: "Şeyh Efendi hazretleri buyuruyorlar ki, bizim İbrahim Efendi ehl-i muhabbet ve hizmet olduğu ve pazar günleri dairemize bazen büyük zevat-ı kiram teşrif edip, onlara layık ile hizmet edilemediği cihetle, yevm-i mezkurda burada hizmete mukim olabilirsiniz." Fakir cevabımda: "Efendilerimin hakk-ı kemteride olan lutuf ve inayet-i aliyeleri zaten derece-i nihayete varmış olduğundan bunun teşekküründen âciz iken şimdi bir de hizmet-i hazret-i mürşidaneleri ile çerağiyet fermanınızı bir can ve baş ile aldığımın değil, el ayak ile, baş ve can ile bil- iftihar hizmetle ser-i mû kusur etmeyeceğimi maa't-teşekkür arz ederim." Niyaz ile başkesip dışarı çıktım. Mumâileyh Abdullah Efendi ile beraber kahve ocağına geldim. Mumâileyh bir post getirip odanın bir tarafına koyup: "İşte azizim, senin de budur postun/buradan bulursun dostun." diyerek ve "nida-yı 'yâ hû' ya kulağını ver. Cevap olarak 'eyvallah' de" gibi bazı tenbihat ve nasihat icrasında oldular. Halbuki mumâileyh tamamı ile ahval-i fakiraneme muttali olmadığından bilemiyor ki, bunun mürebbisi aşktır. Aşk sahibi, edib ve müs-

takim ve her bir hizmette mâfevkini mahnûn eder. Velhasıl o gün pek şiddet göstermeyip, şöyle âdi hizmetler ile meşgul oldum. Ertesi pazar günü ale's-sabah fakirhaneden mevlevihaneye geldim. Daha daire-i hazret-i şeyhde kimseler yoktu; yalnız kahve ocağında Abdullah Efendi vardı. Dedim ki: "Erenler müsaadeniz olursa hazret-i şeyhin odasını süpüreyim ve bazı tezyinat edeyim." "Pekâlâ olur, siz buranın çilekeşi gibi oldunuz. Daha bize danışmak yoktur. Böyle hizmetleri siz bizden âlâbilirsiniz. Sizi onun için buraya aldılar." dedi. Bu fakir bismillah deyip hazret-i şeyhin odasının evvel emirde yorgancı gibi bütün perde ve döşemelerini indirip, yukarıdan aşağıya kadar özenerek bir süs verdim. Gayet alâ oldu. Abdullah Efendi gelip gördü ve "Bunu sen yapmadın, belki taife-i cinden bir hayli cemaat gelip yapmışlardır." diyerek taaccüp etti. Biraz müddet sonra müşarunileyh Kadri Dede ve Şeyh Ali Efendi hazeratı harem-i âlîlerinden 'hazeratı harem-i âlîlerinden 'Yâ hû'diyerek çıktılar. Derhal süratle istikbal ettik. Dede Efendi hazretleri buyurdular ki; "Odanın penceresinden gördüm bugün gayet erken teşrif buyurdunuz." Fakir sükût ettim. Abdullah Efendi dedi ki: "Erken teşriflerinin sebebi şimdi eserinden malum-ı devletiniz olur." "Hayır olsun, ne var?" diyerek oda kapısının perdesini kaldırdı. Odaya girdiler, odanın halini görüp müşarun ileyh dede efendi hazretleri şöyle tebessümane, o mahmur gözleri ile yüzüme nazar edip, bir başka teveccüh ve ihsan ettiler. Ve gayet tahsin ve aferin ile hoşnudiye-i kesire gösterdiler. Bu fakir de dede efendi hazretlerinin bu teveccühat-ı kudsiyeleri şarabından bir mest olduk ki, işte o gün bu mestanelik sayesinde ettiğim hizmet fevkalade idi. Akşamı fakirhaneye avdet için ruhsat talep olunduğunda, dede efendi buyurdular ki? "Eğer bir mani yok ise bu gece burada misafir olasınız. Hazret-i Mevlâna efendimizin pilavlarından⁹ tenavül edersiniz, mahz-ı feyzdir." buyurdular. Fakir de: "Emir ve ferman efendimizindir." dedim. Ve o gece orada kaldım. Çünkü mevlevihanelerde mukabele-i şerif akşamı yani o gece matbah-ı şerifte bulunan çilekeşler, bade'l-asr matbahın kapısını kapayıp, içeriye bir ferd-i aferide koymayarak büyük kazan ile pilav pişirirler. Akşam namazından sonra dedegân matbah-ı şerife cem' olup, o pilavdan tenavül ederler ve daire-i hazret-i şeyhe dahi bir kap ile mahsus o pilavdan gelir. İşte o akşam orada kaldım. Gece civar olan ihvan, hazret-i şeyhe gelip saat dört ve beşe kadar muhabbet buyurdular. Ba'de herkes yerlerine gittiği gibi fakir de Abdullah Efendi ile kahve ocağında istirahat ettik. Sabahleyin Hazret-i Şeyhden ruhsat alarak fakirhaneye gelip mevlevî elbisesini kalem elbisesine tebdil ederek kaleme gittim. Lâkin bu dergâhın gece muhabbeti derunumu yangın ateşi gibi sarmağa başladı.

1 Belli bir tarikatın müntesibi olunmasına rağmen, tarikata girmeden başka bir tarikat-tan da hırka giymek istenirse bu geçiş teberrük ismi verilir.

2 Tarikata yeni intisap eden nevnîyazın başına giydirilen sikke ile o kişi tarikata kabul edilmiş olur

3. Muhîp derecesinde Mevlvî olanlar sürekli dergâhta kalmadıklarından, dergâha geldiklerinde kendileriyle ilgilenmek üzere bir dede görevlendirilirdi.

4. Mevlvî mukabelesini seyretmek ve musıkı ziyafetinden feyz almak düşüncesiyle

dergâha gelenlere züvvar ismi verilirdi. Bunlar için, semahaneden parmaklıkla ayrılmış yerler hazırlanmıştı.

5. Baş kesmek: Şeyhin veya tarikat içinde mevki sahibi bir büyüğün karşısında tazim ile eğilmek. Ayak mühürlendikten sonra, sağ el kalbin üstüne ve sol el böğüre doğru konarak baş, biraz öne doğru eğilmek suretiyle vücudun aldığı şekil.

6. Demlenmek/dem tutmak: Mevlevî ayinlerinde ilk taksimde neyzenbaşı taksim ederken, öbür neyler, taksim edilen makamın durak perdesini üflerler ki buna dem tutmak denilir. (Musiki Ans. Yılmaz Öztuna. s.216)

7. Kabahatli yerinde kullanılır bir tabirdir. Kabahatin derecesine göre değişen cezalandırma yol ve usülleri vardır.

8. Nev-niyaza bu isim verildiği gibi şeyhin hizmeti için görevlendirilen matbah canına da köçek denir.

9. Pirinç, et, soğan, nohut,kişniş ve fıstıktan mürekkep olmak üzere cuma ve pazertesi geceleri merasimle pişirilen bu özel pilavın mevleviler arasındaki adı lokmadır.

MEHMET DURSUN

NOTLAR II

Resimler sona erdi

Gittin
Gün de duygularla eridi gitti
Denizde sonbahar
Yazda hüznün hazırlığı var
Gemiler limanlara küskün
Kahırlar yakar
Sığara da gidermez yalnızlığımı
Çay da kahve de
Sınavdan geçiyor aşk
Özlemlerin şafağında
Siyah resimler
Fırtınalı kafiyeler arasından
Günah doğurgan bir gece sanki
Yakıyor yaşamın yüreğini

Gittin
Yağmurlar unuttu beni
İçim çöl
Aktım sıcak denizlere
Denizler tuttu
Oturdum kalktım, kalktım oturdum
Mavi düşlerimle
Sular kan renginde resimler soludu sevgime
Resimlere aldandım erimedi kar'ım
Bu temmuz da duldalar aldattı beni
Yalnızlığa tutuklandım
Dualar okuyup renklerin depremine
Yeni yorumlar getirdim öykülerime

Gittin
Karanfil kokulu mektuplar geldi
Gönlünden gönlüme selâmlar getirdi
Okudum gözlerinin denizini
Gizemini
Bir tenhalık geçti tenimden
Terledim

Duygularım ürperdi
Ağır çekim uykulara daldım
Saçların rüyalarımına karıştı
Bu yalnızlık bu tenhalık eksilmedi yüzümden
Uykulardan çıktım kan ve ter içinde
Sen gittin resimler sona erdi

Hiç karamsar olmadım esmerliğine günün
Başboş yağmurlar üstümüze kırılır bir gün
Hangi hüzne açılır bilemem kapılar
İçimizin camlarını elbet kırar dualar
Estersin süremlerin rengi değişir
Estersin kızamıklar serpilir toprağıma
Ateş ve humma nöbetleri vebal altındadır
Gel bir yağmur ağırlığında dağıl rüyalarım

RAHİMİ KAYA

AŞKIN DİLİ YOK

güzel bir tanım
güzel bir tanımdır sadece
aşkın dili yok orda yalnız yalnızlık

söylersem eksik kalır
bir yerlerin kırılır
aşk bizatihî hukuktur başka hukuk tanımaz

susmak daha güzel olurdu
körü körüne susmak
çözen olmadı gözyaşını
olmayacak

bu yangında eriyen kızgın cevher
hangi kalıpta soğuyacak
bu kadim ırmağa neresinden
hangi suyla bağlanacak alınıyazın

müşkül bir adam
hurdahaş bir kadın

susmak daha güzel olurdu bizatihî susmak
aşkın dili yok orda yalnız ayrılık

NECİP TOSUN

ÖYKÜDE AÇIKLIK KAPALILIK

Pek çok okurun okuduğu bir öykü ile ilgili olarak “çok soyut, kapalı, hiçbir şey anlaşılmıyor” dediğini sık sık duyarız. Bu söz aslında, okurun, öykü karşısındaki kayıtsızlığından çok, öykünün iyi bir öykü olmadığına yönelik bir olumsuzluğa işaret eder. Peki bu yargı doğru mudur? Yani okurun anlamadığı her öyküyü kötü olarak nitelemek mümkün mü? Ya da soruyu şöyle soralım: Anlaşılmazlığın tek sorumlusu yazar mıdır, bu sorumlulukta okur nerede durmaktadır?

Aslında soyut yaklaşımlar ve kapalılığın, öykünün gerekleri ve yazarın seçimi yanında, okurun okuma serüveni ile de ilgili olduğunu söyleyebiliriz. Yani bir metnin anlaşılmaz olmasının tek sorumlusu (her zaman) yazar olmayabilir. Yazar bazen metnin açılımını ve paylaşım şiddetini, okurun dikkat ve birikimine bağlamış olabilir. Onun okuma sürecinde öyküye katılmasını ister, onu içeriye çağırır. Öykü ancak böyle kendini ele verecektir. Ama okur bu okuma serüveninde gerekli dikkat ve özeni göstermezse içeri giremez. Bu anlamda okuma serüvenini ciddiye almayan okur için “kapalı”, “fazla soyut” yaklaşımlarının haklı bir yanı yoktur.

Ama bir de, hiç de öykünün gereği olmayan yaklaşımlarla oluşturulan ve okurun bütün dikkatine rağmen içeri giremediği öyküler vardır. Bu öyküler, sadece yazarın kafasında olan ve çok özel çağrışımlarla oluşturulmuş âdeta okura bulmaca çözdüren öykülerdir. Bu öykülerde yazar sanki bir “anlamsızlık” peşindedir. Sadece yazarın kendisinin anlayabileceği şifrelerle öykü oluşturulur. Yazar, öykü boyunca anlamı örter. Âdeta öyküyü ele vermemek için çırpınıp durur. Kendi sembollerine, işaretlerine boğulur. Burada asla öykü atmosferi ve doğallık söz konusu değildir. Anlatılmak istenen, deri-ne, daha derine gömülür. Örneğin seksen sonrası, hemen hemen sanatın her alanında böyle bir yaklaşım gözlenmişti. Kapalı, hiçbir anlama tekabül etmeyen aşırı soyutlamalar ve sembollerle öyküler oluşturulmuştu. Ama bunlar öykünün kendi gerekleri değildi ve dönemsel temelleri vardı (12 Eylül baskısı, içe kapanma, bireysellik, özeleştirme vs.). Bu eğilim için getirilen eleştirilere katılmamak mümkün değil. Ama bu yanıltan yola çıkılarak, şimdilerde gözlenen, modern öykünün ulaştığı imkânları gözardı eden bir “açıklık” dayatması da bir başka yanlış olsa gerek. Çünkü nasıl anlaşılmazlıkla bir değere ulaşmak mümkün değilse, sadece anlaşılır olmakla da bir değere ulaşmak mümkün değildir. Belki doğrusu ürünün dayattığı, doğal atmosfere uymaktır.

Hiç kuşkusuz, öykücünün ilke olarak “kapalı anlatmak”, “anlaşılmaz olmak” gibi bir “amacı” olamaz. Çünkü Haldun Taner’in de dediği gibi “Açık seçiklik, sadelik yazarın birinci nezaket borcudur.” Yazar, yazarak, ikinci kişiyle iletişim kurmayı seçtiğine göre, bu yolu tıkayacak yaklaşımlardan kaçınmak durumundadır. Söylemek istediklerinin üstünü örtmemeli hatta bilakis açmalıdır. Ne var ki herkese ulaşayım diye, öykünün hakkını da yememeli, onu doğasından uzaklaştırarak, mahremiyetinden soyup çırılçıplak bırakmamalıdır.

Öykü, zaman zaman yazarına, kimi soyut yaklaşımları, anlamı örtmeyen bir kapalılığı dayatabilir. Ama bu, sun’î bir girişimden öte, yapısaldır. Çünkü öykü, yapısı gereği üç-beş sayfadan oluşturulan bir dünya olduğu için, bir çok olmazsa olmazlara ihtiyaç duyar. Öykü her şeyi kısa, yoğun, vurucu ve net anlatmalıdır. Ve gereksiz kelimelere yer vermemelidir. Çünkü öykü, bu kısalıkta anlam yoğunluğunu yakalamak durumundadır. İşte öykü bütün bunları, her zaman sade ve açık bir anlatımla gerçekleştiremez. Çünkü öykücü bu üç-beş sayfada, bu kadar gerekleri (kısalık, yoğunluk, anlam zenginliği, vuruculuk, netlik vb.) yerine getirebilmek için, bazen kaçınılmaz bir şekilde, soyutlamalara, simgelere, göndermelere, bilinçaltı çoğaltmalarına ihtiyaç duyar. Burada amaç, anlamı örtmek değil, çağrışımı bol araçlara gönderme yaparak, anlamı zenginleştirmektir. Bu araçlarla okuyucunun muhayyilesi ve dikkati yardıma çağrılır. Paylaşım artırılmaya çalışılır. Anlattığı şeyin gereklerinin yerine getirilmesinden ve anlamın derinleşmesinden başka amacı yoktur. Değilse, hiçbir öykücü, anlattığı şeyin hayata dokunmasından alınmaz, kompleks duymaz.

Bu nedenle açıklık ve kapalılığı bir başına, öykünün değerine ilişkin mutlak bir ölçü olarak kabul etmek zordur. Örneğin M.Ş. Esendal’ı düşünelim. Açıklık ve sadelik ile başarılımış öykülere en iyi örnek Esendal’ın öyküleridir. Ama bunu genelleştirip, Esendal’ın bütün öyküleri için aynı şeyi söyleyebilir miyiz? Kuşkusuz hayır. Kaba bir tabirle; Esendal’ın bu yaklaşımla oluşturduğu yüz öyküden en az otuz’u kötü öykülerdir. Ya da yoğunluk ve biçim ustalığına örnekler: Kafka, Faulkner. Bunlar için de benzer örnekleri vermek mümkün. Kısaca anlaşılır olmakla değer arasında doğrudan bir örtüşmüşlükten söz etmek zordur.

Sonuç olarak yazar, yazma serüveninde, başta belirttiğimiz “nezaket borcunu” yerine getirecek, okur da, yazarın “seçimleri”ne, okuma serüveninde dikkat ve özenle karşılık verecektir.

TURAN KARATAŞ

ŞİİRİ HAYATIMIZDAN KOVDUK MU?

Şiir üzerine söylenmiş onca söze karşılık “yeni” ne söylenebilir kaygısı içimizi burksa da, şiir üzerine konuşmak, ona dair yazmak ayrı bir mutluluk veriyor insana. Kalemî kâğıdı elime alıp yazmaya yeltendiğim her seferinde, yüzyıllar öncesinden, som bir samimiyetle söz erbâbına seslenen büyük mutasavvıf, Şeyh-i Ekber Mevlâna’nın sesini duyar gibi olurum:

Dünle beraber gitti, cancağızım.

Ne kadar söz varsa düne ait.

Şimdi yeni şeyler söylemek lâzım.

Bir başka tedirginliğim de, binlerce yıldan beri varolagelen şiirin, bağlayıcı ve kesin hükümlerle izahının imkânsızlığını kavramış olmamdan kaynaklanıyor. Neredeyse, su üzerine yazılan yazılar mesabesinde, şiir üzerine söylenen sözlerin çoğu. Her şeye rağmen, şiire ilişkin bir problemi, kısaca izah etmek, doğrusu gündeme getirmek zorunda hissediyorum kendimi.

Ahmet Hamdi Tanpınar’ın şiir için söylediği şâhâne bir dörtlüğü hep hafızamdadır:

Sarışın buğdayı rüyalarımızın

Seni bağrımızda eker, biçeriz,

Acılar kardeşin, teselli kızın,

Zengin parıltınla dolar gecemiz.

Şiirin, zengin parıltılarıyla gecemizi doldurduğu, rüyalarımızın sarışın buğdayı olduğu demler, sanki geride/geçmişte kaldı diye düşünmekten kendimi alamıyorum.

“Şiir, eskiden ne kıymetli mücevher, şairlik, ne büyük meziyeti. Saltanatlar içinde şairlerin de sultanları oluyor; devirlerini sihirli mısralarıyla büyüleyen şairlere ‘melikü’ş-şuarâ’, ‘sultanü’ş-şuarâ’ unvanları veriliyordu.(...)”

Söz, muztarip ruhları avuturdu; ölümü korkunç karanlığından kurtarırdı; neşe ve şevk dolu ruhlara ise, görünmez kanat olarak, semaların kapılarını açardı.”¹

Bugün, rüyalarımızdan ve gecelerimizden kovulan şiir, hayatımızın neresinde duruyor? Günlük meşgalelerimiz arasında ona ne kadar yer ayırıyoruz? Ya da şöyle soralım; “Şiir, (yani) sanat ve medeniyet tarihinin bu en eski ve en uzun saltanatlı ‘söz sanatı’ bugün hâlâ eski kıymetinde midir?”²

Bu ve benzeri sorulara olumlu cevaplar verebilmek için, Türkiye’de yaşamıyor olmak gerekir. Gerçi bütün dünyada, şiirin kıymetten düştüğü çeşitli vesilelerle dile getirilse de, ülkemizdeki irtifa kaybı, başka memleketlerdekilere nazaran daha hızlı olmuştur.

Bu olumsuz gidişatın sebepleri sayılamayacak kadar çoktur. Bunların başında, çağı kuşatan ve gönülsüz bir aklın ürünü olan teknoloji ve onun süreği olan vasıtalar, âlet ve edevat gelmektedir.

Bu cümleden olmak üzere aklımıza hemen hayatımızda önemli bir yer tutan kitle iletişim araçları geliyor. Artık yaygın adı ‘medya’ olan bu vasıtalar, şiiri hayatımızın dinamiği kılacağı yerde, ondan yüz çevirmiştir.

Daha on beş yirmi yıl öncesine kadar sayfalarında şiire yer veren gazeteler, artık duvar yazılarının ve batılı aforizmaların tutkunu olmuştur. Yurt geneline dağıtım yapan büyük gazetelerin kültür-sanat sayfalarında şiirin kendisini göremediğimiz gibi, şiir üzerine kaleme alınmış seviyeli denemeler, kapsamlı incelemeler ve araştırma yazıları da görünmüyor.

Yazılı basını tehdit etmekle kalmayıp şöhretini de elinden alan televizyon edebî ürünleri de tedirgin etmiş, tahtına göz dikmiş bir konumdadır. Başlangıçta, hikâye ve romanı ve tabii tiyatroyu hoyratça kullanan televizyonun, şiiri olumsuz etkilemeyeceği sanılıyordu. Televizyonun ülke geneline yayıldığı günlerde bu sorunu irdeleyen şair Cemal Süreya oldukça iyimserdi ve şöyle diyordu: “Televizyonun şiirde iki değişiklik yaratması beklenebilir: şiirin yaygınlığını arttırabilir, bir; bunun bir sonucu olarak şairi yürekendirip onu sözel (oral) bir yapı kurmaya itebilir, iki. Kişi, filmini gördüğü bir romanı okumaktan cayabilir. Ama televizyonda dinlediği bir şiiri okumak, yeniden okumak ona çekici gelebilecektir. Bu bakımdan televizyonun uzun dönemde şiir sanatına yararlı olacağı kanısındayım.”³

Bir zamanlar, şiiri besleyeceği ümit edilen televizyon, maalesef şiire göz kırpmadığı gibi, şiirsel damarımıza da görselin kirli yüzünü dayatmış, şiirin sihirli sesini çınlatan billûr kâseye itibar etmemiştir. Bir iki televizyon kanalında seyrekçe görülen şiire dair programlar, arzu edilen nitelikte olmasa da, şiirserverleri mutlu kılıyor, umutlandırıyor.

Söz buraya gelmişken, bir televizyon kanalında program yapan İbrahim Sadri’nin bu meyanda, takdire şayan bir hizmeti ifa ettiğini ve televizyonu şiire dost kıldığını belirtmeden geçmek kıymetbilmezlik, hatta insafsızlık olur. Her kanalda İbrahim Sadri gibi bir şiirserver, bir şiir dostu olsa, şiiri çağa esir olmaktan kurtarabiliriz.

Şiiri hayatımızdan kovan önemli unsurlardan biri de, günümüz insanının doyumsuz iştihasıdır. Baş döndürücü boyutlara ulaşan tüketim çılgınlığına ayak uydurabilmek uğruna, çoğu zaman masum ‘medar-ı maişet’ kaygısını

bahane eden insanoğlu, bütün mesaisini para kazanma hırsına tahsis etmiştir. Daha çok kazanmak ve daha çok harcamak illeti, hemen herkese, çağın bir hastalığı olarak bulaşmıştır. Nerde ecdadın “bir lokma, bir hırka” anlayışı, nerde bizlerin israf çılgınlığı....

Bütün zamanını ve gelirini para kazanmaya endeksleyen bir insanın, şiire yüz vermesi, şiiri hatırlaması, şiirden haberdar olması beklenebilir mi? Bu kabil insanların, doğum günlerinde, bayramlarda, törenlerde çocuklarına, sevdiklerine şiir kitapları hediye etmelerini beklemek safdillik olmaz mı?

Cümlelerin malûmudur ki, şiirin anavatanı gönüldür. İmdi, duygudan çok akılla, gönülden ve kalpten ziyade kafayla yaşamaya tutunan günümüz insanının, şiire prim vermesi beklenebilir mi? Halbuki, ne hoş, ne güzel, ne manidar yıllar idrak etmişler eski zaman insanları, kadim şiirin nefeslendiği dünyada.

Şiirin hayatımızdan uzağa düşmesine bahane olarak bazen, artık bugün eskisi gibi has şiirin, halis şiirin yazılmadığı gösteriliyor. Şiir ufkumuzda ne bir Yunus sıcaklığı, ne bir Fuzulî lirizmi ve hüznü, ne de bir Bâkî haşmetinin duyulduğundan bahsediliyor. Galib’in pamuğu ipekleştiren esrarının yanında yeni tecrübelerin sönük kaldığı ileri sürülüyor. Haşim’in gülü yakuta çeviren zekası, Yahya Kemal’in kelimelerden büyüğü saraylar inşa eden zanaatkârlığı, Necip Fazıl’ın baş döndüren ifade kudreti ve Sezai Karakoç’un aşkı ölümsüz kılan dizeleri, her seferinde hasretle yâd ediliyor.

Böyle bir bahaneyi, şiire uzak düşmek adına kabullenmek doğru değildir. Çünkü bugün de, şiir adına seyrek olsa da, güzel çalışmalar ortaya konuyor. Yukarıdaki bahane, olsa olsa, okuma ve anlama tembeli olan insanların; gençleri bir türlü hazmedemeyen, doğrusu alışkanlıkları uğruna yenilikleri ve güzellikleri görmezden gelen eskilerin kendilerini kandırdıkları bir aldatmaca olabilir. Böyle bir mazereti kabul etsek bile, arkasından şöyle bir itiraz gelecektir. Diyelim ki, yeniler iyi şeyler yazamıyor; ya eskiler... Onlar, neden okunmuyor?

Bir şiir, okunduğu ve duyulduğu zaman insanı kanatlandırıyor, onu aydınlık semalara yükseltiyorsa; okuyanı ve duyanı, âdeta Tanrı ile karşılaşmış gibi ürpertiyor, içinde bir nur çağlayanının hareketlendiğini hissettirebiliyorsa eski veya yeni olması hiç önemli değildir.⁴ Eski şiirde de, yeni şiirde de, bu ürpertiye duyuracak, okuyanı aydınlık semalara yükseltecek güzel örnekler vardır.

Bunca sözden sonra, kimi okurun kafasında şöyle bir sual oluşabilir: Bu kadar önemli gördüğünüz, hayatımızın bir parçası yapalım dediğiniz şiir, ne işe yarar?

Dünya hayatını, yemek içmek, gezip eğlenmekten ibaret görenler için böyle bir sorunun cevabı yoktur. Daha doğrusu, verilecek cevaplar onlar için bir anlam ifade etmeyecektir. Ama, erdemin yani hayatın derin ve şerefli yüzünün peşinde olanlar için bazı cevaplar verilebilir.

Evvelâ, şiir, 'kendimizi ve eşyayı tanımanın değişik bir yolu'dur denebilir. Sonra ve en önemlisi, kök itibarıyla şuurla bir akrabalığı bulunan şiirin, insanı ve insanlığı bilinçlendirdiğini, başka bir söyleyişle, 'bilincimizi yenilediğini veya değiştirdiğini' söylemek mümkündür. Böyle bir değişiklik ve yenilenme bile yeterlidir.

Bilincimiz değişirse yahut şuurlanırsak ne olur? "Hayata ve kendi hayatımıza müdahale edebilme yeteneğini kazanmış oluruz. Bu da, bir insanın bütün hayatına yetecek, biraz da artacak kadar anlam katmasını sağlayacak bir faktör sayılmalıdır."⁵

1- Nihat Sami Banarlı: Şiir ve Edebiyat Sohbetleri 1, Kubbealtı Neşriyat, İst. 1982, s. 23-24.

2- Banarlı; a.g.e.

3- Cemal Süreya: "Televizyon ve şiir", Uzat Saçlarını Frigya, Yön Y., ist. 1992, s. 69

4- Banarlı; a.g.e. s. 24.

5- Rasim Özdenören "Şiir İşe Yarar mı", Ruhun Malzemeleri, Risale Y., İst. 1986, s. 162.

MEHMET AY

YOLCU

Güneşi Bekleyen Adama
Sevgili Hasan AYCIN'a

Ağrı Dağı'ndayım. Yıl 1995, biraz temmuz biraz ağustos.

Susuzdu Ağrı Dağı. Karlı ve kuraktı. Yağmur ve kar suları, içecek bir damla su kalmaksızın yitip gidiyordu. Korgan Kışlasında, 2200 rakımda, silâhların kuşatması altında, Erivan'ın Iğdır'ın ışıklarına bakarak geçirdiğim geceler... Silâhları, insanları da kuşatan bir dağ deryası Ağrı. Güneşi bekleyen adamlar, tetikte elleri, gecenin koynundalar. Burada gece uykuları yoktu. Çın çın öten gecenin sessizliğine karışan, telsiz konuşmaları, mesajlar, silâhların mekânizma sesleri. Aniden gecenin karnında patlayan top ve makineli tüfek sesleri.

Korgan Kışlasının hâkim bir tepesinde, küçük çadırlarında, gerginliğin alevli noktalarına aldırmaksızın en derin uykularına gömülen genç askerler arasında jenera-törün aydınlattığı bir aracın içindeyim. Kimi zaman yakın bölgede turlara çıkarak geceyi tüketmeye çalışıyorum. Ay, her yanı aydınlık hâliyle Ağrı Dağı'nın buzul kısmını karanlıklardan ayırıyor. Büyük bir taş kütesinin üzerindeyim. Erivan ışıklarla titreşiyor. Dünyanın en uzun şehri.

Iğdır yeşil ve verimli. Doğu Anadolu'nun Çukurovası diyorlar. Doğubeyazıt karayolunda, Ahıska Türkleri için yapılmış prefabrik göçmen evleri insanlarla dolup taşıyor. Iğdır'ın dağ köyleri boşaltılmış. İğreti, basık, toprak damlı evler hüznü bir ıssızlığa gömülmüş. Çoğu bakımsızlığa dayanamayarak çökmüş bile. Çoluk çocuk ortada kalan insanlara Iğdır'da başını sokacak bir yer gösterilmemiş.

Gece ağır aksak yürüyor. Gece serin. İççe kuşatmalarla sürüyor burada hayat. Yaşadığım, matematiğe sığmayan hayatın garip bir rengi. Biz Ağrı'yı kuşatıyoruz, Ağrı bizi. Gece ise her şeyi. Küçük el radyomun sesini Ermeni radyosunun güçlü sesi bastırıyor.

Güneşi özleyerek geceyi yürüyorum. Kum saatinin tanecikleri dökülmeyi sürdürüyor. Yanımda Kur'an: Yaşadığım gecenin, kuşatmaların, gergin bekleyişlerin daralttığı atmosfere fe-râhlık sunan. Öbür yanım: Kemal Tahir, Alev Alathı, Filistin, bir de elleri ve gözleri bağlı getirilen yaşlı köylünün gözlerimden silinmeyen görüntüsü.

Paylaşılmayan, kabul edilmeyen de olsa bizi içine çeken bir anafor; acıya ve zulme ortak eden bir yolculuk bu.

SADIK YALSIUZUÇANLAR

'AŞK VE ÖLÜM HABERSİZ GELİR'

Sezen Aksu, aşk ve ölümün habersiz gelişini hissediyor. Ürkütücü bir fırtınanın, 'bir çağ yangını'nın ortasındaki çaresizliğini melodiye dönüştürebiliyor. Bu yüzden ezgileri daha önceki deneyimlerimizi karşılar gibi bize uyumlu ve güvenli görünüyor.

Sezen aksu, sayıları gittikçe azalan (ya da zaten az olan) has sanatçılardan.

Nasr'ın söz ettiği içsel makamları teyid eden bir müzikal duyuşun işaretlerini veriyor.

Müzik yaptığını sanan müslüman gençlere gürültüden ileri gitmeyen şarkılarını bir yana bırakıp Erkan Oğur, Okay Temiz ve Sezen Aksu'nun melodilerini dinlemelerini öneriyorum. Geleneksel sûfî müziği ruhun sessizliğinden neşet ediyordu. Kutsal'la ilişkisi kopan modern zamanların müziği, zaman ve mekân dünyasına hapsedildi.

Ruhun titreşimleri yerini nefsin uğultusuna bıraktı.

Sezen Aksu bu yüzden 'çağ yangını'ndan söz etti.

İçinde kalarak, bir çılgılık gibi yangının dehşetini anlattı.

Manevî cehennemlerin dışında kalan Bediüzzaman, 'karşımda büyük bir yangın var, alevleri göklere yükseliyor, içinde imanım tutuşmuş yanıyor' diyor-du.

Bu acının şarkısını yapmak Sezen Aksu'ya düştü.

Ezelî dünyanın sessizliğini duyan ve onun şarkısını fısıldayan ilk çağ sanatçısının 'lüks'üne sahip değildi. Güzelliği bir lüks olarak gördüğümüzden söylemiyorum. Varlığın sürekli bir zikir ve tespih şarkısı söylediğine inandığım ve bu deverena katılmaktan başka bir şey yapamayacağımızı bildiğim için söylüyorum. Sezen Aksu'yu dinlerken manevî doğanın

müziğini duyuyor değilim. Fakat içimdeki acıyı okşayan bir yanı var melodinin.

Yörem, dilimin, yüreğimdeki acıların en dokunaklı en mahrem köşelerine kadar titretiyor.

'Müzik ilâhî bir barıştır' diyor Sezen Aksu.

'Zekâsına, kişiliğine çok güvendiğim bir sürü insanın dünyevî başarı ve güçle birdenbire abuklayıp sabuklayıp saçmaladığına ve kendini ayrı bir yere koyduğuna tanık oluyorum ve acaip acı çekiyorum' diyor.

Sezen Aksu kozmik varoluştaki yerini aramaktan söz ediyor:

'Hiçbir şeyin sahibi değilsin ki.... Nasıl onunla gerinip şişiniyorsun? Hangi nedenle? Bir mantıksızlık var bunda. Yani kozmik denge denen şeyin içindeki yeri kavramak çok zor birşey ama hiç olmazsa soru sormalı insan bu konuda.'

Soru insanın meşruluğunun göstergesidir.

Boşluğa bir soru fırlatıyor her ezgisiyle Sezen Aksu.

Doğasındaki mükemmellikle çaresizliğin çelişikliğini uyumlu seslere dönüştürebiliyor.

Mecazî olandan yüzçeviren her sanatçı kendi varlığının katıldığı Sonsuz Varoluşa diker gözünü.

Sezen Aksu'nun 'Masum Değiliz'de gözleri böylesi bir belirsizliğe bakıyor.

Kozmik denge içindeki yerini aramaktan söz ederken görmek istiyorum O'nu. Kalbine, kalbindeki ritme yönelirken.

Kozmosun içsel hakikati yüreğimizde gizli. Kainatı kuşatan ve kendisi küçük bir kainat olan yüreğimizde.

Sezen Aksu hep bizim şarkılarımızı yazdı.

Dağlar, Kavaklar, Ünzile, Git, Lâilâheillallah ile Düş Bahçeleri'nde gezindi.

Abdurrahman Cami'nin söz ettiği "zihin kuşunun şarkısı"nı görüyordu düşünde. Düşleriyle dışında kalmak istedi manevî cehennemlerin.

Şimdi aslî yapısındaki kıymetlere yönelmiş görünüyor bu sözleriyle. Bir gün ölümün de aşk gibi habersiz geleceğinden kuşku duymuyor.

Yaşlandıkça acı çekiyor, acı çektikçe kayan yerleri azalıyor.

Özdemir Asaf'ın dizelerini okurken O'nu düşünüyorum:

'Farkında mısın

Değilsin kendi bahçende

Kendinden değil

Kendini bu kendin sanışın!'

TAGE LİNDABOM

BAŞAKLAR VE AYRIK OTLARI

İnsan Yayınları

Bir insanın Tanrı'yı yok sayarak yaşamasının olağanüstü bir tarafı yok. Çünkü inanmak, insanın karşılaşacağı tek seçenek değil. Üstelik insan seçim yapabilme imkânını taşımasıyla anlam kazanan bir varlık.

Tanrı'nın yok sayılması bir medeniyetin kuruluşunun temel motivasyonu olmuşsa buna ne demeli? İşin bir başka yanı, bu oluşum kendini ispat etmiş ve yeryüzünün tamamını kuşatıcı kudreti elinde tutar hâle gelmişse... Bu taktirde büyük bir meseleyle karşı karşıya olduğumuzu söyleyen bir kitap tutuyorsunuz elimizde! "Başaklar ve Ayrık Otları."

Yazar, 'Modernliğin Sahte Kutsalları'? alt başlığıyla sunduğu eserde Batı Medeniyetinin, Tanrı Krallığı yerine 'İnsan Krallığı'nı ikame ederek varlık kazandığının altını çiziyor.

Nedir bu 'İnsan Krallığı' Aslında 'hümanizm' denilen şeyin ta kendisi. Cemil Meriç'in 'izm'ler için söylediği 'deli gömlekleri' tabirini hatırlayarak bu gömleği eğnimizden çıkardığımızda onun da numarasını anlamak zor değil: İnsanın kendini tanrı ilân etmesi.

Tanrı'yı gözardı ederek zaman ve mekâna kendi kibri ile yaklaşan insanın bu faaliyet projesine 'sekülerleşme' diyoruz. Seküler insan, yaratılmış olma gerçeğini bile bile inkar ettiği içindir ki yapıp etmelerine fesat kardeş olmuştur: "Sekülerleşme, cennet kapılarından uzaklaştıran taşlı bir yoldur. Yaptığı yolculukta insan, refakatinde suçluluk duygusunu ve yapmış olduklarının bilincini götürür. Sekülerleşme süreci bu yolculuğa paralel olarak tüm iletişim bağlarını koparmak, tüm yolları kapatmak, Hakikatin kaynağına götüren tüm aydınlığı inkar etmek ve 'unutmak' için yapılan az ya da çok bilinçli bir çabayı ima eder. Ancak sekülerleşme bir negatif ifade, bir 'unutma' olmaktan başka; üstün adalet olmaksızın, yargısız, hamiyyetten ve affetmekten yoksun bağımsız bir insan varlığını örgütlemeye teşebbüsüdür."

Başımıza tam olarak nelerin geldiğini anlamamız bizlere çıkışın nerede olduğunu gösterecek ilk adımdır. Tage Lindbom'un eserinde bu adımın hangi yöne doğru olacağının ipuçları verilmiş. Üstelik bu ipi biz tanıyoruz: 'Allah'ın ipi ' bu.

"Modernist yolların hepsi yanlıştır, çünkü merhameti ve hayrı silen bu yollar, insanlığı materyal zenginliğinin adaletin en yüksek ifadesi olduğuna inananların yoludur." "Sekülerleşmenin çocukları ilerleme ve gelişme olarak adlandırdıklarının, aslında varoluşsal eksikliğin ifadesinden başka bir şey olmayan istikrarsızlık olduğunu görmezler. Onlar Tanrı'ya ait özellikler olan mükemmeli, mutlaka değişmeyi unutmuşlardır."

NUMAN EFKÂR

BÜŞRA MİRAC

ŞİİR KİTABININ ADI “ÇİLE”İMİŞ

Varlık Dergisi’nin Ağustos sayısında “Necip Fazıl Dedikleri” başlıklı ilginç bir yazı yayınlandı. İlginçti, çünkü bu yazı ülkemizdeki eleştiri ortamını güzel bir şekilde izah ediyor, ucuzculuğun, bağnazlığın, günümüzde nasıl edebî ilkelerin ve ahlâkın önüne geçtiğine iyi bir örnek teşkil ediyordu.

Yazarımız, 9 Haziran 1997’de, kitap şenliğinde kitaplar arasında dolaşırken “sergende” Necip Fazıl Kısakürek’in 40’a yakın kitabıyla karşılaşır. Bundan sonrasını kendinden dinleyelim: “Şiirlerini sordum. Bana ‘Çile’ adlı kalın bir kitabı gösterdiler. Bütün şiirleriymiş. Hemen aldım. Eve geldim. Açtım okuyorum ve şaşıyorum.” Görüldüğü gibi yazarımız, Necip Fazıl’ın “Çile” adlı şiir kitabıyla 9 Haziran 1997’de tanışıyor. Gerçi biraz “kalın” buluyor ama neyse. Ne var şimdi bunda diyebilirsiniz. Necip Fazıl’ı yeni keşfetmiş biri olamaz mı? Eğer bu bir edebiyat meraklısı ya da yeni yetme bir yazar olsa, evet, belki anlayışla karşılaşmak mümkün, ama öyle değil. Bu yazar, 60’ını devirmiş, yerli ve yabancı yazarlardan olmak üzere toplam 600’den fazla kitap yayınlamış bir yayıncı ve birçok kitap yazmış bir yazar. 1935 doğumlu, Erdal Öz. Öz, yıllardır Necip Fazıl’ın şiirini hiç merak etmemiş, tesadüfen karşılaştığı bir sergide “görelim bakalım” deyip almış şiir kitabını. Öz, bu yazısında cehaletini (yoksa bağnazlığını mı demeliyim) böylece itiraf ettikten sonra, 60 yıl sonra tanıştığı bu şairin şiirlerini incelemeye (!) geçiyor.

Yazısının ilerleyen bölümünde, aslında Necip Fazıl adlı bir şairin varlığından haberdar olduğunu anlıyor. Ona küçükken ders kitaplarından Necip Fazıl’ın şiirlerini ezberletmişler. “O

zaman da ısınamamıştım o şiirlere”. diyor Öz. Hani, “zaten babasını da sevmezdim” der gibi. Bir de bunu Nazım Hikmet’in karşısına çıkarmışlardı diyor ve başlıyor eleştirilerine: Köhne eskimiş bir dil, felsefesiz, sıg bir arka plân. Bir yerde birazcık insafa gelir gibi oluyor: “Sanırım yine de dönemine göre iyice sayılabilecek bir iki şiirinden biri Kaldırımlar’sa biri de Otel Odaları.” Sonra bu şiirleri de yerden yere vurmaya başlıyor: “Şiir tadını, uyumunu çirkinleştirecek kadar ilkel kafiyeleler.” Öz, yazısını bir hatırayla süslüyor: “Tutuklu olduğum dönemde, şiir yazdığını sanan bir aystubay tanımıştım. Türkiye’nin bütün illeri için dörder dizelik şiirler yazmıştı. Tunceli için yazdığı dörtlüğün ilk iki dizesi hiç aklımdan çıkmaz: On dört çeşit alabalık / Sularında kalabalık. Bu gülünç kafiyeli şiirden, Necip Fazıl’ın “Dönemeç” adlı şiirinin bir farkını göremiyorum.” Burada da kalmaz: “Bu kötü örneklerin, daha sonra pek çok şiir heveslisini nasıl etkilediğini şimdi daha iyi anlıyorum; yıllarca dergi sayfalarını kirleten nice kötü şairin üzerindeki Necip Fazıl etkisini.”

Yazarımız son cümle ile de âdeta Necip Fazıl’ın ipini çekiyor: “Necip Fazıl’a rağmen Türk şiirinin büyüklüğünü çok iyi biliyorum. Ve Necip Fazıl’ın Türk şiirinde bir yeri olduğunu sanmıyorum.”

İşte bizde eleştiri denen olay bu. Geçerken, sergiden bir şiir kitabı alıyorsunuz. Şiir kitabının ismini orada öğreniyorsunuz. Eve gidiyor, o akşam, savruk, özensiz, baştan sona edebiyat dışı bir yaklaşımla, bir döneme damgasını vurmuş bir yazarın ipini çekiyorsunuz. Herşey bu kadar basit.

İnsaf, bir insanın kalbine değmiyorsa, kalemine de değmiyor. Şimdi “Gülünün Solduğu Akşam” ile aldatıldık mı

HÜSEYİN SU

GÜZELEYLEM

Güzeleylem'i, doğrudan doğruya, kasıtlı olarak 'amel-i salih' anlamında kullanıyorum: Yaratılışa uygun, Yaratıcı'nın hoşuna gidecek, hoş, içaçıcı, gönül okşayıcı, bu amelle (eylemle) hangi nedenle ve amaçla olursa olsun karşı karşıya gelen insanı düşünmeye sevkeden, kafasında ve gönlünde kıvılcımlar oluşturan, güzeleylemi eyleyenin hayırla yâdedilmesini sağlayan, elden ele dolaştıkça amel defterinin kapanmamasına yol açan, Âşık Sıtkı Baba'nın;

"İlim ile ameldir kâlbın
cilâsı

Amelsiz ilmin olmaz
safası",

atararımızın;

"Amelsiz âlimi alma bir
pula

Pendini tut, gitme git-
tiği yola",

Eşrefoğlu'nun;

"Âlim midir ol ilmine
lâyık ameli yok

Cahil midir ol aşka
satar iki cihanı",

Yunus Emre'nin;

"Ahşamdurur üç farîda
dağca günahun eride

Eyü amellerün sinde
şem u çerağ olsa gerek",

"Başında aklı olan
ahrete amel etmez

Hûrilere aldanmaz göz

ile kaşdan geçer"

dediği rıza-yı barîye uygun ibadet, güzel iş, hareket, davranış, icra, eser; cami, köprü, han, hamam, çeşme, yol, resim, müzik, film, tiyatro, şiir, roman, öykü, eleştiri (uyarı), yani bütünüyle yazı, bütünüyle kitap, bütünüyle yayın...

Evet, işte YediGeceKitapları bu bağlamda bir güzeleylem, bir amel-i salih. Temelde yatan niyetleri doğrultusunda, YediGeceKitapları için harcanan emeğin zayı' olmasını, yayımcısının ve katkıda bulunanların tümünün mîzanına konmasını diliyoruz.

Bugüne dek birbirinden güzel dokuz kitap yayınladı YediGeceKitapları; Gece Yürüyüşü, Bocurgat (Hasan Aycın), Çizgi Sanatında Dil ve Mesaj (Ömer Lekesiz), Vuslat Tespihleri (Tahir Bekri'den Mete Çamdereli), Yol Düşleri (Cemal Şakar), Sevgilinin Evi (Ömer Lekesiz), Dokuz Kandil (Arif Ay). Bu güzel kitaplardan Gece Yürüyüşü ve Bocurgat, Hasan Aycın'ın sabırla, itina ile sürdürdüğü çizgilerinden, çizgi diliyle konuştuklarından oluşan iki albüm. Hasan Aycın'ın çizgileri şimdiden her şeyiyle inceleme konusu oldu. Albümler ve Hasan Aycın'ın çizgileri üzerine yazılan müstakil yazılar bir yana, Hasan Aycın'ın çizgisini odak alan, buradan hareketle 'Çizgi Sanatında Dil ve Mesaj' adlı yine özgün bir çalışma ile bu alandaki ilk çalışmayı da Ömer Lekesiz yaptı. YediGeceKitapları da

bir güzeylem olarak yayımladı bu çalışmayı. Dönüp dönüp “okunacak” oylumlu ve çok katmanlı iki albüm olan Gece Yürüyüşü ve Bocurgat’ın diline ve künhüne vakıf olmada Çizgi Sanatında Dil ve Mesaj’ın çok yararı görülecektir. Vuslat Teshpikleri, hâlen Fransa’da yaşayan Tunuslu şair Tahir Bekri’nin bir kitabının ‘özgün metni’nin Türkçesi. Mete Çamdereli, Tahir Bekri’den şiir çevirilerini sürdürüyor. Yol Düşleri, Cemal Şakar’ın daha önce yayımlanmış olan ‘Gidenler Gidenler’ adlı kitabıyla (Yedi İklim Yayınları, 1990) birlikte öyküler toplamı. Dokuz Kandil de; ilim, düşünce, sanat ve edebiyat kubbemizinde her biri birer kandil olarak yaşarken de, öldükten sonra da ışık saçan dokuz güzel insan için Arif Ay’ın yazdığı portre-şiirlerden oluşuyor.

Kitaplar, önce adlarıyla vururlar okuyucuyu Sonra da, kapaklarıyla, iç düzenleriyle. Güzel bir kitabı, adını okur okumaz, kapağını görür görmez tanıdığımız çok olur. Güzel bir kapak ve adın ardında hiçbir şey bulamadığımız, yanıldığımız, yazıklandığımız da olur elbette. Kötü bir ad ve kapak nedeniyle önemsemediğimiz, hatta kaçırdığımız kitaplar az mı olmuştur?

YediGeceKitapları’nın bir başka güzel eylemi olan “Sevgilinin Evi”, daha ilk anda adıyla insanı vuran, yakalayan bir kitap. Kâbe üzerine bir kitaba ancak “Sevgilinin Evi” adı

konabilirdi. O sevgili ki, kevn ile mekân O’nun adının, O’nun evinin etrafında pervane kesilmiştir; varlığın, varlığımızın hikmet-i sebebi bütünüyle bu “pervane oluş”ta değil mi? Bütün yönler O’na doğru, bütün eylemler O’nun için değil mi? Her eylem O’nun için olduğundan güzel olmak durumunda değil mi? Her şey, bütünüyle varlık O’na dönük, O’ndan mülhem, O’nu îma eden, O’nu hatırlatmayı amaçlayan bir simge değil mi? O’nun dili de (Kelâm=Kur’an) simgesel bir dil değil mi; simgelerle, mesellerle yol gösterip uyarmaz mı, azarlamaz mı bizi? Her simge, arka arkaya dizili ‘oluş’ kapılarından birini açmaz mı; her mesel, bir gerçeğin yüzündeki bir örtüyü aralamaz mı? Bütün sırları çözdükten, bütün kapıları geçtikten, bütün örtüleri kaldırdıktan sonra asıl Varlık karşısında her şey numâyan olmaz mı? Bütün imgeler, simgeler, meseller; Ulugönüllü birer dildökme, alıştırma, ayak bağlarımızı çözme, kâlbimizin yağın eritme, dilimizin pasını alma, gözümüzün ve gönlümüzün pusunu silme, yere basmamız ve yürümemiz için elimizden tutma değil mi? “... milyarlarca aklın ondan kendi ötesine yollar açtığı şey! Gizemli geçmişin malûm tanıkları... Hem gizemli geçmişten bir armağan, hem de bugünden geçmişe, zaman ve mekânın ötesine uzanmada bir araç olması...”

İşte, Sevgilinin evi (Ev-Kâbe Simgeciliği Üzerine Bir Çözümleme)

bu yolda, böyle bir çabanın ürünü. Kitabın fizikî hacmi, kapağı, iç dizaynı ve yoğun alıntı, Sevgilinin Evi gibi bir kitap için 'pürüzler' taşısada, YediGeceKitapları'nın ve Ömer Lekesiz'in 'amelinin makbul' olmasına neden olacak bir yayımcılık örneğidir.

Sevgilinin Evi'ni tanımaya doğru...

Kitap, bir giriş ve dört ayrı bölüm'den oluşuyor. Dördüncü bölümden sonra da bir 'sonsöz' ve zengin bir kaynakça yer alıyor. Kaynakçada altmış sekiz kaynağın adı ve yazarı veriliyor. Yüz on iki sayfalık bir kitapta, altmış sekiz kaynağa başvurulduğu düşünülürse böyle bir çalışma için harcanan emek de görülür sanırım.

Çalışmanın odağında Kâbe'nin yer aldığını belirtmiştik. Kâbe ve Kâbe ile birlikte oluşan kavramsal, amelî literatürün simgesel yoğunluğunun ve zenginliğinin gereği gibi kavranabilmesi için elbette beşerî, zihnî, kültürel ve sanatsal kavram literatürünün donanımına ihtiyaç duyulacaktır. Çünkü dinî, manevî kavramların dünyevî, maddî izdüşümlerinin olması, varoluş gereğidir. Dünyevî, maddî ve beşerî plânda tekâbüliyeti olmayan manevîlik düşünülemez. Bu ihtiyaçtan dolayı 'Giriş' bölümünde simge ve mitin felsefi-tarihsel boyutu ve örnekleri, sık sık kaynaklara giderek gösterilmiş ve İslâm'a göre mit (Esâtîrü'l-Evvelîn) de Kur'an ve tefsir kaynaklarından temel-

lendirilmiştir. Giriş bölümünün son alt başlığı ise; Bakış Açımız. Burada 'sünnî anlayışa tabî zihinsel dizge'nin açısından Mağara Ashabı'nın kıssası önce Kur'andan alıntılanarak çıkarsamalar yapıyor ve sonra da Sezai Karakoç'un Ashab-ı Kehf yorumlaması "örnek bir metin" çözümlemesi olarak sunuluyor: "Ezcümle, hikmete ayarlı bir imgelem, onun tabi olacağı Tevhidî bilgi ve Kutsal tarih bilgisi..."

Beşerî ve zihnî donanımımız henüz tamamlanmamıştır. Ama önce soru şudur: "Müslüman bir zihin, bilgisel ve sanatsal bir plânda imgeleri, simgeleri, mitleri, ritleri neye göre, nasıl ve ne şekilde anlamlandırabilir?" İslamî bağlamda Kâbe simgeciliğinin çözümlemesine geçmeden önce kültürel ve düşünsel köprülerin kurulması ve sağlamlaştırılması gerekmektedir. Bu amaçla Sevgilinin Evi'nin ikinci bölümü 'Ev Simgeciliği' başlığını taşıyor.

Ev Simgeciliği bölümü Sezai Karakoç'un ve A. Halet Çelebi'nin şiirleriyle de desteklenerek (Behçet Necatigil'in Evin Hâlleri de alınabilirdi.) daha lirik bir anlatım yoluyla on üç alt başlık hâlinde inceleniyor. Bunlardan Evin Kelimeleri'nde, "ev" sözcüğüyle aynı anlama gelen, ev'le birlikte oluşturulan deyimler, terkipler, kavramlar sıralanarak dilimizin ve ev imgelemimizin zenginliğini görüyoruz. Evin İmgeleri'nde 'tüketilemez ev imgeleri'nden bir

demet sunuluyor. Evler ve Düşler başlığı altında evin bin bir hâliyle hemhâl oluyoruz. Yediden yetmişe her insan için “düşler mekânıdır ev. Ev, düşü barındırır, düş kuranı korur; ev, dinginlik içinde düş kurmamızı sağlar... Geçmişte oturduğumuz evler içimizde ölümsüzleşmiş olduğundan, eski evlerin anılarını düş gibi yeniden yaşarız.” En mamur mekânlarda bulunduktan sonra bile evlerimize sığırız. Dışarının dağdağasından, itiş kakışından, ilişkilerin ısırmasından kurtulmak için kendimizi evlerimize atar, dışarıyı soyunur dökünür, ferahlarız. Uzanır, gözlerimizi kapatır, düşlerimizle genişleriz. Çünkü; “Düş, reel olana sığmamaktır.” Düşlerimiz zenginleştikçe bizler de, evlerimiz de çoğalır; düşlerimiz kısırlaştıkça daralır ve azalırız. Peki, ev düşü kendisine katılan hangi simge ve imgelerle zenginleşir? Bunlar ‘evin şeyleri’dir: Kapı, pencere, duvar, baca, oda, salon, ocak, şömine, balkon, bodrum, mahzen, depo, tuvalet, banyo, tavanarası, çatı, bahçe, kuyu, ev kumaşı, ev eşyaları, ev bitkisi, ev köpeği ... vb. Bunlardan; duvar, köşe, merdiven, kapı, pencere, mahzen evdüşünü zenginleştiren bir simge olarak çözümleniyor: Duvar; insanın özel alanının belirleyeni, mülk ve mahremiyetin göstergesidir. Örtünme, dışarıya karşı kapanma ve korunmadır. Bir dayanak ve sığınmadır. Bazen de sınırlama, kafes, soyutlama, ket vurmaktır. Köşe; inzi-

va, kuluçka dönemi; sıkışma, kısıtılma ve hücredir. Merdiven; çıkmak, yükselmek, aşama kaydetme, tırmanma, ufuk genişliği, maveraya açılış ve bir miraç simgesidir. Kapı; önce, dünya iki kapılı bir handır. Açılan her kapı yeni bir umut, kapanan her kapı bir karar ve karamsarlıktır.

Pencere; “mahremiyetin imgesidir pencereler, ancak görülmesi gerekene izin veren, perde ve tüllerle renkten renge boyanıp, kanatlarını sınırsızlığa açan şeyler. Önünde saksıları, korunaklarına asılan sarmaşıklarıyla içteki dirimi/ölümü dışa bağlayıp, çerçevesi, boyası ve temizliği ile içsel bir yaşamı, dökük çerçeveleri, boyasızlığı, kararmışlığı ve kirliliği ile hayata küskünlüğü, ölümü temsil ederler.” Mahzen de ‘evin yeraltına vuran gölgesi, toprağın üstündeki evin, toprağın altına gizlenmiş hayaleti’nden ibaret bir ev-düş imgesidir.

Bu bölümün, Ev Simgeciliği bağlamında çözümlemesi yapılan son üç simgesi; tapınak, Kudüs ve Mescid-i Nebevî’dir. Tapınak en geniş ve insanî plânda düşünüldüğünde ‘en meşru barınak, en meşru yuva’dır. ‘Kamusal bir ev’dir. İnanç bağlamında ise ‘Mutlak’ın evi, ‘beşerî ve semavî inanışların tümünde bir güvenlik ve esenlik yeridir.’ Tapınak çerçevesinde ilk akla gelecek olan elbette Kudüs’tür. Kitaplı üç büyük dinde de kutsal kabul edilen Kudüs, bugün de yeryüzü sorununun en

hassas noktası olarak bütün dikkatleri üzerinde toplamaya devam ediyor. Mescid-i Nebevî, peygamberimizin 'ikinci evi, müslümanların sıra açısından beşinci, mescit fonksiyonunu tam olarak göstermesi açısından birinci mescidi' olan bu evin 'yapısına tabiatla uyum, sadeliğine ölüm, iğretiliğine göç/fanilik düşüncesi aşılanmıştır.'

Simgeciliğin düşünsel-felsefî temelleri irdelenip, beşerî deneyimler de (Ev Simgeciliği) gözden geçirildikten sonra tapınak, Kudüs ve Mescid-i Nebevî örneklerinin simgesel çözümlemeleri de yapıldıktan sonra, Ömer Lekesiz, kitaba adını veren Kâbe Simgeciliği'ne geçerken 'Ebedî Evden Geçici Eve Doğru' başlığı altında Hz. Âdem örneğiyle yaratılışı irdeliyor. Bütün bunlar; 'dünya lâmbasının yanması için basılan düğme'den ibarettir.

Kâbe simgeciliğinin birincil anlamı, dünyanın imar edilmesinin (edileceğinin) gerekliliğine işaret etmesidir. '... dünyanın, Kâbe'nin yaratılışından iki bin yıl sonra yaratıldığının belirtilmesi bu bakımdan anlamlıdır.'

Kâbe'nin simgesel anlamını şöyle okumak da mümkündür. "Kâbe simgesi, ilk ev konumuyla insanlık serüveninin merkezinde yeralırken, dünyanın yaratılışı, döşenişi (dünyanın kuruluşu), insanın dünyaya inşi ve dünyayı kendisi için kuruşu, onun Kâbe'yi buluşu ve meleklerin arştaki tavafını burada taklit edişi, şehrin doğuşu, nebevî

medeniyetin kuruluşu, ezcümle diğer olgular ve olaylar bu merkezin çevresini önceliklerine göre küçük ve büyük halkalar biçiminde kuşatırlar. Böylelikle Kâbe (ev) simgesinden (=anahtardan) hareketle insanlık serüveni (=Nebevî tarih) izlenerek ebedî eve yani cennete çıkılır."

Kâbe simgesini böyle okuma önkoşuluyla birlikte Kâbe'nin kozmolojik, uzamsal ve tarihsel anlamını, Kur'an'da ev=Kâbe simgeleriyle anlatılmak istenen hikmetleri, gökle bağlantısını, mimarî formunu, inşasını, Kâbe bağlamında 'fil olayı'nın çözümlemesini ve kible oluşunun anlamını; Kâbe'deki diğer simgelerin; Makam-ı İbrahim'in, Hacerü'l Esved'in, Zemzem'in, Safa ile Merve'nin, tavaf, sa'y ve zikir'in, Kâbe'ye bağlı olarak da "simgesel bir ziyaret" olan Hacc'ın; "düşünden ibadetine, tarihinden edebi-yatına (simgeler, imgeler, mitler) onlar aracılığıyla, kutsalla muhkem bağlar kurarak, dününü, bugününü ve yarınını en doğru biçimde anlamlandırabi"liyoruz.

EBUBEKİR SİDDİK

SÖZ ÇİZGİYE GÖZ KIRPIYOR

Yazı dünyasında, akademik alan ve akademisyenler, kültür, sanat, edebiyat, siyaset... alanlarına kapalı, kolay kolay ilgi duymayan bir ada ve ada sakinleri hâlinde bir yerdedir bizde. Bu durumdan rahatsız olanlar, şikâyet edenler, eleştirenler de bu ada sakinleri değil, adanın dışında, yazı dünyasının yazarları, şairleri, eleştirmenleridir.

Akademisyenlerin adalarından çıkıp yazı dünyasına inmeleri de, tezleri için gerekli malzeme bulabilmek için bir kitaplık rafına göz gezdirmekten ibaret olur çoğu zaman. Akademik sürecin genel serencamı böyledir. Zaman zaman, yanlışlıkla toprağa düşmüş çekirdeklerin fideleşmesi gibi kültür, sanat, edebiyat alanında ‘yazar’ kimliği ile de gördüğümüz örnekleri oluyor neyse ki. A. Hamdi Tanpınar, Tahsin Yücel, Turan Koç, Turan Karataş, hemen aklıma gelen ilk örnekler. Akademik sürece girdikten sonra ‘yazar’, ‘şair’, kimliğini yitiren, kalemini toprağa gömen örnekler ise saymakla bitmez. Bir Savaşçıdır Kalbim’in şairi Osman Sarı, Ateş Yalını Üstünde Bir Toplantı’nın yazarı İsmail Kılıoğlu da bu ‘tarz’ın iki örneği olarak anılabilir. Neyse ki, kültüre, sanata, edebiyata sırtını dönüp tez konusunda kaybolmadan, bu alanlardaki çalışmalarıyla yüreğimize su serpen ‘akademisyen-yazar’lar bugün de var hâlâ. Bunlardan birisi de ‘edebiyat ve siyasî tarih dünyasında dolanıp duran’ son derece çalışkan, üretken bir akademisyen-yazar olan M.Kayahan Özgül. ‘Yolun yarısında’ genç bir yazar olan Özgül’ün imzasını taşıyan eserlerin sayısı bir düzineyi geçmiş durumda. Görülüyor ki, üniversiteyi bitirdikten sonra, hemen her yıl bir çalışması yayımlanmış Kayahan Özgül’ün.

Özgül’ün son çalışması, edebiyatımızda, bu denli derli toplu ve kapsamlı örneklerine pek rastlayamadığımız, ancak ya bir tez, ya da ‘makale’ler hâlinde dergi sayfalarında kalan yazılardan ibaret olan bir alanda yapılmış uzun araştırmaların, incelemelerin ve büyük bir emeğin ürünü, özgün bir çalışma olan Resmin Gölgesi Şiire Düştü (Türk Edebiyatında Tablo Altı Şiirleri) adlı eseridir. Kitap, gerçekten hakettiği bir baskı tekniği ve titizliği ile görücüye-okuyucuya ulaştırılmıştır: Tam anlamıyla örnek bir baskı. Kitaptaki çizgiler, fotoğraflar, tablolar ve resimler, metinlerin (şiirlerin) gönderme yaptığı zamanların havasını solurcasına siyah-

beyaz-yakın tonlarla en güzel şekilde düzenlenip basılmış.

Kitap iki bölümünden oluşuyor. ‘Söz Çiygiye Göz Kırparsa’ adlı birinci bölüm yirmi sekiz sayfalık ‘giriş’ sayılabilecek; sanatın doğuşundaki görsellikten, yazıyla görselliğin etkileşiminden, bu etkileşimin şiire nasıl yansıdığından, bunun örneklerinden, Türk ve Dünya Edebiyatındaki deneyimlerden, Divan şiirindeki kenar resimleri ve günümüz edebiyatındaki denemeleriyle bağlan-tısından, şiir-resim, şiir>resim, şiir<fotoğraf, fotoğraf altı şiir, tablo altı şiir ilişkisinden ve etkilenimlerinden sözeden, yetmiş altı kaynağa gönderme yapan emek ürünü sıkı bir yazıdan oluşuyor.

Yazı sözkonusu olduğunda, başlangıç olarak bildik mağara duvarlarındaki resimler hatırlanır hep. “Yazının atası resimdir.” diyor Özgül. Yazı-resim düşüncesinin kaynaklarını, ilk örneklerini araştırıp irdelerken, Kayahan Özgül’ün “Önce kalem yaratıldı” düşüncesi üzerinde de durması, böylesine bir çizgiden giderek yazı tarihini de irdelemesi gerekmez miydi?

İslâm kültüründe resimlemenin ilk örneklerine, batıdakinin tersine edebiyat eserlerinde rastlandığını, bunlar içinde de ‘resimlemesi daha kolay olduğu için mesnevîlerin tercih edildiğini’ belirten Özgül, Hâfız-ı Şîrâzî Divanı’daki minyatürlerin örnek gösterilebileceğini kaydediyor.

Yukarıda örneklerini gördüğünüz hat-sûret ve şiir-resim çalışmalarından hat’la insan kafasının sûreti ve Şefik Bey’in çiçek-yazı’sından hareketle tarzın dinî-mezhebî kökenlerini gösteriyor. Şiir-resim örneğini ise hat’la leylek resmi hâline getirilmiş olan Mevlî Hasan Dede’nin “Aşk-ı Mevlâna ile hayret-zede/Mevlevî Seyyid Hasan Leylek Dede” beytiyle görüyoruz.

Batı şiirinden de Apollinaire’in “Havuz, Fısıkye ve Güvercin” şiiri figürasyonu ile birlikte verilmektedir.

Bu ilişkinin, şiir-fotoğraf ilişkisine dönüştüğünde; “Türk şiirine has bir şiir-

fotoğraf beraberliği doğar. Şairler-hatta şiir karalayanlar - dostlarına yolladıkları / verdikleri fotoğraflarının “zahr (arka)”ına veya üstüne bir mısra, beyit, ya da kıt’a yazıverirler. Edebiyatımızda da bunun ilk örneği Namık Kemal’dir. Ondan ‘onlarca şiirli fotoğraf ve... fotoğraf üstü şiir’ kalmıştır. Şu dörtlüğün, N.Kemal, ‘yirmi bir, yirmi iki yaşında iken çektiirdiği ilk bıyıklı fotoğrafına’ yazmıştır:

Bu cihan âlem-i terakkîdir
Onu öğren bıyıklı resmimden
Daima âlem-i kemâle yürü
Benzeme tâ ölünce hiç sana sen

‘Ölmeden kırk üç gün önce çektiirdiği fotoğrafına da’ şu dörtlüğü yazmış N. Kemal:

Nâmûs ile irfanı yetişmez mi mükâfat

İkbâl yolu gerçi Kemâl’in kapanıktır
Çok ak göremezsen de saçında sakalında

El-minnetullah yüzü ak, alnı açıktır.

Muallim Naci, Rezaizade Ekrem, T.Fikret, Mehmet Akif ve Mithat Cemal gibi şairler de fotoğraflarına şiirler yazmayı ihmal etmezler.

Bir de tablo altı şiirleri ve şairleri vardır. Ama ‘artık tablo altına şiir yazılmıyor.’

Kitabın ikinci bölümünün de, birinci bölümde olduğu gibi lirik bir adı var: ‘Resim Altı Şiir Gezer.’ bu bölümde resimaltı gezen tam altmışımetin (şiir, yazı) var. Bunlardan sekiz tanesi düzyazı. Bu yazılardan üçü Ahmet Rasim’e, diğerleri de Ahmet Cevdet, Safvet Nezîhi, Mehmet Celâl, Abdülâhad Nûri ve Recâizâde Mahmut Ekrem’e ait. Recâizade’nin kaleminden çıkan resimaltı bir düzyazı da olsa, anlatmaya çalıştığı resmi; “Bu bir tasvirdir ki şiir yazar... şiir terennüm eder!...”, “Bunu anlamak için levhayı yalnız temâşâ etmek kâfi değildir... Okumak... dinlemek dahi muktezidir!...” diye takdim ediyor. Resimaltı gezen elli iki de şiir var. Kitapta, bir yazı ve on bir şiiriyle görünen Mehmed Celâl, neredeyse resimaltı şairi olarak karşımıza çıkıyor. Bu şiir-

lerin, yazıların altlarını süslediği toplam seksen tane de resim, tablo, fotoğraf ve figür yer alıyor kitabın tamamında.

Kitabın kapağında görülen bahar resminin altında Tefvik Fikret’in; seher yelinin estiği, taze dallarda muhabbet kuşlarının fısıldaşıp sustuğu, başında kuzuların meleştirdiği, bağlara doğru suların çağlayıp aktığı, şairane bir çobanın kaval çaldığı, bülbüllerin öttüğü, sevimli bir çocuğun gülerken ağladığı ve hepsinin birden oluşturduğu en güzel şarkıyı bize hissettirmeye çalışan bir şiirini görüyoruz. Kitabın içeriği hakkında örnek bir şiire düşen resim gölgesi işte.

TÛTİNÂME

KÂMİLÛ’L-KELÂM
VE BÂNÛ CİHAN

SÛLEYMAN TEVFİK

Timaş Yayınları

Bir süre önce Timaş Yayınları Şark Masallarından örnekler içeren kitaplar yayınlamaya başladı. ‘Şark’ ve ‘masal’ ilk anda köklü çağrışımlar yapıyor insanda. Binbir Gece Masalları ile de en fazla etkileyeni. Uzun soluklu, hikmetlerle dolu ve şarkın düş dünyasını yansıtan klâsik eser. Zaten masallar, bizim sözlü kültürümüzde önemli bir yere sahiptir. Şimdi yazıya dökülmüş şeyler, belki farklı versiyonlarıyla, çocukluğumuzun kış gecelerini süslemiştir. Tüm ailenin beraberce oturduğu, dede, nine, anne ve babanın çocuklarıyla birlikte paylaştığı büyük evler ya da o türden birliktelikler kalmadığı için zamanımız küçüklerinin mahrum kaldığını düşündüğümüz masallar için kaynak kitapları, Timaş tam da bu zamanda yayınlamağa başladı.

Süleyman Tefvik’in ‘Tütünâme’ ile ‘Kâmilü’l-Kelâm ve Bânû Cihan’ adlı eserlerini Dursun Gürlek hazırlamış.

Tütünâme’de kitabın kahramanı bir tür papağandır. Hikmet sahibidir, akıl-

lıdır. Konuşunca ibret alınacak şeyler söyler, susunca bir bildiği vardır. Hayvanları konuşturma usûlü bizim eserlerimizde çok eski bir gelenektir. Sadî'de, Hafız'da ve Mevlâna'da pek çok örneği vardır bunun.

Tûti, halk türkülerimizde "dudi" veya "dudu" olarak anılır. Hatta, Anadolu'da kızlara isim olarak konur "Dudu". Bülbül gibi şakırsın, konuştu mu hikmet söylesin diyedir belki de bu adlandırma.

Masal Hindistan'da başlar. Çok zengin bir tüccarın çocuğu yoktur. Allah'tan malına varis olacak bir evlat ister hep. "Ağzı dualı" insanlardan dua ister bunun için. Allah ona bir erkek çocuk ihsan eder. Büyür, güzelce eğitilir, gelişip serpilir. Zamanı gelince onun kadar güzel "Mâhişeker" adında dengi bir kızla evlendirilir. Gelgelelim delikanlı karısını öyle bir sever ki işini aşını, anasını babasını unuttur. Bu durumdan rahatsız olan babası ona öğütler verir. Bir miktar da sermaye ve-rerek kendisine iş kurmasını söyler. Genç Said-Kahramanımızın adı Said'dir- çarşıya gider. Orada bir tellalın çok yüksek bir bedelle ve fazlaca överek bir tûtiyi satmaya çalıştığını görür. Buna şaşırır. Tûti ona kendisini satın almasını, bu sayede devlete ereceğini söyler. Tûti gerçekten satın alındıktan kısa bir süre sonra verdiği akıllarla Said'i hatırı sayılır bir zenginliğe kavuşturur. Gün gelir, Said şanını ve servetini artırmak için seyahata çıkmaya karar verir. Karısı karşı çıkarsa da kararından vazgeçmez. Karısına kendisinin yokluğunda Şeriattan ayrılmasını, yapacağı işlerde de mutlaka akıllı Tûti'ye danışmasını tembihler ve gider. İşte asıl hikâye ya da Tûti'nin maharetini sergilemeye başladığı günler bundan sonra başlar.

Mâhişeker, kendisine tutulan ve ilân-ı aşk eden bir beyzâdeye gönlünü kaptırır. Bir gece ona gitmek ister visâl için. Gitmeden önce kocasının sözünü tutarak Tûti'ye danışır. Ve başlar Tûti onun bu emelini engellemek için kıssalar anlatmaya. Öyle peşpeşe ve heyecanlı

öyküler anlatır ki buluşma bir türlü gerçekleşemez. Mâhişeker zaman zaman Tûti'den şüphelenirse de, Tûti bunları ustalıkla geçirir. Hoca Said seyahatten dönesiye dek böylece devam eder. Tûti, efendisinin hanımının kötülüğe düşmesini engellemeyi başarmıştır. Bunun ödülü olarak da Hoca Said tarafından özgürlüğüne kavuşturulur.

Kâmilü'l-Kelâm ve Bânû Cihan'da olay bir emirin oğlunun etrafında gelişir. Gencin adı, Dürri Geylânî'dir. (Her iki kitapta da söylenirken tat alınan isimler var: Bânû Cihan, Mâhişeker, Gülendâm, Mihribân, Hûri Çehre, Hûri Peyker, Kâmilü'l-Kelâm gibi...) Dürri Geylânî çok iyi yetiştirilir. On beş yaşındayken bir gezi sırasında rastladığı, ağlamaktan perişan bir gencin derdinin aşk olduğunu ve aşkın ne idüğünü öğrenir. Onun derdine derman olayım derken, gencin anlattığı Bânû Cihan adında bir padişah kızına, görmeden aşık olur. Aşkının peşine düşerek, ülkesinden ayrılır. Bânû Cihan'ın yaşadığı illere varır ve onunla bir vesile ile görüşür. Aynı şekilde kız da onu sever. Birlikteliğin yollarını ararken, kaldıkları şehrin köle pazarında bir adamı merhameten satın alır ve âzâd eder. Adı Kâmilü'l-Kelâm olan bu adam, aslında hikmet ehli birisidir. Gencin bu cömertliği karşısında ona hizmet etmeyi, onunla kalmayı teklif eder. Böylelikle üç kişi olurlar: Şehzâde, aşık genç ve Kâmilü'l-Kelâm.

Dürri Geylânî, sevdiğini uzaktan olsun görmek için girişimlerde bulunduğu bir gün onu yabancı bir delikanlı ile birlikte görür, çok kıskanır. Bânû Cihan'ın vefasızlığını onu da, genci de öldürerek cezalandırmak ister. Hikâye bu kitapta da burada başlar. Kâmilü'l-Kelâm şehzâdeyi bu fikrinden vazgeçirebilmek için çok çabalar, geceler boyu ibretli kıssalar anlatmaya başlar. Şehzâde Dürri Geylânî, süikast fikrini bir türlü gerçekleştiremez. Sonunda, sevdiğiyle beraber gördüğünün aslında erkek kılığına girmiş bir câriye olduğunu, Bânû Cihan'ın bu şekilde onun hasretini azalt-

maya çalıştığını anlar. Kâmilü'l-Kelâm, ârifliği ve hakîmliği ile yanlış önleyebilmiştir. "Sözlerin olgununu, olgun insanlar söyler."

Her iki kitabı da okuduktan sonra hoş bir tat kalıyor insanın dimağında: Şark'ın o esrârengiz dünyası, girift hikâyeler ve demet demet nasihat çiçekleri. Bizim kaynaklarımızda, önemli bir hikâye damarı var; keşfedilecekleri, gün ışığına çıkarılacakları zamanı bekliyorlar.

ALİ ÇINAR

SON GÜNÜN ŞİİRİ

ADEM TURAN

Düşünarı Yayınları

Düşünarı Yayınları, bir şiir yayını olarak sürüyor şimdilik. Şimdilik diyorum, çünkü henüz ikinci kitabını yayımladı Düşünarı. İlk kitap, Hüseyin Akın'ın 'Sevmek, Karanfil ve Kiraz' dı. Kitap seksen sayfa ve kırksekiz şiir içeriyordu. Düşünarı'nın ikinci kitabı ise Adem Turan'ın 'Son Günün Şiiri'. Şiir kitaplarının (kapağı, biçimi, düzenlenişi vb.) her şeyiyle en güzel yayıncılık örnekleri olmaları gibi bir beklenti vardır hemen her okuyucuda. Haklı bir beklentidir de bu. Yazının, sözün, suskunluğun, hatta görseelliğin ifade imkânlarını birden ve en uyumlu biçimde bir arada kullanan şiirin 'yayımlanışı' da bu imkânların ortak diline denk düşmeli. Her yayın titizlikle hazırlanmalı ve güzel olmalı elbette. Ama örneğin romanın, denemenin, oyunun konuları ve düşünsellikleriyle daha çok öne çıkmaları, biçimsel kusurları ikinci plâna itebiliyor. Düşünarı Yayınlarında daha ilk iki kitapta bile 'şiir yayıncılığı'na özgü titizlik görülüyor. Kapak düzeni, ebatları, sayfa düzeni, yazı karakteri her iki kitapta da farklı. Bu farklılık, iki ayrı yayın örneği değil, uyum gözetmeme sonucu ortaya çıkan bir farklılık. Oysa Nurettin Durman'ın sadece köpükten ibaret kahve eşliğinde Boğaz'ı kucaklayan açısından nefis bir şiir yayıncılığı doğabilirdi.

Adem Turan'ın şiirleri 1982 yılından itibaren (Hece de dahil) on beş dergide yayımlanmış; ya da on beş dergide şiir yayımlamış Adem Turan. On beş yılda on beş dergide yazmış ve Son Günün Şiiri, şairin ikinci kitabı. İlk kitabı, Artık Kuşlarını Uçur. Güzel bir ilk kitap adı. Üçüncü kitabını da (sanırım) yayıma hazırlıyor: Hayâl Âlemi.

Son Günün Şiiri'ndeki başat temalar; masal, hayat ve yalnızlıktır. Her üç tema da insanın yaşadığı süreçte birbirine geçmeli bir hâlde, birbirlerine su devreden üç havuz gibi yan yana, zaman zaman da iç içedir.

Bir hayata doğuyoruz. Hayat ve kapsadığı maddî ve manevî her şey, en katı gerçeklikleri, en müşfik cömertlikleri, sıkı eğitcilikleri, acımasız cezalandırmaları, daha neler ve neleri ile karşılıyor bizi. Köşe bucak dolaştırıyor dört bir yanını, her rengini gösteriyor; indirip çıkartıyor, yükseltip alçaltıyor. Karşıladığı gibi de, en doğal hâliyle uğurluyor; şairin diliyle; "Soyun artık dünyadan, kapılma bu hülyaya / Zaten çırılçıplaktın gelirken bu dünyaya."

Son Günün Şiiri'ndeki hayat; 'yorulduğumuz hayat'tır. İnsanı kısıp alan, kamçılaman hayat. Onunla başatme sorumluluğu, inancı ve çabasındır bütün bu yorgunlukları katlanılır hâle getiren. Yoksa, daha ilk yokuştaki teker parçalanabilir. Birçok tepeli aşmak amacı ile 'yorulduğumuz hayatı' yaşamayı sürdürürüz. Hayat, zaman zaman, zorlukları, sorunları, çözümsüzlükleri ve umutlarıyla bir tünele dönüşür. Yalnızlık duygusuyla sarılır, ıslanır hüznle insan. Arkasına dönüp bakar ve içlenir; "Nice dağlar aştım, nice yalnızlıklar yaşadım" diye. Yaşadıklarına bir anlam veremediği zamanlar olur insanın:

"Ah nasıl da karmaşık ve anlamsız her şey

Bir tüneldeymişiz gibi yaşıyoruz hayatı"

Hayatı karmaşık ve anlamsızmış gibi görmek beşerî bir yanılgıdır oysa. Güçsüzlüğümüz, insan yanımızdır. Toparlanıp koşuyu sürdürürüz:

“Yıllardır koşuyorum bu tünelde
Bana bahşedilen umut nerdesin?”

Her toparlanış bir ilktir. Yeni sınamalar, yeni yanılmalarla sürecektir umudun ardındaki koşumuz. ‘yaşadıkları hep yalan’ gelecek, ‘Bir anda kaç yalnızlık büyü’yecektir yanımızda, yöremizde: “....giden/gitti yalnızlıkla-rıyla, kalanlarsa / mağaralarına girip çıkmadılar bir daha.”

İşte bu yolda yenilmemenin ‘sırrı’, ‘teslim’ olmaktır her şeyi evirip çeviren ‘El’e: “Ah, teslimiyet/Ah, her şeyin sırrı...” Çünkü kaybettiklerimiz, yokolmadılar; elimizden alınanlar yok edilecek şeyler değildir. Onlar, toprağa düşmekle paslanacak madenler değildir. Dönüşümüzü bekliyorlar: “Uğradığım şehirlerde çalınan güzelliğim/Ben Yusuf’ken atıldığım kuyuda duruyor.” Şair; ‘bütün iyi dileklerini bir sonraki güne erteliyor’. Çünkü, aşk kırılır,

dökülür, yok olursa biter bu masal. Oysa bu ‘masal’ her insanla birlikte sürecektir.

Bu masal, yüreğini karıncalarla paylaşılan bir şehzadenin masalıdır. Üçler, yediler, kırklarla donanmış, sürekli Anka’yı düşleyen ejderhaları öldürerek binbir güçlkle çilesini dolduran, değilim dese de, yedi başlı devlerle, kırk haramilerle cenk eden, üç damla kan gören, kırkinci basamağa kırkinci mumu yakan, kırkinci daireyi bulup, kırk gün kırk gece düğün yapan, kırk gün kırk gece uyuyan ve kırk birinci günün sabahında uyanan şehzadenin masalı, elden ele, dilden dile dolaşarak sürecektir.

“Öyleyse, açıyorum paslı kapısını yazın

Suyu ve melekleri selâmlıyorum...”

HÜSEYİN SU

